

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ

BANKACILIK ANABİLİM DALI

İSLAMİ BANKACILIK VE FİNANS BİLİM DALI

**KATILIM FİNANS SEKTÖRÜNÜN KAYNAK TEMİNİNDE YENİ
YAKLAŞIMLAR VE BİR MODEL ÖNERİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

RECEP ACAR

İSTANBUL, 2020

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ

BANKACILIK ANABİLİM DALI

İSLAMİ BANKACILIK VE FİNANS BİLİM DALI

**KATILIM FİNANS SEKTÖRÜNÜN KAYNAK TEMİNİNDE YENİ
YAKLAŞIMLAR VE BİR MODEL ÖNERİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

RECEP ACAR

Danışman: PROF. DR. BAŞAK TANINMIŞ YÜCEMEMİŞ

İSTANBUL, 2020

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
İÇİNDEKİLER.....	i
TABLOLAR LİSTESİ	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	v
GRAFİKLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ	2

1. BÖLÜM

KATILIM FİNANS SİSTEMİ, DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KATILIM FİNANS SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ

1.1. Katılım Finans Kavramı, Ekosistemi, Teorisi ve Felsefesi	4
1.1.1. Katılım Finans Kavramı ve Ekosistemi	4
1.1.2. Katılım Finans Teorisi.....	5
1.1.3. Katılım Felsefesi	6
1.1.4. İnsani ve Ahlaki Finans Anlayışı	6
1.2. Paydaş Odaklı Yönetim Modeli	8
1.3. Katılım Finans Ekosistemini Doğuran Nedenler, Sistemin Dayanakları, Prensipleri, Amaçları ve Ekonomiye Etkileri	10
1.3.1. Katılım Finans Ekosistemini Doğuran Nedenler	10
1.3.2. Katılım Ekonomisinin Dayanakları ve İslam Dinindeki Yeri.....	12
1.3.3. Katılım Finans Ekosisteminin Prensipleri.....	14
1.3.4. Katılım Finans Ekosisteminin Amaçları ve Ekonomiye Etkileri.....	16
1.3.5. Katılım Finans Sektöründe Kullanılan Sözleşmelerin Çerçevesi	17
1.4. Dünyada Katılım Finans Sektörünün Gelişimi ve Genel Görünümü.....	17
1.4.1. Küresel Katılım Finans Varlıklarının Toplam Büyüklüğü.....	21
1.4.2. Küresel Katılım Finans Varlıklarının Sektörel Dağılımı	23
1.5. Türkiye’de Katılım Finans Sektörünün Gelişimi ve Genel Görünümü	27
1.5.1. Katılım Bankacılığı Sektörü Gelişimi ve Genel Görünümü	29
1.5.2. Faizsiz Sermaye Piyasaları Sektörü Gelişimi ve Genel Görünümü.....	31
1.5.3. Katılım Sigortacılığı Sektörü Gelişimi ve Genel Görünümü.....	32

2. BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ FON KAYNAKLARI, LİKİDİTE TEMİNİNDE YENİ ÜRÜN VE ARAÇLAR İLE FON KULLANIMLARI, TÜRKİYE UYGULAMASI

2.1. Katılım Bankalarının Fon Kaynakları	35
2.1.1. Katılım Bankalarının Fon Kaynakları Olarak Katılım Fonları	35
2.1.1.1. Özel Cari Hesap	37
2.1.1.2. Kâr Zarar Ortaklığına Dayalı Katılma Hesabı	38
2.1.1.3. Yatırım Vekâleti Sözleşmesine Dayalı Katılma Hesabı	44
2.1.1.3.1. Dünyada Uygulanan Yatırım Vekaleti İşlemleri	47
2.1.1.3.2. Türkiye’de Uygulanan Yatırım Vekâleti Katılma Hesapları	49
2.1.1.3.3. Yatırım Vekâleti Hesaplarının Kâr Dağıtım Sistemi	51
2.1.1.3.4. Yatırım Vekâleti Hesaplarını Doğuran Nedenler	54
2.1.1.3.5. Yatırım Vekâleti Hesaplarının Getirdiği Yenilikler ve Öneriler	56
2.1.2. Katılım Bankalarında Katılım Fonları Dışındaki Kaynaklar	57
2.1.2.1. Bankalararası Emtia Murabahası İşlemleri	58
2.1.2.2. Murabaha Sendikasyonu İşlemleri	59
2.1.2.3. Bankalararası Vekâlet İşlemleri	59
2.1.2.4. Kira Sertifikaları İşlemleri	60
2.1.2.5. Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Kuruluşu İşlemleri	64
2.1.2.6. TCMB Para Politikası İşlemleri	65
2.2. Katılım Bankalarının Fon Kullanımları	70
2.2.1. Satım Sözleşmeleri	71
2.2.2. Ortaklık Sözleşmeleri	72
2.2.3. Kiralama Sözleşmeleri	72
2.2.4. Vekalet Sözleşmeleri	72
2.2.5. Diğer Sözleşmeler	73

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KATILIM FİNANS SİSTEMİNDE KATILIM BANKALARI İÇİN YENİ BİR FON TOPLAMA MODELİ ÖNERİSİ OLARAK ENFLASYONA ENDEKSLİ VADELİ KARZ HESAPLARI

3.1. Karz Kavramı ve Uygulamaları	74
---	----

3.1.1. Karz Kavramı.....	74
3.1.2. Katılım Bankalarında Karz Uygulamaları	75
3.1.3. Karz İşlemleriyle İlgili Yapılan Masraflar ve Enflasyon Farkı	75
3.2. Genel Anlamıyla ve İslami Perspektifte Enflasyon Kavramı ve Fiyat Endeksleri..	76
3.2.1. Enflasyon Kavramı.....	76
3.2.2. Fiyat Endeksleri	79
3.3. Türkiye’de Mevduat Bankalarında Uygulanan Enflasyon Endeksli Vadeli Mevduat Hesapları	84
3.4. Türkiye’de Katılım Bankaları için Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesapları Modeli Önerisi	88
3.4.1. Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesaplarının Kullanım Amacı, Özellikleri ve Türkiye Ekonomisine Etkileri	93
3.4.2. Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesaplarının Tasarruf Sahiplerine Sağlayacağı Avantajlar	94
3.4.3. Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesaplarının Katılım Bankalarına Sağlayacağı Avantajlar	95

4. BÖLÜM

ENFLASYONA ENDEKSİLİ VADELİ KARZ HESAPLARI MODELİNİN DERİNLEMESİNE MÜLAKAT TEKNİĞİ İLE ANALİZİ

4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	97
4.2. Araştırmanın Yöntemi	97
4.3. Derinlemesine Mülakat Tekniğini Uygularken Karşılaşılan Kısıt ve Zorluklar.....	98
4.4. Araştırmanın Katılımcı Profili	98
4.5. Derinlemesine Mülakat Soruları ve Çıktılar	99
4.6. Araştırmaya İlişkin Çıktıların Genel Değerlendirmesi	103
4.7. Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesapları İçin Öneriler	105
SONUÇ	108
KAYNAKÇA.....	113

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1: İktisadi İnsan ile İslam’da İnsan Modelinin Farkı.....	8
Tablo 2: Katılım Finans Sektörünün Paydaşları	9
Tablo 3: Dünyada Katılım Finans Sektörünün Kurumsal Gelişimi.....	19
Tablo 4: Katılım Finans Sistemi için Kurulan Uluslararası Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar	19
Tablo 5: Küresel İslami Ekonomik Görünüm Endeksi (2018)	20
Tablo 6: Küresel Katılım Finans Sektörünün En İyi Finansal Kuruluşları (2019).....	21
Tablo 7: Türkiye’de Katılım Finans Sektörünün Gelişim Aşamaları.....	28
Tablo 8: Türk Bankacılık Sektöründe Katılım Bankalarının Payı (Aralık 2019).....	30
Tablo 9: Türkiye’de Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü ile Karşılaştırılması (Milyon TL)	31
Tablo 10: Türkiye’de İhraç Edilen Toplam Kira Sertifikaları Hacmi (Milyon TL)	32
Tablo 11: Türkiye’de Katılım Sigortası (Tekafül) Şirketlerinin Toplam Prim Üretimi (2018-2019)	33
Tablo 12: TCMB Zorunlu Karşılık Oranları (2020)	36
Tablo 13: Türkiye’de Katılım Hesapları için Uygulanan Gelir Vergisi (Stopaj) Oranları (2020).....	39
Tablo 14: Katılım Hesapları ile Vadeli Mevduat Hesaplarının Farkı.....	39
Tablo 15: 3 Ay Vadeli Katılma Hesabının Birim Hesap Değer Tablosu (TL)(Örnek) .	42
Tablo 16: Türkiye’de Katılım Bankalarının Dağıttıkları Brüt Kâr Payı Oranları (31.12.2019).....	43
Tablo 17: Küresel Finans Piyasalarındaki Vekalet Sözleşmeleri ve Hacimleri (2018).	48
Tablo 18: Yatırım Vekâletine Dayalı Katılma Hesapları ile Kâr Zarar Ortaklığına Dayalı Katılma Hesaplarının Farkı	50
Tablo 19: Yatırım Vekaleti Havuz Durumunu Gösteren Örnek Bir Tablo	53
Tablo 20: Katılım Bankalarında Katılım Fonu Dışındaki Kaynaklar (31.12.2019)	57
Tablo 21: Kira Sertifikası ile Tahvil/Bono Arasındaki Farklar	61
Tablo 22: Gerçek ve Tüzel Kişiler için Kira Sertifikası Örnek Getiri Hesaplaması	63
Tablo 23: TCMB’nin Katılım Bankaları Likidite Yönetimi için Aldığı Aksiyonlar	65
Tablo 24: TCMB’nin Türk Lirası ve Döviz Likidite Yönetim Araçları	66
Tablo 25: Ana Harcama Gruplarına göre TÜFE ve Değişim Oranları	81
Tablo 26: Özel Kapsamlı TÜFE Göstergeleri ve Değişim Oranları (%) (Nisan 2020).	83
Tablo 27: Enflasyona Endeksli Vadeli Hesap Hizmet Sunan Bankalar ve Ürünleri	85
Tablo 28: Enflasyona Endeksli Vadeli Mevduat Hesabı Örnek Getiri Tablosu	86
Tablo 29: Özel Kapsamlı TÜFE Göstergesi (E) Tablosu (2018-2020)	91
Tablo 30: Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesapları için Örnek Hesaplama Tablosu	92
Tablo 31: Araştırmaya Katılan Katılımcı Profili	99
Tablo 32: Bireysel Derinlemesine Mülakat Görüşmelerinde Katılımcılara Yöneltilen Sorular.....	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1: Katılım Ekonomisinin Dayandığı Kaynaklar.....	13
Şekil 2: Katılım Ekonomisi ve Finans Sisteminin İslam Dinindeki Yeri.....	14
Şekil 3: Küresel Katılım Finans Varlıklarının Dağılımı 2018 (Milyar USD).....	24
Şekil 4: Katılma Hesabı Sistemi.....	38
Şekil 5: Katılım Bankalarında Kâr Dağıtım Sistemi	42
Şekil 6: Yatırım Vekaleti Hesaplarının İşleyişi.....	47
Şekil 7: Katılım Bankası Bilançosunda Katılma Hesaplarının Görünümü	53
Şekil 8: Enflasyonun Olumsuz Etkileri	77

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa No

Grafik 1: Küresel Katılım Finans Varlıklarının Toplam Büyüklüğü (Milyar USD).....	22
Grafik 2: Katılım Finans Varlıklarında Aktif Büyüklüğü En Fazla Olan Ülkeler (Milyar USD)	23
Grafik 3: Küresel Katılım Bankacılığı Varlıklarının Ülke Payları (2018).....	24
Grafik 4: Küresel Sukuk İhraçlarının Ülkelere Göre Dağılımı (2018).....	25
Grafik 5: Küresel İslami Fon Varlıklarının Ülkelere Göre Dağılımı (2018).....	26
Grafik 6: Küresel Tekafül Varlıklarının Ülkelere Göre Dağılımları (2018)	27
Grafik 7: Fon Maliyet ve Getiri Oranları Trendi (%) (2012-2018).....	55
Grafik 8: Vadeli Mevduat Hesapları ile Katılma Hesaplarının Getiri Oranları (2018-2019)	56
Grafik 9: Yİ- ÜFE Yıllık Değişim Oranı (%) (Nisan 2020)	80
Grafik 10: TÜFE Yıllık Değişim Oranı (%) (Nisan 2020).....	82
Grafik 11: TL Mevduat Getiri Oranları ile Enflasyon Oranlarının Trend Analizi	87
Grafik 12: TÜFE ile Özel Kapsamlı TÜFE (E) Değişim Oranlarının Trendi	90

KISALTMALAR LİSTESİ

AAOIFI	: İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions)
AED	: Birleşik Arap Emirlikleri Dirhemi
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.i.s.	: Adı Geçen İnternet Sitesi
a.g.k.	: Adı Geçen Kanun
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.r.	: Adı Geçen Rapor
a.g.s.	: Adı Geçen Sözleşme
a.g.y.	: Adı Geçen Yönetmelik
A.Ş.	: Anonim Şirketi
APİ	: Açık Piyasa İşlemleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	: Borsa İstanbul
BKO	: Beklenen Kâr Oranı
Bkz.	: Bakınız
CIBAFI	: İslami Bankalar ve Finansal Kurumları Genel Konseyi (General Council for Islamic Banks And Financial Institutions)
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senedi
Ed.	: Editör
EIIB	: Avrupa İslami Yatırım Bankası (European Islamic Investment Bank)
EUR	: Avrupa Para Birimi (European Currency)
GKO	: Gerçekleşen Kâr Oranı
ICD	: Özel Sektörün Geliştirilmesi için İslam Kurumu (Islamic Corporation for the Development of the Private Sector)
IFSB	: İslami Finansal Hizmetler Kurulu (Islamic Financial Services Board)
IIFM	: Uluslararası İslami Finansal Piyasalar Kurumu (International Islamic Financial Market)
IILM	: Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Kuruluşu (International Islamic Liquidity Management Corporation)

IIRA	: Uluslararası İslami Derecelendirme Ajansı (Islamic International Rating Agency)
KD	: Kuveyt Dinarı
KGK	: Kamu Gözetim Kurumu
KİEG	: Küresel İslam Ekonomisi Gösterge Puanı
m.	: Madde
MASB	: Malezya Muhasebe Standartları Kurulu (Malaysian Accounting Standards Board)
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
PPK	: Para Politikası Kurulu
RM	: Ringgit Malezya
s.	: Sayfa
S&P	: Standard & Poor's
SBB	: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
ss.	: Sayfalar Arası
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TKO	: Tahmini Kâr Oranı
TL	: Türk Lirası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜFE	: Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	: Üretici Fiyatları Endeksi
Yİ-ÜFE	: Yurt İçi Fiyatları Endeksi

GİRİŞ

Ülke ekonomilerinin kalkınması ve toplumun refah seviyesinin yükselmesi için yeterli düzeyde sermayeye sahip olmak gerekmektedir. Finansal sistemler aracılığıyla tasarruf sahiplerinden toplanan fonların, ekonomik büyümeye katkı sağlayacak şekilde milli gelirde artış sağlaması beklenmektedir. Ancak finansal sistemde uygulanan faiz unsuru, faize karşı dini hassasiyet gösteren tasarruf sahiplerinin birikimlerini finansal sisteme aktarmalarının önüne geçmektedir. Küresel finans sistemi içerisinde bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan ve mevcut finansal sisteme alternatif olan katılım finans sistemi, sermayenin faiz ile değil, üretim, yatırım ve ticari faaliyetler ile arttırılmasını sağlamaktadır. Böylece doğrudan reel ekonomiye aktarılan tasarruflar ile milli gelirde oluşturulan artış, toplumun refah seviyesini yükseltmekte, ekonomik büyüme ve kalkınmayı hızlandırmaktadır. Diğer yandan katılım finans sistemi, ekonomilere yeni finansal kaynak ve ürün çeşitliliği sağlamaktadır. Ayrıca katılım finans sistemi, faiz gelirinden uzak duran sermayenin finans piyasalarına çekilerek reel ekonomiye kazandırılmasına, risk ve getiri paylaşımını esas alarak gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesine, ihtiyaç sahiplerine verilen karşılıksız ödünç fonlar ile toplumda sosyal dengenin kurulmasına imkân vermektedir.

Ülkemizde gelişme potansiyelinin yüksek olarak görüldüğü katılım finans sektörü, stratejik sektör haline getirilmiştir. Katılım finans sektöründe en büyük paya sahip olan katılım bankacılığı ile reel ekonomik faaliyetlere doğrudan kaynak aktarımının desteklenmesi, kayıt dışı ekonominin önüne geçilmesi, tasarrufların faiz haricinde ticari faaliyetlerde değerlendirilmesi, faizsiz olarak geliştirilen yeni ürün ve hizmetlerle başta Körfez ve Ortadoğu ülkelerindeki sermaye olmak üzere uluslararası kaynakların ülkemize kazandırılması ve ülkemizin katılım finans sistemi alanında bir merkez haline getirilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmanın temel amacı, katılım finans sektörünün en önemli aktörleri olan katılım bankalarının ticari faaliyetlerinde ve likidite yönetimlerinde kullandıkları fon kaynaklarının yeni yaklaşımlar ışığında incelenmesi ve katılım bankaları için yeni bir fon toplama modeli önerisinde bulunarak ürün çeşitliliğinin oluşmasına katkı sağlanmasıdır.

Yapılan literatür taramasında katılım bankalarının kullandığı yeni kaynak temin yöntemlerini ele alan ve enflasyona endeksli vadeli karz hesapları model önerisini içeren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışma; düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar tarafından yayımlanan en güncel sunum ve raporlar, strateji belgeleri, kalkınma planları ve yurt dışında hazırlanan araştırma raporları incelenerek yapılmıştır. Ayrıca tez konusu kapsamına giren yasal düzenlemelere çalışmada yer verilmiştir.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılım finans kavramı, teori ve felsefesi incelenmiş, katılım finans ekosistemini doğuran nedenler ile bu sistemin dayanakları, prensipleri, amaçları ve ekonomiye etkileri ele alınmıştır. Ayrıca dünyada ve Türkiye’de katılım finans sektörünün gelişim süreci ortaya konulmuş ve sektörün güncel genel görünümü verilerle analiz edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, katılım bankalarının fon kaynaklarını oluşturan “Katılım Fonları” ile “Katılım Fonları Dışındaki Kaynaklar”ın türleri, yapısı, işleyişi ve özellikleri incelenmiştir. Bu bölümde, katılım bankalarında yeni bir fon toplama ürünü olarak ortaya çıkan “Yatırım Vekâletine Dayalı Katılma Hesapları” detaylı biçimde irdelenmiştir. Ayrıca katılım bankalarının TCMB’den likidite temin etmesine imkân sağlayan “Kira Sertifikalı TCMB API İşlemleri” ile “Döviz Swap /Altın Swap İşlemleri” ve müşterilerden kısa vadeli fon temin etmeye yönelik yapılan “Kira Sertifikası Taahhütlü İşlemler” gibi güncel konular araştırılmıştır. Katılım bankalarının fon kaynaklarının yanı sıra fon kullanımları da bu bölümde ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, katılım bankaları için yeni bir fon toplama ürünü olarak “Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesapları” model önerisine yönelik bilgilendirme yapılmıştır. Bu bağlamda karz kavramı ve uygulamalarına yer verilmiş, genel anlamıyla ve İslami perspektifte enflasyon kavramı irdelenmiş, mevduat bankalarında uygulanan enflasyon endeksli vadeli mevduat hesaplarının katılım bankalarında enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarına uygulanabilirliği ölçülmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise modelin uygulanabilirliği konusunda katılım bankalarından seçilen tecrübeli çalışanlar ile bireysel derinlemesine mülakat tekniği yöntemi kullanılarak görüşmeler yapılmış ve mülakatların sonuçları paylaşılmıştır. Ayrıca elde edilen çıktılar genelleştirilerek değerlendirilmiş ve Türkiye’de enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının uygulanabilirliğine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1. BÖLÜM

KATILIM FİNANS SİSTEMİ, DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KATILIM FİNANS SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ

1.1. Katılım Finans Kavramı, Ekosistemi, Teorisi ve Felsefesi

1.1.1. Katılım Finans Kavramı ve Ekosistemi

Katılım finans kavramı, faizsizlik ilkesi ile birlikte kendine özgü prensipleri olan; risk paylaşımını, sosyal adaleti, bireysel ve toplumsal hak ve görevleri, mülkiyet ve sözleşme haklarını kapsayarak geniş bir anlam taşıyan finans sistemini ifade etmektedir.¹ Katılım finans kavramı, her türlü finansal faaliyet ve işlemlerin İslami ve ahlaki kurallar çerçevesinde insanı ve reel sektörü odak noktasına alarak aktiflik, üretkenlik ve ortaklık üzerine kurulu, temelde faizsizlik ilkesine göre çalışan farklı bir ekosistemi ifade etmektedir.² Dünyada daha çok “İslami Finans” Türkiye’de ise “Faizsiz Finans” olarak bilinen ve adlandırılan bu sistem için en doğru ifadenin “Katılım Finans” kavramı olduğu düşünülmektedir. Çünkü “İslam” kelimesi dini değerler açısından hassas bir kavram olup her kavramın başına konulmaması daha uygun olabilecektir. Diğer bir ifade olan “Faizsiz Finans”, kavramı ise sadece faizsizlik ilkesine göre çalışan bir sistemi öne çıkarmaktadır.

“Katılım Finans” kavramı faizsizlik ilkesi ile birlikte kendine özgü diğer prensipleri de kapsayarak daha geniş anlam taşıyan bir ekosistemi ifade etmektedir. Katılım finans ekosistemi; sistemin içinde en fazla paya sahip olan katılım bankacılığı ile birlikte faizsiz ve İslami prensiplere göre faaliyet gösteren sermaye piyasalarını, katılım sigortacılığını ve diğer faizsiz kurum ve kuruluşların tümünü kapsayan bir finans sistemidir.³ Katılım finans kuruluşları sadece katılım bankalarını değil, kalkınma ve yatırım bankaları ile banka dışı finans kuruluşlarını da ifade etmektedir.⁴

¹ Zamir IQBAL ve Hennie Van GREUNING, **Risk Analysis For Islamic Banks**, The World Bank, No: 424481, 2008, s.4.

² Mustafa DEREÇİ, “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Finans”, **Katılım Finans Dergisi**, Cilt 2, Sayı 9, Eylül 2018, ss.33-36.

³ IQBAL ve GREUNING, **a.g.e.**, ss.3-4.

⁴ Mehmet Ali AKBEN, “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Olacak”, **Katılım Finans Dergisi**, Cilt 2, Sayı 8, Temmuz 2018, s.31.

1.1.2. Katılım Finans Teorisi

Katılım finans teorisi, başta dini gerek ve ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Katılım finans sistemi kutsal kitabımız olan Kur-an'ı Kerim'deki faiz yasağı esas alınarak temelde faizsizlik üzerine kurulmuş bir sistemdir. İslami açıdan faiz, sermaye üzerinden emeksiz ve risksiz olarak kazanç sağlamaya yol açmaktadır. Diğer yandan yine İslami perspektifte faiz; enflasyon, işsizlik, yoksulluk, tembellik, eşitsizlik gibi ekonomik ve sosyal problemlerin kaynağı olarak görülmektedir.⁵ Bu yönüyle de faiz, finans sistemini güvensiz ve adaletsiz bir yapıya dönüştürmektedir. Katılım finans sisteminde bankacılık ve finans faaliyetlerinin tümü faizsizlik ilkesi doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

Katılım finans teorisi, insanın emeği ile ticari girişim faaliyetlerine katılarak kazanç sağlanmasına ve elde edilen kazancın adil bir şekilde paylaşılmasına dayanmaktadır.⁶ Katılım finans, kâr zarar ortaklığına katılmayı esas almaktadır. Böylece taraflar hem riskin hem de getirinin paylaşımına katılmaktadırlar. Bu nedenle katılım finans sisteminde sermayenin getirisi değişken olmakta önceden sabitlenmemektedir.⁷ Katılım finans teorisinin temelini, kazancın risk karşılığı olması ve ortaklık ilkesine dayanması oluşturmaktadır.⁸

Katılım finans, sadece faizsiz bir finans sistemi olmaktan öte faaliyetlerini hak ve adalet çerçevesinde yürüten, kendine özgü prensipleriyle birlikte İslami ve ahlaki prensiplere bağlı olarak çalışan bir sistemdir. Katılım finans, ekonomik faaliyetlerin yanında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı da esas almaktadır. Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın bir gereği olarak katılım finasta ihtiyaç sahipleri için karşılıksız borç verilebilmekte, böylece zengin ile fakir arasındaki sosyal denge sağlanmaya çalışılmaktadır.

⁵ Mohammad Nejatullah SIDDIQI. "Islamic Banking and Finance in Theory and Practice a Survey of State of the Art", **Islamic Economic Studies**, Vol. 13, No. 2. February 2006, ss.4-5.

⁶ Mabid Ali AL-JARHİ, "Economic Theory of İslamic Finance" **INCEIF**, Munich Personel Repec Archive, July 2016, ss.8-9.

⁷ Muhammad HANİF, **Islamic Finance Theory and Pratic**, Create Space Independent Publishing, Vol 3, 2014, ss. 22-23.

⁸Salahuddin AHMED, **Islamic Banking Finance And Insurance: A Global Overview**, 2. Baskı, Malaysia: Dar Al Wahi Publishing, 2009, ss.1-5.

1.1.3. Katılım Felsefesi

Katılım kavramının finansal boyutu olduğu gibi felsefi boyutu da vardır. Katılım felsefesi; insana, topluma, eşyaya ve hayata dair anlayışı tefekkür ile düşünüp fikir çıkartmayı aralarındaki güçlü bağı çözümleyerek faydalanmayı amaçlamaktadır.⁹

Katılım finans sistemi felsefesini, İslami düşünce sisteminden almaktadır.¹⁰ İslam dini, insanın emeğini ortaya koyarak çalışmasını ve buna bağlı olarak da katma değer üretmesini istemekte ve insanları çalışmaya teşvik etmektedir. Risk ve sorumluluk almadan oluşan emeksiz kazanımların doğru bir yöntem olmadığını bildirmektedir.

Katılım felsefesi, insanın emeği ile hayata katılımını esas almaktadır. Adalet, tevhid, ahlak, toplum ve emek ilkeleriyle hayatın tüm alanlarını kapsayan bir felsefe olarak tanımlanan bu düşünce sistemi, insanlık için bir yaşam şekli sunmaktadır.¹¹ Katılım felsefesinin temelinde üç temel özellik bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi bu kavramın “özgün” olmasıdır, yani bu kavram bir şeyin karşısı veya bir parçası olmamalı, kendisine has olmalıdır. İkincisi “bütünlük” içermelidir. Hayatın bütünü ele almalıdır. Üçüncüsü ise “özü tarif” etmesidir. Öz, insanın fitratıdır. Bu kavram hakikatin ışığında insanın ve toplumun fitratına uygun olan ne varsa onu içermelidir.¹²

1.1.4. İnsani ve Ahlaki Finans Anlayışı

İslam dininde insan, en güzel şekilde yaratılmış bir varlık olarak tanımlanmaktadır. İnsan değerlidir, değerlendirendir. İnsanlar eşit ve kardeşirler. Ahlak ve insan temelli olarak oluşturulacak bir ekonomik ve hukuki sistem insanları birlik, eşitlik, kardeşlik ve adalet içinde bir arada yaşayacağı ortamı sağlayacaktır.¹³ Kapitalist iktisat anlayışında sadece kendisini düşünen bir insani yapıya hizmet etmek varken, İslam

⁹ Temel HAZIROĞLU, *Katılım Ekonomisi Yeni Zihin, Yeni İktisat*, 2. Baskı, İstanbul: İz Yayıncılık, 2018, ss.184-187.

¹⁰ Hüseyin TUNÇ, *Katılım Bankacılığı Felsefesi Teorisi ve Türkiye Uygulaması*, 8. Baskı, İstanbul: Nesil Yayın Grubu, 2010, s.234.

¹¹ Temel HAZIROĞLU, “Katılım Felsefesi ve İnsani Bankacılık”, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No 12, 2019, ss.28-29.

¹² HAZIROĞLU, “Katılım Felsefesi ve İnsani Bankacılık”, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, a.g.e., s.34.

¹³ HAZIROĞLU, *Katılım Ekonomisi Yeni Zihin, Yeni İktisat*, a.g.e., s.216.

iktisadında doğaya, çevreye, insan ilişkilerine, ahlaki değerlere karşı sorumlu olmak anlayışı vardır.¹⁴

Bugün insanlığın ve dünyanın üzerinde durduğu en önemli araştırma konularından birisi gelir dağılımı adaletsizliği ve fakirleşmedir. Burada sermayenin tabana yayılmayıp, bazı kişilerin ağırlıklı olarak elinde bulunması ve bu kişilerin risksiz bir şekilde faizle paradan para kazanmaları, bu adaletsizliği artırabilmektedir. Bu durum kapitalist sistemin tartışma konularından biridir. Dünya üzerindeki sermayenin bazı güçlerin elinde tutulması, varlığa ve ticarete dayalı bir sistemin yanı sıra faizli sistemin de varlığıyla zengini daha zengin, fakiri ise daha fakir hale getirebilmektedir.

İslam iktisadı, çağımızın bu sorunlarına hak ve adalet eksenli yeni çözümler üretmektedir. İnsanların ise bu sorunlar karşısında büyük sorumluluklarının olduğunu öne çıkartmaktadır. İslam'ın şartlarından biri olan ve servet üzerinden verilmesi gereken zekât, aslında sermayenin zenginden fakire doğru gitmesini sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle zekât, sermayenin âtıl kalmasını ve bloklaşmasını büyük ölçüde engelleyebilecek, dünyada yaşanan gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksulluğunun önüne geçebilecek önemli bir çözüm niteliğindedir. İslam iktisadi faiz yerine kâr zarar ortaklığı fikrini getirmektedir. Çünkü kâr zarar ortaklığı; üretimi, istihdam artışı, sosyal refah seviyesini, reel ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı desteklemektedir. İslam iktisadı aynı zamanda detaylarına daha sonra değinilecek olan “karz-ı hasen” sistemini önermektedir. Bu sistem ile ihtiyaç sahibine karşılıksız ve faizsiz olarak borç verilmektedir. Bu sayede karşılık beklemeden yardımlaşma ile sosyoekonomik olarak dengelenme sağlanmaya çalışılmakta ve herkesi kapsayan yeni bir insani ekonomik yapı kurulması amaçlanmaktadır. İnsanı ve insani değerleri odak noktasına alan İslami finans sistemi; çalışmaya, emek harcamaya, üretmeye ve elde edilen kazançları bölüşmeye dayanmaktadır. Riskleri karşılıklı paylaşarak azaltmayı, toplumsal huzursuzluk ve finansal belirsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.¹⁵

¹⁴ Ahmet TABAKOĞLU, “İslam İktisadında Temiz Kalbe Ulaşmak İlk Hedefdir”, **Katılım Finans Dergisi**, Cilt 2, Sayı 9, 2018, ss.30-31.

¹⁵ GPAS İSTANBUL, **Küresel Katılım Finans Zirvesi Programı**, Kasım 2017, <https://www.gpasistanbul.com/themes/app/GPAS.pdf> (04.01.2020).

İslam’a göre insan modern iktisat anlayışındaki gibi iktisadi (bencil) insan (homo economicus) gibi davranmamalıdır. Bunun yerine Allah’ın emir ve yasaklarını baz alarak hareket eden Müslüman insan (homo İslamicus) modeli esas alınmalıdır (Bkz. Tablo 1).¹⁶

Tablo 1: İktisadi İnsan ile İslam’da İnsan Modelinin Farkı

	İktisadi İnsan	İslam’da İnsan Modeli
Dünya-Ahret Görüşü	Sadece dünyadaki hayatı dikkate alır, ahireti hesaba katmaz.	Ahireti hesaba katarak yaşar.
Madde-Mana	Maddiyata önem verir.	Maddiyat kadar maneviyata da önem verir.
Ahlâki Değerler	Ahlâki ve manevi değerleri yoktur.	Ahlâki ve manevi değerlere sahiptir.
Bencilik / Diğergamlık	Bencil	Bencil ve Diğergam
Menfaat Görüşü	Refahı kendi durumuna göre ele alır.	Refahı toplumun tümündeki duruma göre ele alır.
Topluma Bakış Açısı/Sosyal Sorumluluk	Kararlarının topluma etkisini göz önünde bulundurmaz.	Kararlarının topluma olan etkilerini dikkate alır. Sosyal sorumluluğa sahiptir.
Harcama	Sınırsız harcama yapabilir.	Aşırıya kaçmayacak biçimde harcama yapar, saçıp-savurmaz. Ama cimri de değildir.
Cimrilik/Cömertlik	Cimri	Cömert
Tüketim	Sınırsız tüketme eğilimindedir.	İhtiyacı kadar tüketir.
Üretim	Kâr sağladığı sürece her alanda üretim yapar.	Dinin yasakladığı alanlarda üretim yapmaz.
Çevreye Karşı Tutum	Üretim ve tüketime yönelik aldığı kararların çevreye olan etkilerini dikkate almaz.	Çevreye zarar vermeyecek biçimde üretip ve tüketmeye çalışır.
Güven	İşlemlerinde güven unsuruna göre hareket etmez, güvenmez ve güven vermez.	Yaptığı işlemlerde güven unsuruna göre hareket eder, güven beklediği gibi güven de sağlar.
Rasyonellik	Akılcı rasyonelliğe sahip (sadece bu dünyayı hesaba katar, olayları sığ bir bakış açısıyla değerlendirir, faaliyetlerinin dış dünyaya olan etkisini hesap etmez).	Mutlak rasyonelliğe sahip (bu dünya yanında ahireti de göz önünde bulundurur, olayları kapsamlı bir biçimde değerlendirir, faaliyetlerinin kendi dışındaki dünyaya olan etkilerini de hesaba katar).

Kaynak: Yunus KUTVAL, “İslam İktisadi Düşünce, Ticaret ve Finansman Yöntemlerinin Tarihsel Gelişimi”, **Medeniyet ve Toplum Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2017, s.8.

1.2. Paydaş Odaklı Yönetim Modeli

Paydaşlık modeli; kapitalist sistemi yumuşatarak insana ve insanlığa dolayısıyla İslam’a ve ahlaki kurullara dayalı bir yönetim modeli sistemidir.

¹⁶ Sabahaddin ZAİM, “İslam Açısından İktisadi ve Sosyal Faaliyetler ile İlgili Normatif Kaideler”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt 44, Sayı 1-4, Ekim 2011, s.1.

Katılım finasta kurumsal yönetim, bir şirketi sadece hissedarların kontrolünde, yöneticilerin hissedarların çıkarlarına hizmet ettiği ve hissedarların servetlerini arttırmak olduğu bir yönetim modelinden çıkararak şirket yönetimini paydaş merkezli yapmayı amaçlamaktadır. Paydaşlık modelinin temellerinde; İslam'ın mülkiyet hakları, sözleşme serbestisi, adil ve uyumlu bir toplumsal düzeni sürdürmek üzere şer-i kurallara dayanan kurul temelli teşvik sistemi, yöneticilerin ve şirketin amacının iç ve dış tüm paydaş gruplarına hizmet etmeye vekil oluşu yer almaktadır.¹⁷

Katılım ekosistemini oluşturan ve bu ekosistemi bir bütünlük içerisinde ele alan iç ve dış paydaşlar Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Katılım Finans Sektörünün Paydaşları

İÇ PAYDAŞLAR	DIŞ PAYDAŞLAR
Hissedarlar	Üniversiteler
Yönetim Kurulu	Birlikler ve Araştırma Merkezleri
Danışma Kurulu	Sivil Toplum Kuruluşları
Çalışanlar ve Aileleri	Medya
Müşteriler	Rakipler
Tedarikçiler	Hizmet Paydaşları
	Uluslararası Katılım Finans Kuruluşları
	Kamu Otoriteleri
	• T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı • Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) • Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) • Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) • Borsa İstanbul A.Ş. (BİST) • Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)

Kaynak: Ruşen Ahmet ALBAYRAK ve Şerafettin ÖZSOY, “Katılım Bankacılığı Ekosistemi: Paydaşlar, Kurumlar ve Piyasalar”, **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No:12, 2019, ss.87-89.

¹⁷ Zamir IQBAL ve Abbas MİRAKHOR, “Stakeholders Model of Governance in Islamic Economic System”, **Islamic Economic Studies**, Vol 11, No 2, March 2004, ss.44-46.

1.3. Katılım Finans Ekosistemini Doğuran Nedenler, Sistemin Dayanakları, Prensipleri, Amaçları ve Ekonomiye Etkileri

1.3.1. Katılım Finans Ekosistemini Doğuran Nedenler

Finansal sistemde katılım finansın ortaya çıkışında etkili olan bazı nedenler bulunmaktadır. Katılım finasta ekosistemi oluşturan nedenler; dini, ekonomik ve sosyal nedenler olarak gruplandırılabilir.

a) Dini Nedenler

Katılım finans ekosistemini ortaya çıkaran en önemli unsur İslam dininde günah kabul edilen faizin yasaklanmış olmasıdır. İslam dininde faizin her türlüşü yasaklanmış ve haram kılınmıştır. Faiz; tasarruf sahibinin, elindeki fonu kullanmak yerine, bir başkasına ödünç vermesinin karşılığında aldığı fazlalık bedele denilmektedir.¹⁸ Diğer bir deyişle paradan para kazanma işlemidir. Fıkıh literatüründe ise kökeni Arapça’ dan gelen faiz ile aynı anlamı taşıyan “Ribâ” kelimesi; fazlalık, nemâ, artma, çoğalma anlamlarına gelmektedir.¹⁹ Borç verilen paranın veya malın önceden belirlenen bir oranda fazlasıyla geri alınmasıdır.

Kur’an-ı Kerim de yer alan faiz (ribâ) yasağı ile ilgili ayet mealleri şöyledir;²⁰

“İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz faiz, Allah katında artmaz. Allah’ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince işte bunu yapanlar gelirlerini ve sevaplarını kat kat arttıranlardır.” (Rûm Suresi, 39. Ayet)

“Faiz yiyenler mezarlarından şeytan çarpmış kimselerin kalktığı gibi kalkarlar. Bunun nedeni, onların, “alım satım da faiz gibidir” demesidir. Halbuki Allah (c.c) alım satımı helal, faizi ise haram kılmıştır. Bundan sonra, kime rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse, geçmişte olan kendisinedir ve artık onun işi Allah’a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalacaklardır.” (Bakara Suresi, 275. Ayet)

“Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz. (Ali İmran Suresi, 130. Ayet)

¹⁸ Mahfi EĞİLMEZ, **Örneklerle Kolay Ekonomi**, 14. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2016, s.106.

¹⁹ **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, “Faiz”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/faiz> (11.01.2020).

²⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı, **Kur’an-ı Kerim Meâli**, 6. Baskı, Ankara: Dini Yayınlar Daire Başkanlığı, 2007, ss.50-70.

Hız. Peygamber'in sünnetine göre faiz (ribâ) yasağı ile ilgili hadisler şöyledir;²¹

Hız. Cabir'den rivayet edildi: "Peygamber Efendimiz (s.a.v.) faiz yiyene, yedirene, faiz akdini yazana ve faizli akde şahit olana lanet etti ve bu kişilerin günahıta aynı olduğunu söyledi." (Sahih-i Müslim, "Müsakat" 105-106.)

"Faiz; Allaha ortak koşmak (Şirk), sihir, haksız yere adam öldürme, yetim malı yeme, savaştan kaçma ve namuslu kadına iftira etme gibi mahvedici yedi günahıtan biridir." (Buhâri, "Vasâya",2.)

"Dikkat ediniz! Cahiliye devrinden kalma faizin hepsi kaldırılmıştır. Sadece anaparayı alacaksınız. Böylece ne zulmetmiş ne de zulme uğramış olursunuz." (Ebû Davûd "Büyü", 5.)

"Faizle zenginleşen kişinin sonu mutlaka fakirliktir." (İbn Mâce "Ticaret" 33.)

Faiz yasağı temelde son kutsal kitap olan Kur'an-ı Kerim'deki ayetlere ve peygamber efendimiz (s.a.v) hadislerine dayanır. Ancak faiz, sadece Kur'an-ı Kerim'de değil, Hristiyanlık ve Yahudilik dinlerinin kutsal kitapları olan İncil ve Tevrat'a göre de yasak ve haram kılınmıştır. Kur'an-ı Kerim haricindeki kutsal kitaplar zaman içinde tahrif edilmiş olmalarına rağmen bu konudaki temel hükümler günümüze kadar gelmiştir. Diğer yandan antik çağın en önemli filozof, devlet ve din adamlarına göre de faiz olgusu insanlığın ilk dönemlerinden beri insanlık, toplum ve ekonomiler için bir sorun olarak tanımlanmıştır.²²

b) Ekonomik Nedenler

Ülke ekonomilerinin kalkınmasının önündeki en büyük engel sermaye yetersizliği ve sermayenin etkin kullanılamamasıdır. İslami ülkelerde, faiz yasağından ötürü tasarrufların bir kısmı finansal sistemin dışında kalmaktadır. Faiz hassasiyeti nedeniyle âtıl olarak bekleyen tasarrufların kayıt altına alınarak ekonomik kalkınmanın sağlanması, ihtiyaç fazlası varlığı olanların varlıklarını koruma ve değerlendirme

²¹ Servet BAYINDIR, "Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı", **TKBB Sunumları**, 26 Mayıs 2012, ss.36-37, <https://www.tkbb.org.tr/arama-sonuclari?srch=servet%20bay%c4%b1nd%c4%b1r>, (11/10/2020). Bayındır; *Sahih-i Müslim*, "Müsakat", *Buhâri*, "Vasâya", Ebû Davûd, "Büyü", İbn Mâce, "Ticaret" kaynaklarından yararlanmıştır.

²² M. Şerafettin ÖZSOY, **Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş**, 1. Baskı, İstanbul: Biltur Basın ve Yayın Hizmetleri, 2012, s.116.

ihtiyacının oluşması, finansman ihtiyacı olanların ise ihtiyaçlarını faize bulaşmadan gidermek istemeleri gibi nedenler faizsizlik prensibi ile çalışan katılım finans sistemini ve katılım finans kuruluşlarını ortaya çıkarmıştır.

İslam ülkelerinin sahip olduğu petrol gelirlerinin İslami prensipler ve kurallar ile değerlendirilmesi amacıyla başta Ortadoğu ve Körfez ülkelerinde ortaya çıkan bu sistem hızla büyüyerek tüm dünya ülkelerinin gündemine girmiştir. Dini ve faiz hassasiyeti olmayan Avrupa ve Amerika gibi ülkeler bile sadece ekonomik nedenlerden ötürü körfez sermayesini ülkelerine çekebilmek için faizsiz finansal kuruluşlar açarak faizsiz ürünler sunmaya başlamışlardır.

c) Sosyal Nedenler

İslamiyet'e göre gelirin bir emek sonucunda veya risk alınarak bir girişim faaliyetinin sonucunda elde edilmesi beklenir. Faiz, insanları üretimden uzaklaştırarak emeksiz ve risksiz kazanç sağlamaya yönlendirir.²³ Bu durum zengin ile fakir arasındaki farkın açılmasına yol açar. Gelir dağılımında oluşan adaletsizlik ise toplumun huzur ve refahını bozar. Faizcilik, aynı zamanda insanların birbirlerine karşılıksız ödünç para vermek istememeleri sonucunu doğurarak hayır ve yardımlaşmanın kesilmesine de neden olabilir. Katılım finans sistemi ile sermayenin para ticareti ile değil; üretim, alım satım ve ortaklık yapılarak artırılması sağlanabilecek, ayrıca servet üzerinden zekât verilmesi, ihtiyaç fazlası varlığa sahip olanların ihtiyaç sahiplerine karşılıksız olarak ödünç vermesi, toplumun sosyalleşmesi, birliktelik kurması, huzur ve refahı sağlanabilecektir.

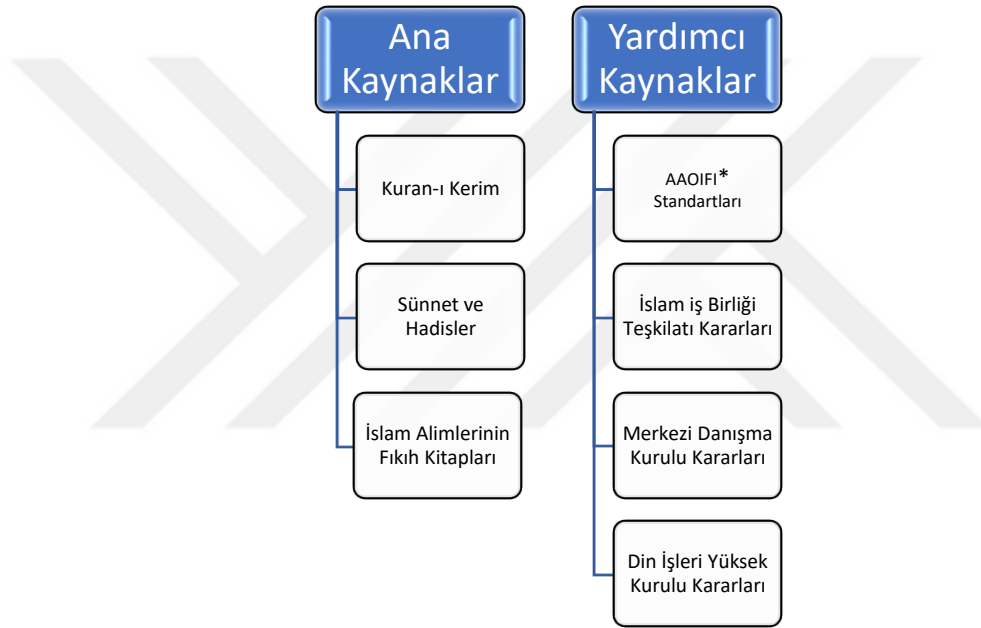
1.3.2. Katılım Ekonomisinin Dayanakları ve İslam Dinindeki Yeri

İslam dininin öngördüğü ekonomi modelinin temel dayanağı Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim'de ekonomik faaliyetlere ilişkin birçok konudan bahsedilmektedir. Faiz (ribâ) yasağı, ticaret, vergi, ölçü ve tartı, zekât, karz-ı hasen, mülkiyet, miras, iş ahlakı, zenginlik ve fakirlik, yardımlaşma, sözleşmelerin şekli ve nitelikleri, israf, tasarruf gibi hususlara Kur'an'da yer verilmiştir.²⁴

²³ Murat PIÇAK, "Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, 2012, s.67.

²⁴ TUNÇ, a.g.e., s.75.

Peygamber efendimizin (s.a.v.) yaşadığı dönemdeki uygulamaları (Sünnet) ve sözleri (Hadisler) katılım finans ekosistemine dayanak oluşturan ikinci sırada yer alan kaynaklardır. Peygamber efendimiz tarafından başlatılan, sahabeler ve İslam alimleri tarafından devam ettirilen Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin yorumlanması ve açıklanması anlamına gelen tefsir çalışmaları da önemli kaynaklardandır. Katılım finans ekosisteminin dayandığı kaynaklar dikkate alındığında bu modelin insanlığın kullanımına sunulan, dünyanın her ülkesine ve her toplumuna ışık tutan, herkesi kapsayan evrensel bir yapıda olduğu söylenebilmektedir (Bkz. Şekil 1).

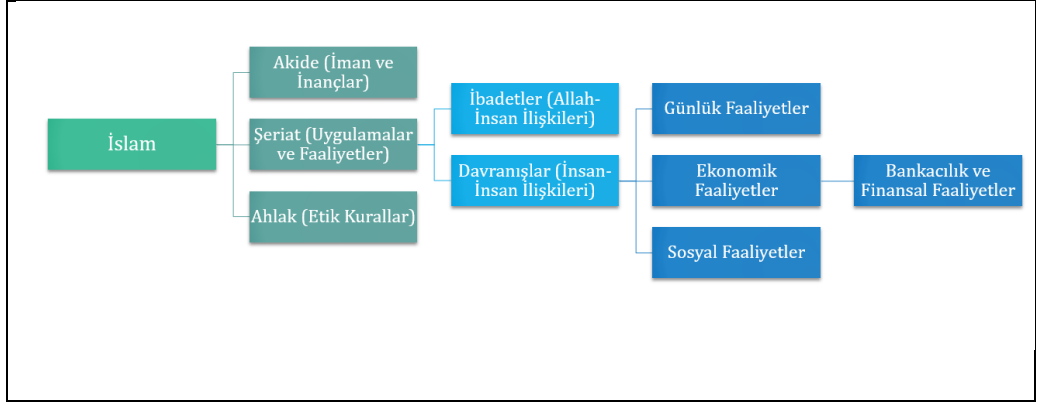

Şekil 1: Katılım Ekonomisinin Dayandığı Kaynaklar

Kaynak: Şekil tarafımızca hazırlanmıştır.

*AAOIFI: İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu
(Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions)

İslam dini, insanlara hem bu dünya hayatı için hem de ahiret hayatını kazanmak için yol göstermektedir. İslam dini Allaha karşı sorumluluk ve kulluk vazifelerimizin yanında dünya hayatındaki günlük faaliyetlerimiz, ekonomik ve sosyal faaliyetlerimiz için de nasıl davranışlarda bulunmamız gerektiğini bildirmektedir. İnsan ilişkileri ile birlikte bankacılık ve finansal faaliyetlerin de İslam dininin koyduğu kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekir. Katılım finans sistemi, İslami kurallar ve prensiplere dayanan İslam dininin gerektirdiği gibi çalışan bankacılık ve finansal faaliyetler alanıdır (Bkz. Şekil 2).

Şekil 2: Katılım Ekonomisi ve Finans Sisteminin İslam Dinindeki Yeri

Kaynak: R. Ahmet ALBAYRAK ve Şerafettin ÖZSOY, “Katılım Bankacılığı Ekosistemi: Paydaşlar, Kurumlar ve Piyasalar”, **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No:12, 2019, s.89.

1.3.3. Katılım Finans Ekosisteminin Prensipleri

Katılım finans ekosistemi, insanın hem bu dünyasını ve hem de ahiret hayatını şekillendiren İslam dinini rehber alarak kendine özgü prensiplerle hareket eden bir finansal sistemdir. Bu prensiplerin başında faiz yasağı gelmektedir. Bununla birlikte meşru ve helal olmayan mal ve hizmetlerin ticaretinin yapılmaması, varlığa dayalı ve belirsizlik içermeyen ürünlerin kullanılması ve tarafların kâr zarar paylaşımına ortak olmaları en önemli prensiplerdir.²⁵

a) Faizsizlik Prensibi

Daha önce tanımlanmış olmakla birlikte diğer bir ifadeyle faiz; ödünç (borç) verilen para karşılığında risk alınmadan elde edilen fazlalıktır. Bu fazlalık haksız ve emeksiz kazançlara neden olmaktadır. Kâr ise riske girerek mal veya hizmet ticaretinden elde edilen kazançtır. İslam dini faizi yasaklarken ticareti serbest bırakmıştır. Çünkü ticaret, çalışmayı ve üretimi teşvik etmektedir. Ticarete kâr olduğu gibi zarar da vardır. Bu nedenle getiri garantisi yoktur. Zarar oluşmuş ise sermaye sahibi bir kazanım elde edememektedir. Ancak faizde, önceden garanti edilen getiri ile sermaye sahibi her zaman kazanmakta, hiçbir zaman zararı üstlenmemektedir.

²⁵ Semih Emre ÇEKİN, “Türkiye’de Finans Sisteminin Yapısı ve Dönüşüm Gerekсинimi”, **Seta Analiz Dergisi**, Temmuz 2019, Sayı 290, s.20.

Daha önce ifade edildiği gibi faizsizlik prensibine göre çalışan katılım finans sistemi, fon toplarken faiz yerine kâr ve zarara katılma esasına göre fon toplayan, fon kullandırırken doğrudan nakit olarak borç para vermek yerine ticaret ve ortaklık esasına göre fon kullandıran bir sistemdir.²⁶ Fon toplama ve fon kullandırma dışında verilen tüm hizmetlerde de faizsizlik prensibi esas alınmaktadır.

b) Açıklık (Şeffaflık) Prensibi

Katılım finans faaliyetlerinde kullanılan sözleşmelerde, aşırı bilinmezlik ve belirsizlik içeren maddelere yer verilmesi taraflar arasında anlaşmazlık, haksızlık ve mağduriyet yaşanmaması adına yasaklanmıştır. Burada uygun görülmeyen belirsizlik, ticaretin doğasında var olan riskler değildir. Tam olarak tarafların ne alıp ne sattığını bilmemesi veya yapılan faaliyetlerin sonucunun şans faktörüne bırakılmasıdır.²⁷ Bu bakımdan katılım finans sisteminde yapılan sözleşmelerde taraflar arasındaki hak ve sorumluluklar işin niteliğine göre şeffaf olarak açıkça belirlenmekte ve belirsizlikler ortadan kaldırılmaktadır. Katılım finans sistemi, sözleşmeye bağlılık ilkesi gereği tarafların hukukunu ve adaletini gözetten bir modeldir. Başta anlaşılan şartlar sözleşmenin sonuna kadar devam ettirilmektedir. Ayrıca sözleşmelerde varlığa dayalı ve belirsizlik içermeyen ürünlerin kullanılmaması esastır.

c) Meşruiyet Prensibi

Katılım finans kuruluşları, faaliyetlerine konu olan işlemlerin meşru olup olmadığına dikkat eder. İslam ahlâkına ve prensiplerine uygun olmayan, diğer bir ifadeyle meşru ve helal olmayan mal ve hizmetlerin alım satımı, üretimine aracılık edilmesi, kiralanması ve ortaklığının kurulması yasaklanmıştır. Ekonomik değeri olan her ürün katılım finans sisteminin faaliyet alanına girmemektedir. Örneğin; alkol, uyuşturucu, domuz ürünleri gibi ürünler izin verilmeyen faaliyet alanlarındandır.

²⁶ Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., **Katılım Bankacılığı Sistemi Çalışma Esasları ve Uygulaması**, İstanbul: Albaraka Yayınları, Eylül 2016, s.9.

²⁷ TUNÇ, a.g.e., s.124.

d) Paylaşım Prensipleri

Katılım finans sistemi, riskin ve rızkın paylaşımını esas almaktadır. Katılım finans sistemini diğer finansal sistemlerden ayıran en belirgin fark, kâr zarar paylaşımını esas alan bir sistem olmasıdır. Bu doğrultuda sosyal dengenin sağlanması, yoksulluğun önüne geçilmesi, fakir ile zengin arasındaki refah farkının azaltılması ve gelir adaletsizliğinin engellenmesi adına servet sahiplerinin ellerindeki sermayenin yoksullarla paylaşması önem arz etmektedir.

1.3.4. Katılım Finans Ekosisteminin Amaçları ve Ekonomiye Etkileri

Katılım finans sistemi, gelişen küresel finans piyasaları içerisinde bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. İslami kurallar ve prensipler doğrultusunda hak ve adalet eksenli olarak kurulan katılım finans sistemi insanı ve insanın emeğini odak noktasına almakta faizi ve emeksiz kazançları yok saymaktadır.

Katılım finans sistemi faiz gelirinden uzak duran sermayenin ekonomide atıl kalmamasını ve reel ekonomiye kazandırılmasını amaçlamaktadır. Katılım finans sistemi, tasarruf sahiplerinin yastık altında tuttukları fonlarını finans sistemine dahil ederek saklayabilmeleri ve değerlendirebilmeleri amacıyla kurulmuştur.²⁸ Bu sayede üretime, yatırıma ve ticarete aktarılan tasarrufların milli geliri artırarak toplumun refahına ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Katılım finans sektörünün çalışma sisteminde nakit finansman sağlanma düşüncesi yoktur. İşlemler alım-satım sözleşmesi, ortaklık sözleşmesi, kira sözleşmesi ve vekalet sözleşmesi gibi sözleşmeler üzerine kuruludur. Katılım finans sistemi uyguladığı finansman teknikleri ile ekonomiyi kayıt altına almakta, böylece kayıt dışılık ile mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Bu sayede vergi gelirlerinin de artacağı varsayılmaktadır. Katılım finans sisteminde karmaşık finansal ürünlerin ya da spekülasyona imkân veren finansal araçların kullanılmaması, bunlara karşın varlığa dayalı bir çalışma sisteminin olması finansal krizlere karşı güçlü bir yapı oluşturmaktadır.²⁹

²⁸ Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., **a.g.e.**, s.11.

²⁹ Ufuk UYAN “Faizsiz Finans Değerlendirmeleri”, **Katılım Finans**, Cilt 2, Sayı 9, Eylül 2018, s.37.

Katılım finans sistemi, kendine özgü yöntemleri ve prensipleriyle ekonomilere yeni finansal kaynak ve ürün çeşitliliği sağlamaktadır. Katılım finans sistemi; sürdürülebilir kaynak yönetiminin sağlanması, gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesi ve yoksulluğun önemli ölçüde azaltılabilmesi için potansiyeller taşımaktadır. Sahip olduğu bu potansiyel katılım finans sisteminin sadece Müslüman ülkelerin değil, küresel finans sisteminin de gündeminde önemli bir yer edinilmesini sağlamıştır. Sistem Avrupa'dan Amerika'ya kadar birçok ülkede ilgi odağı haline gelmiştir. Bu yönüyle katılım finans sistemi, her geçen gün finans sistemi içerisindeki payını artırmaktadır.

1.3.5. Katılım Finans Sektöründe Kullanılan Sözleşmelerin Çerçevesi

Katılım finans kuruluşları paydaşları ile yapacakları tüm işlemlerde, İslami prensiplere uygun hareket etmektedirler. Katılım finans sektöründe kullanılacak sözleşmeler hazırlanırken sözleşmelerin; Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu gibi temel kanunlara, Bankacılık, Sermaye Piyasası, Sigortacılık, Finansal Kiralama gibi özel kanuni düzenlemelere ve aynı zamanda İslam hukuku ile katılım finans sisteminin çalışma prensiplerine uygun olmaları gerekmektedir.³⁰ Katılım finans sektöründe taraflar arasında serbestçe düzenlenen sözleşmeler; temelde faizsizlik prensibini esas almakta olup açıklık, meşruiyet ve paylaşım prensiplerini içermektedir.

1.4. Dünyada Katılım Finans Sektörünün Gelişimi ve Genel Görünümü

Katılım finans sistemi daha önce de ifade edildiği gibi başta dini nedenler olmak üzere ekonomik ve sosyal nedenler ışığında ortaya çıkmıştır. İslamiyet öncesinde yapılan ticaret ve parasal faaliyetler, İslamiyet'ten sonra faizin yasaklanmasıyla İslami prensiplere uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Başta Müslüman toplumların fazla olduğu coğrafyalar olan Ortadoğu ve Körfez ülkelerinde ortaya çıkan katılım finans sistemi günümüzde küresel finans hareketlerinin etkisiyle tüm dünyada yaygınlaşmıştır.

³⁰ İsmail HALİTOĞLU, Bekir HALAÇOĞLU ve Ümit AKKAYA, "Katılım Bankacılığında Mevzuat, Denetleme ve Hukuki Alt Yapı", **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No:12, 2019, s.212.

Dünyada 1950 ve 1960 arası yıllar, katılım finans sisteminin temellerinin atıldığı ve 1963 yılında Mısır’da kurulan Mith Ghamr Tasarruf Bankası ve Malezya’da kurulan Hac Fonu (Tabung Haji) ile ilk uygulamalarının başladığı, 1970 ve 1980’li yıllar ise katılım finans sisteminin doğduğu ve işlerlik kazandığı yıllar olarak bilinmektedir.³¹ Özellikle 1973 yılında yaşanan petrol kriziyle artan petrol fiyatları, İslam ülkelerinde sermaye birikimi oluşumuna fırsat vermiştir. Zenginleşen İslam ülkeleri, ellerinde biriken bu sermayeyi kendi ülkelerinde petrol harici farklı alanlarda yatırımlara dönüştürmek için katılım finans kuruluşlarını kurmuşlardır. Katılım finans kuruluşlarının oluşturulması, yasalaştırılması ve teşvik edilmesi ile bu sistemin gelişimi hızlanmıştır.

1970’li yıllarda ağırlıklı olarak Ortadoğu ve Körfez ülkelerinde ortaya çıkan ve gelişmeye başlayan katılım finans kuruluşları, 1980’li yıllar ve sonrasında Güneydoğu Asya ülkeleri ve Türkiye’de ilk faaliyetlerine başlamıştır. Bu dönemde katılım bankacılığı faaliyetlerinin yanında katılım sigortacılığı yapan tekaful şirketleri ve faizsiz yatırım şirketleri de sisteme dahil olmuştur. Bu şirketler İslami prensiplere uygun olarak; finansal kiralama, kira sertifikaları, yatırım fonları, hisse senetleri, proje ve emtia finansmanı gibi birçok yeni ürün ve hizmeti ortaya çıkarmışlardır. Tüm bu gelişmelerin paralelinde katılım finans sektörü için denetleyici ve düzenleyici kuruluşlar kurulmaya başlanmıştır. 2000’li yıllardan sonra ise küreselleşme ve sermaye hareketlerinin hızlanmasıyla katılım finans sektörü, Avrupa ve Amerika gibi ülkelere de uzanarak tüm dünyayı kapsayan ve ilgilendiren bir sektör haline gelmiştir (Bkz. Tablo 3).

Katılım finans sektörünün istikrarlı bir gelişim göstermesi, yeni ürün ve hizmet çeşitliliğini arttırması, gerekli yasal alt yapı ve teşvik sistemlerinin oluşturulması ve küresel çapta standart bir yapıda hizmet verilebilmesi için uluslararası faaliyet gösteren düzenleyici ve denetleyici kuruluşların varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Ağırlıklı olarak Suudi Arabistan, Bahreyn ve Malezya’da kurulan bu kuruluşlar küresel anlamda katılım finans sektörünün gelişimine yön vermektedirler (Bkz. Tablo 4).

³¹ Şakir GÖRMÜŞ ve Aydın YABANLI, “Katılım Bankacılığı Ekosisteminin Gelişimi”, **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No:12, 2019, s.105.

Tablo 3: Dünyada Katılım Finans Sektörünün Kurumsal Gelişimi

YIL	ÜLKE	OLAY
1963	Mısır	Mith Ghamr Tasarruf Bankası kuruldu.
1975	Suudi Arabistan	IDB kuruldu.
1975	BAE	Dubai İslam Bankası kuruldu.
1977	Kuveyt	Kuveyt Finans House kuruldu.
1977	Sudan	Sudan Faysal İslam Bankası kuruldu.
1977	Mısır	Mısır Faysal İslam Bankası kuruldu.
1978	Ürdün	Ürdün İslam Bankası kuruldu.
1978	Lüksemburg	İslami Finans House kuruldu.
1979	Bahreyn	Bahreyn İslam Bankası kuruldu.
1982	Katar	Katar İslam Bankası kuruldu.
1982	Bahreyn	Albaraka Bankacılık Grubu kuruldu.
1983	Malezya	Berhad Malezya İslam Bankası kuruldu.
1984	İran	Bütün Bankalar faizsiz bankaya dönüştürüldü.
1984	Türkiye	Albaraka Türk Özel Finans Kurumu kuruldu.
1991	Bahreyn	İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) kuruldu.
1991	Endonezya	İslami Banka Yasası, Bank Muamalat kuruldu.
1992	Sudan	Bütün Bankalar faizsiz bankaya dönüştürüldü.
1993	Brunai	Brunai İslam Bankası kuruldu.
1996	Bahreyn	Citibank İslami Pencere açtı.
1998	Malezya	HSBC Amanah kuruldu.
2002	Bahreyn	Uluslararası İslami Derecelendirme Ajansı (IIRA) kuruldu.
2002	Malezya	İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) kuruldu.
2002	Tayland	Tayland İslam Bankası kuruldu.
2004	İngiltere	İngiltere İslam Bankası kuruldu. (Bugün Al Rayan Bank adını almıştır.)
2006	Avrupa	Avrupa İslam Bankası (EIIB) kuruldu.
2007	Singapur	DBS Bank kuruldu.
2010	Kazakistan	Al Hilal Bankası kuruldu.
2010	Malezya	Uluslararası İslami Likidite Yönetim (IILM) kuruldu.
2012	Nijerya	Jaiz Bank kuruldu.
2015	Almanya	Kuveyt Türk'ün Almanya İştiraki KT Bank AG kuruldu.
2013	Umman	Nizwa Bankası kuruldu.

Kaynak: Şakir GÖRMÜŞ ve Aydın YABANLI, “Katılım Bankacılığı Ekosisteminin Gelişimi” **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No:12, 2019, s.106.

Tablo 4: Katılım Finans Sistemi için Kurulan Uluslararası Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar

KISA ADI	UZUN ADI	KURULUŞ TARİHİ	KURULUŞ YERİ	FAALİYET ALANI
IDB	İslami Kalkınma Bankası	1975	Suudi Arabistan	Üye ülkelerin ekonomik kalkınma ve sosyal gelişimini desteklemek
AAOIFI	İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu	1991	Bahreyn	İslami finansal kuruluşlar için muhasebe ve denetim standartları geliştirmek
MASB	Malezya Muhasebe Standartları Kurulu	1997	Malezya	İslami finansal kuruluşlar için muhasebe ve denetim standartları geliştirmek
CIBAFI	İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi	2001	Bahreyn	İslami finans sektörünün gelişimini desteklemek
IIFM	Uluslararası İslami Finansal Piyasalar Kurumu	2002	Bahreyn	İslami finansal ürünlerin, kayıtların ve işlemlerin standartlaştırılmasını sağlamak
IFSB	İslami Finansal Hizmetler Kurulu	2002	Malezya	İslami finansal kuruluşlar için kurumsal yönetim standartlarını geliştirmek
IIRA	Uluslararası İslami Derecelendirme Ajansı	2002	Bahreyn	İslami finansal ve para piyasaları için derecelendirme hizmeti sunmak

Kaynak: Şakir GÖRMÜŞ ve Aydın YABANLI, “Katılım Bankacılığı Ekosisteminin Gelişimi” **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No:12, 2019, s.120.

Tablo 5: Küresel İslami Ekonomik Görünüm Endeksi (2018)

Sıralama	Ülkeler	KİEG*	Katılım Finans	Helal Gıda	Seyahat	Moda	Medya ve Eğlence	İlaç ve Kozmetik
1	Malezya	111	147.9	74.3	95.5	35.6	64	60.6
2	Birleşik Arap Emirlikleri	79	70.7	91.5	72.7	95.2	86.6	81.3
3	Bahreyn	60	78	42	26	20	47	51
4	Suudi Arabistan	50.2	57	50	35	15	33	45
5	Endonezya	49	54	47	52	37.9	17	42
6	Umman	48.7	51	54	34	25	36	45
7	Ürdün	47.2	53	43	42	23	34	58
8	Pakistan	45	47	55	17	24	11	45
9	Kuveyt	45	51	45	17	11	41	45
10	Katar	44	47	47	28	11	54	43
11	Brunei	40	35	53	30	11	44	49
12	Sudan	39	31	66	34	8	18	36
13	TÜRKİYE	36	23	52	72	50	31	48
14	İran	35	30	52	20	10	26	52
15	Bangladeş	33	36	31	21	32	9	33

Kaynak: **Salaam Gateway**, State of the Global Islamic Economy Report 2019/2020 verilerinden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

<https://salaamgateway.com/reports/report-state-of-the-global-islamic-economy-201920> (23.01.2020).

*Küresel İslam Ekonomisi Gösterge Puanı

Küresel İslami ekonomik görünüm endeksi, ulusal bazda dünyanın önde gelen İslam ekonomilerini değerlendirmektedir. Dinar Standard tarafından Salaam Gateway iş birliği ile hazırlanan Küresel İslami Ekonomik Görünüm Endeksi 2019 raporuna göre endekste en fazla payı katılım finans sektörü ve helal gıda sektörü almaktadır. 73 ülke ekonomisinin baz alındığı endekste en büyük 15 İslami ekonomi sıralaması yapılmıştır. İlk sırayı Malezya alırken, Türkiye 13. sırada yer almaktadır. Türkiye bir önceki yıla göre sıralamada 2 sıra öne gelerek bu alanda gelişme potansiyelinin olduğunu göstermiştir (Bkz. Tablo 5).

Rapora göre dünya ekonomisi 2019 yılında yaklaşık %2,9 büyüme gösterirken, İslami inançlara dayalı olarak faaliyet gösteren ekonomi %5,2 büyüme göstermiştir. Bu büyüme oranı İslam ekonomisinin giderek dünyada daha fazla önem kazandığını göstermektedir. 2018 yılında İslami prensiplere dayalı olarak çalışan altı reel sektör toplam 2,2 trilyon dolar, katılım finans sektörü ise 2,5 trilyon dolar ekonomik büyüklüğe ulaşmıştır.³²

³² **Salaam Gateway**, State of the Global Islamic Economy Report 2019/20, ss.6-7.

<https://salaamgateway.com/reports/report-state-of-the-global-islamic-economy-201920>, (26.01.2020)

Ayrıca New York merkezli Global Finance dergisi tarafından niteliksel ve niceliksel verilere bakılarak 2019 yılı için dünyanın en iyi İslami finansal kurumları seçilmiştir. Seçim yapılırken pazar payı, büyüme, kârlılık, ürün ve hizmet çeşitliliği, hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti gibi kriterler ön planda tutulmuştur (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6: Küresel Katılım Finans Sektörünün En İyi Finansal Kuruluşları (2019)

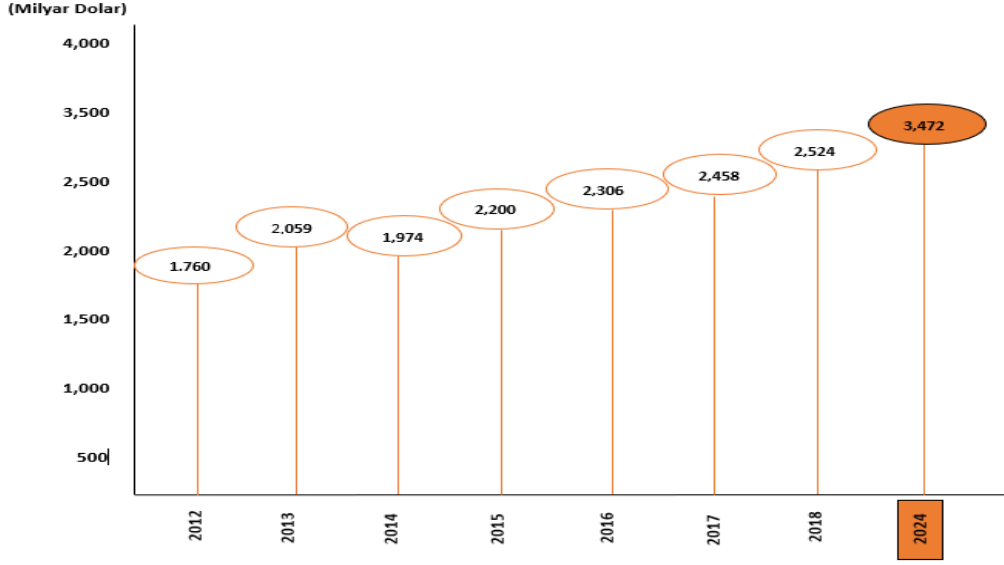
Finansal Kategori	Katılım Finans Kuruluşu
En İyi İslami Finansal Kurum	Kuwait Finance House
En İyi Sukuk Bankası	CIMB Islamic Bank Berhad
En İyi İslami Perakende Bankası	Standard Chartered Saadiq
En İyi İslami Yatırım Bankası	Samba Financial Group
En İyi İslami Fon Yönetimi	Jadwa Investment
En İyi İslami Kobi Bankası	Maybank Islamic
En İyi İslami Kurumsal Banka	Samba Financial Group
En İyi İslami Varlık Yöneticisi	Al Rajhi Capital
En İyi İslam Ticaret Finansmanı Sağlayıcısı	CIMB Islamic Bank Berhad
En İyi İslami Tekaful Şirketi	Etiqa Takaful Berhad
En İyi İslami Proje Finansmanı Sağlayıcısı	Qatar Islamic Bank
En İyi İslami Pencere Kuruluşu	Standard Chartered Saadiq

Kaynak: **Global Finance**, World's Best Islamic Financial Institutions 2019, <https://www.gfmag.com/magazine/may-2019/best-islamic-banks-world-2019> (31.05.2020).

1.4.1. Küresel Katılım Finans Varlıklarının Toplam Büyüklüğü

Katılım finans, küresel ekonomide en hızlı büyüyen sistemlerden biri haline gelmiştir. Küresel finans piyasalarına alternatif bir model olan katılım finans sektörü her geçen yıl hızla büyümekte olup, Grafik 1'e göre 2018 yılında 2,5 trilyon dolarlık aktif büyüklüğüne ulaşmıştır. Araştırma şirketlerine göre bu büyüklüğün 2024 yılına kadar 3,5 trilyon dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.³³ 2012 yılından 2018 yılına kadar %30,2 büyüyen katılım finans sektörü aktif büyüklüğünün, 2024 yılına kadar 2018 yılına göre %27,3 daha büyüyeceği tahmin edilmektedir.

³³ **Islamic Corporation Development (ICD)**, Islamic Finance Development Report 2019, s.8. https://icd-ps.org/uploads/files/IFDI%202019%20DEF%20digital1574605094_7214.pdf, (27.01.2020)

Grafik 1: Küresel Katılım Finans Varlıklarının Toplam Büyüklüğü (Milyar USD)

Kaynak: **Islamic Corporation Development (ICD)**, İslamic Finance Development Report 2019, s.8.
https://icd-ps.org/uploads/files/IFDI%202019%20DEF%20digital1574605094_7214.pdf (27.01.2020).

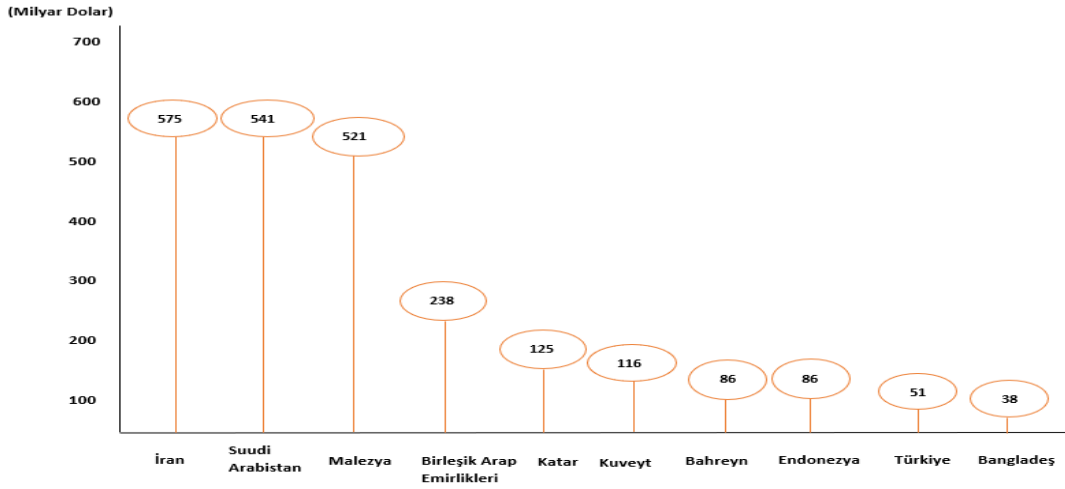
Katılım finans sektörüne küresel çapta ilginin artmasında; reel ekonomiye doğrudan katkı sağlayarak ekonomik büyüme ve kalkınmayı hızlandırması, varlığa dayalı bir finansman yöntemini uygulaması ile sistemin güvenilirliğini arttırması, finansal krizlere karşı daha fazla dirençli ve güçlü olması, risk ve getiri paylaşımını esas alarak gelir adaletsizliğinin önüne geçmesi ve sosyal dengeyi sağlamaya çalışması yatmaktadır.³⁴

Katılım finans kuruluşları son yıllarda dijitalleşmeye daha fazla önem vermekte ve sektör fırsatlarını takip ederek ürün ve hizmet çeşitliliğini arttırmayı hedeflemektedirler. 2020 yılı için küresel katılım finans ekonomisinde; İslami finansal teknoloji (fin-tek), blockchain, İslami sosyal finans (zekât, vakıf, mikro finansman), ticari alacaklar ve faktoring için İslami ticari finansman gibi faaliyet alanlarından oluşan sektörlerin büyüme göstermesi beklenmektedir.³⁵ Ancak bu ürün ve hizmetlerle büyüme sağlanabilmesi için tüm ülkeleri kapsayıcı standartlaştırmalar yapılmalı ve karmaşıklıkların giderilmesi gerekmektedir.³⁶

³⁴ Katılım Finans, **a.g.m.**, s.37.

³⁵ **Salaam Gateway, a.g.r.**, ss.6-7.

³⁶ **Standard & Poor's (S&P) Global Ratings**, Islamic Finance Outlook 2020 Edition, s.9,

Grafik 2: Katılım Finans Varlıklarında Aktif Büyüklüğü En Fazla Olan Ülkeler (Milyar USD)

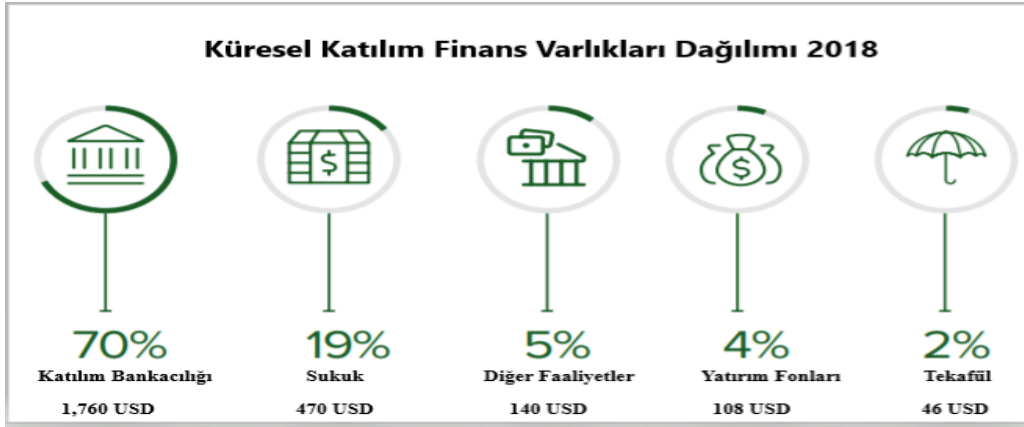
Kaynak: **Islamic Corporation for the Development (ICD)**, İslamic Finance Development Report 2019, s.25, https://icd-ps.org/uploads/files/IFDI%202019%20DEF%20digital1574605094_7214.pdf (27.01.2020).

Küresel çapta 2018 yılı itibariyle daha önce ifade edildiği gibi 2,5 trilyon dolara ulaşan katılım finans varlıklarının yaklaşık %65'ine İran, Suudi Arabistan ve Malezya gibi ülkeler sahiptir. En fazla payın bu ülkelerde olmasında; Müslüman nüfus yoğunluğu, yasal alt yapı, devlet politikaları ve teşvik sistemi, ürün ve hizmet çeşitliliği, sermaye yeterliliği gibi etkenler sayılabilmektedir. Katılım finans sektöründe hızlı gelişen ülkelere olan Türkiye'nin katılım finans varlıkları ise 51 milyar dolar büyüklüğe ulaşmıştır (Bkz. Grafik 2).

1.4.2. Küresel Katılım Finans Varlıklarının Sektörel Dağılımı

2018 yılı verilerine göre küresel katılım finans sektöründe %70'lik bir oran ile en büyük payı katılım bankacılığı faaliyetleri oluşturmaktadır. Katılım bankacılığını %19'lük bir oran ile sermaye piyasası ürünü olarak kullanılan ve son yıllarda önemli büyüklüklere ulaşan kira sertifikaları (sukuk) takip etmektedir. Leasing, mikro finansman, gibi diğer katılım finans faaliyetlerinin payı %5, yatırım fonlarının payı ise %4 olmuştur. Katılım sigortacılığı olarak bilinen tekâful sektörünün payı ise %2 olarak gerçekleşmiştir (Bkz. Şekil 3).

https://www.spglobal.com/assets/documents/ratings/research/islamic_finance_2020_screen.pdf, (30.05.2020)

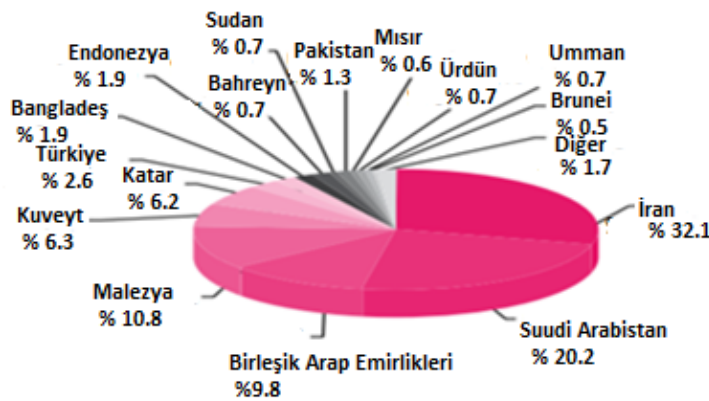

Şekil 3: Küresel Katılım Finans Varlıklarının Dağılımı 2018 (Milyar USD)

Kaynak: Islamic Corporation Development (ICD), Islamic Finance Development Report 2019, s.8, https://icd-ps.org/uploads/files/IFDI%202019%20DEF%20digital1574605094_7214.pdf (27.01.2020).

a) Küresel Katılım Bankacılığı Piyasası

Dünyada, İslami bankacılık olarak adlandırılan katılım bankacılığının küresel büyüklüğü 1,7 trilyon doları aşmıştır. Bu büyüklüğün %95'ini Körfez, Ortadoğu ve Güneydoğu Asya ülkeleri oluşturmaktadır. Türkiye'nin dünya katılım bankacılığında aldığı pay ise %2,6 civarındadır (Bkz. Grafik 3). 2018 yılı verilerine göre dünyada toplam 520 tane katılım bankası faaliyet göstermekte olup, bunlardan 219 tanesi pencere bankacılık olarak mevduat (konvansiyonel) bankaları çatısı altında İslami prensiplere göre çalışmaktadır.³⁷

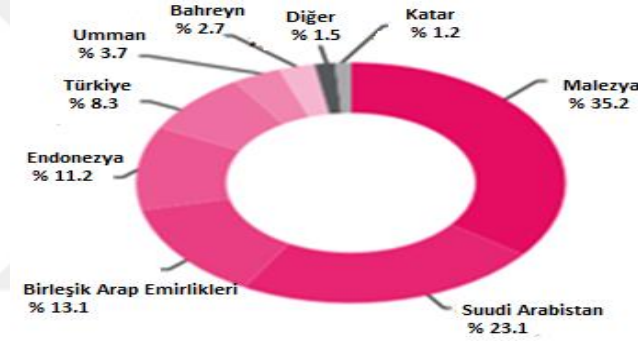
Grafik 3: Küresel Katılım Bankacılığı Varlıklarının Ülke Payları (2018)

Kaynak: Islamic Financial Services Board (IFSB), Islamic Financial Services Industry Stability Report 2019, s.25, <https://www.ifsb.org/sec03.php> (30.05.2020).

³⁷ Islamic Corporation Development (ICD), a.g.r., ss.26-27.

b) Küresel Sukuk Piyasası

İslami prensiplere uygun olarak çalışan küresel sermaye piyasaları ise 1990 yılından bu yana her geçen yıl çeşitlenmekte ve derinleşmektedir. Devletlerin, finansal kuruluşların ve özel şirketlerin kaynak teminine yönelik, varlığa dayalı olarak çıkarılan sabit getirili yatırım aracı olan kira sertifikaları (sukuk) en önemli sermaye piyasası ürünü olmuştur. Küresel çapta Şekil 3'e göre 470 milyar dolara ulaşan sukuk piyasasında 2018 yılında 2887 adet sukuk ihraç edilmiştir. En fazla sukuk ihraç eden ülke ise 219 milyar dolar hacim ve %35,2'lik pay ile Malezya olmuştur.³⁸ Türkiye ise sukuk ihracına 2010 yılında başlamış olup, 2018 yılında 11 Milyar Dolar büyüklüğe ve %8,3'lük bir paya ulaşmıştır (Bkz. Grafik 4).

Grafik 4: Küresel Sukuk İhraçlarının Ülkelere Göre Dağılımı (2018)

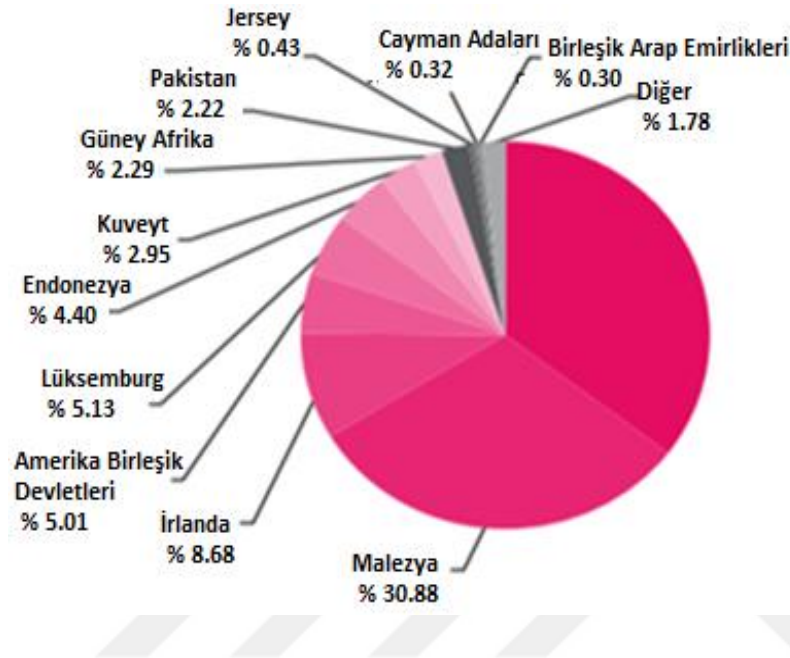
Kaynak: **Islamic Financial Services Board (IFSB)**, Islamic Financial Services Industry Stability Report 2019, s.33, <https://www.ifsb.org/sec03.php> (30.05.2020).

c) Küresel İslami Fon Piyasası

İslami prensiplere uygun olarak oluşturulan bir diğer sermaye piyasası aracı da yatırım fonlarıdır. Varlık yönetim şirketleri, vekil sıfatıyla çeşitli kaynaklardan topladıkları fonları, İslami prensiplere uygun olarak hisse senetleri fonu, kira sertifikaları fonu, borsa yatırım fonu, girişim sermayesi fonu, gayrimenkul yatırım fonu, emeklilik ve sigorta fonu, vakıf fonu ve hac fonu gibi fonlar kurarak finans piyasalarında yönlendirmektedirler.

³⁸ **Islamic Corporation Development (ICD)**, a.g.r., ss.40-41.

2018 yılında küresel çapta katılım finans sektöründe yatırım fonlarının büyüklüğü 108 milyar dolara ulaşmıştır (Bkz. Şekil 3).³⁹ Küresel fon varlıklarının ülkelere göre dağılımı Grafik 5’te görülmektedir. Grafiğe göre en büyük payı %30,88 ile Malezya almaktadır.

Grafik 5: Küresel İslami Fon Varlıklarının Ükelere Göre Dağılımı (2018)

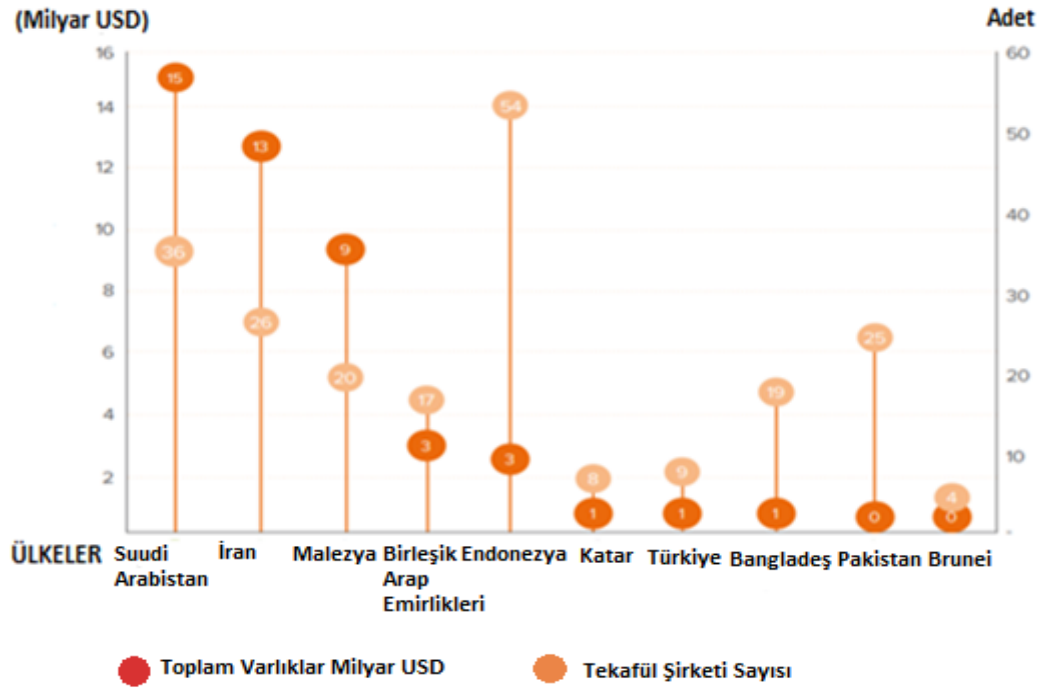
Kaynak: **Islamic Financial Services Board (IFSB)**, Islamic Financial Services Industry Stability Report 2019, s.37, <https://www.ifsb.org/sec03.php> (30.05.2020).

d) Küresel Katılım Sigortacılığı (Tekafül) Piyasası

Dünyada tekafül olarak bilinen katılım sigortacılığı sektörü ise 2018 yılında 46 milyar dolar büyüklüğe ulaşmıştır (Bkz. Şekil 3). Dünya genelinde 335 adet tekafül şirketi bulunmakta olup, bunlardan 122 tanesi mevcut konvansiyonel sigortacılık çatısı altında İslami prensiplere göre ayrı bir organizasyon yapısı içinde çalışmaktadır.⁴⁰ Grafik 6’ya göre dünyada en fazla tekafül varlıklarına sahip ülke 15 Milyar USD ile Suudi Arabistan’dır. Türkiye ise takafül piyasasında 1 Milyar USD hacime ulaşmıştır.

³⁹ **Islamic Corporation Development (ICD), a.g.r., ss.44-45.**

⁴⁰ **Islamic Corporation Development (ICD), a.g.r., ss.30-31.**

Grafik 6: Küresel Tekafül Varlıklarının Ülkelere Göre Dağılımları (2018)

Kaynak: **Islamic Corporation Development (ICD)**, İslamic Finance Development Report 2019, s.31, https://icd-ps.org/uploads/files/IFDI%202019%20DEF%20digital1574605094_7214.pdf

1.5. Türkiye’de Katılım Finans Sektörünün Gelişimi ve Genel Görünümü

Türkiye’de katılım finans sistemi için atılan ilk adım 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası’na kurucu ortak olunması ile atılmış, ikinci adım ise 16/12/1983 tarihli 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile özel finans kurumlarının kurulmasıyla atılmıştır.⁴¹ Böylece kurulan özel finans kurumlarına faizsiz olarak kâr veya zarara katılma yöntemi ile fon toplama ve fon kullandırma yetkisi verilmiştir. (Bkz. Tablo 7).

2005 yılında ise özel finans kurumları 5411 sayılı Bankacılık Kanununa tabi tutularak, “Özel Finans Kurumu” ismi “Katılım Bankası” olarak değiştirilmiştir. Böylece Türk bankacılık sektörüne, mevduat bankaları ile yatırım ve kalkınma bankalarından sonra üçüncü bir bankacılık modeli olarak katılım bankaları dahil olmuş ve bankacılık sektörü çeşitlendirilmiştir.

⁴¹ **Resmî Gazete**, Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 83/7506 Kararname Eki Kararına İlişkin Tebliğ, 25/02/1984, Sayı 18323, m.1, s.4.

Tablo 7: Türkiye’de Katılım Finans Sektörünün Gelişim Aşamaları

Yıllar	Türkiye’de Katılım Finans Sektörünün Gelişimini Gösteren Olaylar
1975	Türkiye, İslam Kalkınma Bankası’nın kurucu ortaklarından olmuştur.
1983	83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Özel Finans Kurumlarına faaliyet izni verilmiştir.
1984	Faizsiz bankacılık alanında ilk olarak Albaraka Türk Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
1985	Albaraka Türk Özel Finans Kurumu ve yeni kurulan Faisal Finans Özel Finans Kurumu faaliyetlerine başlamışlardır.
1989	Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
1991	Anadolu Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
1995	Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı kurulmuştur. İhlas Finans Kurumu kurulmuştur.
1996	Asya Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
1999	4389 sayılı Bankalar Kanunu kasamına Özel Finans Kurumları da dahil edilmiştir.
2000	BDDK kurulmuştur.
2001	Faisal Finans Kurumu’nun ismi Family Finans olarak değiştirilmiştir. Özel Finans Kurumları Birliği kurulmuştur. İhlas Finans Kurumu’nun faaliyeti BDDK tarafından durdurulmuş ve bankacılık ruhsatı iptal edilmiştir.
2002	Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde güvence fonu kurulmuştur.
2003	Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı tasfiye edilerek tüm mal varlığı Özel Finans Kurumları Birliği’ne devir edilmiştir.
2005	Özel Finans Kurumları 5411 Sayılı Bankacılık Kanununa dahil edilerek unvanları "Özel Finans Kurumu" yerine "Katılım Bankası" şeklinde, Özel Finans Kurumları Birliği unvanı da "Türkiye Katılım Bankaları Birliği" olarak değiştirilmiştir. Anadolu Finans, Family Finans ile birleşerek Türkiye Finans olmuştur.
2006	Bank Asya, hakla arz edilerek borsaya kote bir şirket olmuştur.
2007	Albaraka Türk, hakla arz edilerek borsaya kote bir şirket olmuştur.
2008	Türkiye Finans Katılım Bankası’nın %60 hissesi The National Commercial Bank tarafından satın alınmıştır.
2009	İlk katılım sigortası (tekafül) şirketi olarak Neova Sigorta A.Ş. kurulmuştur.
2011	Türkiye’de ilk olarak özel sektör kira sertifikası ihracını Kuveyt Türk gerçekleştirmiştir. Katılım bankacılığı prensiplerine uygun olan ve Borsa İstanbul’da işlem gören hisse senetlerinden oluşan yeni bir borsa endeksi olarak "Katılım Endeksi" kurulmuştur.
2012	Hazine Müsteşarlığı, İlk kamu kira sertifikası ihracını gerçekleştirmiştir
2013	Kuveyt Türk ve Albaraka Türk birlikte Türkiye’nin ilk faizsiz emeklilik şirketi olarak Katılım Emeklilik A.Ş.’yi kurmuşlardır.
2014	Borsa İstanbul bünyesinde Katılım Endeksine dayalı faizsiz borsa yatırım fonu kurulmuştur.
2015	Hazine Müsteşarlığı bünyesinde Faizsiz Finans Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. KT Portföy ve Albaraka Portföy Yönetim Şirketleri kurulmuştur. Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından 2015-2025 Strateji Belgesi yayımlanmıştır. İlk kamu katılım bankası olarak Ziraat Katılım Bankası A.Ş. kurulmuştur. Bank Asya, TMSF’ye devredilmiştir.
2016	Onuncu Kalkınma Planındaki İstanbul Finans Merkezi programı kapsamına "Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finansın Geliştirilmesi" eklenmiştir. Vakıf Katılım Bankası A.Ş. ikinci kamu katılım bankası olarak kurulmuştur.
2017	Hazine Müsteşarlığı tarafından Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır.
2018	Türkiye Katılım Bankaları Birliği bünyesinde "Merkezi Danışma Kurulu" kurulmuştur.
2019	Emlak Katılım Bankası A.Ş. üçüncü kamu katılım bankası olarak faaliyete geçmiştir. İslam Tahkim Merkezi kurulmuştur. Katılım Bankaları Fatura Kayıt Sistemi kurulmuştur. SPK tarafından Kitle Fonlaması tebliği yayımlanmıştır. BDDK tarafından Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma ilişkin tebliğ yayımlanmıştır. Kamu Gözetim Kurumu tarafından Faizsiz Finans Muhasebe Standartları yayımlanmıştır.

Kaynak: Şakir GÖRMÜŞ ve Aydın YABANLI, “Katılım Bankacılığı Ekosisteminin Gelişimi” Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No:12, 2019, s.124 verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2009 yılında katılım finans sektöründe, faizsiz bankacılık hizmeti sunan katılım bankalarının yanında, katılım sigortacılığı sistemi ile çalışan tekâfül şirketleri de faaliyetlerine başlamışlardır. 2010 yılı itibariyle varlık yönetim şirketleri aracılığıyla özel sektör ve kamu tarafından varlığa dayalı olarak çıkarılan kira sertifikası ihraçlarına başlanmıştır. Sonraki yıllarda ise faizsiz prensiplere göre çalışan portföy yönetim şirketleri kurulmuş, borsada katılım endeksi adında faizsiz endeks ve faizsiz endekse dayalı borsa yatırım fonları oluşturulmuştur. Böylece katılım finans kuruluşları, faizsiz ürün ve uygulamalarla sermaye piyasalarında da etkinliklerini arttırmışlardır.

İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi haline gelebilmesi için hazırlanan eylem planında stratejik sektör haline gelen katılım finans sektörüne, 2015 yılı itibariyle kamu desteği önemli ölçüde arttırılmıştır. Onuncu kalkınma planı (2014-2018) ve On birinci kalkınma planında (2019-2023) katılım finans sisteminin geliştirilmesi ve payının arttırılmasına yönelik kararlar alınmış ve uygulamaya konulmuştur.⁴² Bu kapsamda üç yeni kamu katılım bankası kurulmuş ve katılım finans kuruluşlarının çalışma prensiplerine ve uluslararası standartlara uygun yasal alt yapı düzenlemeleri yapılmıştır

1.5.1. Katılım Bankacılığı Sektörü Gelişimi ve Genel Görünümü

Dünyada, İslami bankacılık (İslamic banking) veya faizsiz bankacılık (interest free banking) olarak adlandırılan bankacılık sistemi Türkiye'de katılım bankacılığı olarak adlandırılmaktadır. Türkiye'de katılım bankacılığı sektörü yaklaşık 35 yıllık geçmişe dayanmaktadır. Katılım bankacılığı sistemi, Türkiye'de de mevcut bankacılık sistemine alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Katılım bankaları, faizsizlik prensibi başta olmak üzere danışma kurullarının icazetlerine uygun olarak kendilerine özgü prensiplere göre çalışmaktadırlar. Günümüzde aktif olarak üç özel sermayeli ve üç kamu sermayeli olmak üzere toplamda altı katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bu bankalar kuruluş sırasına göre; Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım bankalarıdır.

⁴² BDDK, 2019-2021 Stratejik Plan, ss.18-19, <https://www.bddk.org.tr/Duyurular/Basin-Duyurusu-Stratejik-Plan-2019-2021-Hk/708>, (02.02.2020).

Tablo 8: Türk Bankacılık Sektöründe Katılım Bankalarının Payı (Aralık 2019)

BANKALAR	KURULUŞ SAYISI	AKTİFLER		TOPLANAN FONLAR		KULLANDIRILAN FONLAR	
		MİLYON TL	PAYI (%)	MİLYON TL	PAYI (%)	MİLYON TL	PAYI (%)
Mevduat Bankaları	32	3.904.923	86,94%	2.351.441	91,61%	2.398.940	85,78%
Katılım Bankaları	6	284.450	6,33%	215.456	8,39%	168.574	6,03%
Kalkınma ve Y.Bankaları	13	302.335	6,73%	-	-	228.982	8,19%
Toplam	51	4.491.708	100,0%	2.566.897	100,0%	2.796.496	100,0%

Kaynak: TKBB, Genel Sunumlar, <https://www.tkbb.org.tr/-genel-sunumlar> (03.04.2020).

TKBB verilerine göre Türkiye’de katılım bankaları 2019 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 285 milyar TL aktif büyüklüğüne ulaşmışlardır. Katılım bankalarının bankacılık sektörü içinde payı ise %6,3’tür (Bkz. Tablo 8). Mevcut bankacılık sektörüne göre daha hızlı gelişen ve büyüyen katılım bankaları payının TKBB Strateji Belgesi raporuna göre 2025 yılında %15 civarına gelmesi beklenmektedir.⁴³ BDDK tarafından 2019 Eylül ayında çıkarılan Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliği ile kalkınma ve yatırım bankalarına da katılım bankaları gibi faizsiz bankacılık hizmetleri yapma imkânı verilmiştir.⁴⁴ Bu düzenlemenin, faizsiz bankacılık payını hızlı bir şekilde arttıracakı düşünülmektedir.

Katılım bankaları, tüm faaliyetlerini T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF), Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) gibi düzenleyici ve denetleyici kurumların gözetiminde gerçekleştirmektedirler.

Tablo 9’da 2018 yıl sonu ile 2019 yıl sonu arasında katılım bankaları ile bankacılık sektörü için finansal kalemlerdeki değişimler gösterilmektedir. Buna göre katılım bankalarının toplam aktif büyüklüğü %37,5 bankacılık sektörününki ise %16,2 artmıştır. Katılım bankalarının net karı %16 artarken, bankacılık sektörünün kârı %8,1 azalmıştır.⁴⁵ Aynı zamanda katılım bankalarının şube ve personel sayısı artarken, bankacılık sektöründe şube ve personel sayısı azalmıştır.

⁴³ TKBB, Strateji Belgesi, s.3, <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf> (02.02.2020).

⁴⁴ Resmi Gazete, Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ, 14/09/2019, Sayı 30888, m.15.

⁴⁵ TKBB, Sektör Mukayese Tablosu, <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>, (03.02.2020).

Tablo 9: Türkiye’de Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü ile Karşılaştırılması (Milyon TL)

FİNANSAL BAŞLIKLAR		KATILIM BANKALARI			BANKACILIK SEKTÖRÜ		
		Ara.19	Ara.18	2019/Aralık -2018 (değişim %)	Ara.19	Ara.18	2019/Aralık -2018 (değişim %)
TOPLANAN FONLAR	TP	91.145	60.626	50,3	1.267.073	1.054.572	20,2
	YP-DÖVİZ	106.533	67.790	57,2	1.226.609	954.893	28,5
	YP-MADEN	18.305	8.804	107,9	82.722	41.701	98,4
	TOPLAM	215.983	137.220	57,4	2.576.404	2.051.166	25,6
KULLANDIRILAN FONLAR		149.475	124.562	20,0	2.739.736	2.465.582	11,1
TAKİPTEKİ ALACAKLAR (BRÜT)		7.763	5.050	53,7	150.108	96.611	55,4
TOPLAM AKTİF		284.450	206.806	37,5	4.491.708	3.867.135	16,2
ÖZ VARLIK		21.762	16.780	29,7	492.384	421.185	16,9
NET KÂR		2.433	2.097	16,0	49.753	54.123	-8,1
PERSONEL SAYISI		16.040	15.654	2,5	204.626	207.716	-1,5
ŞUBE SAYISI	YURTIÇI	1.176	1.120	5,0	11.300	11.493	-1,7
	YURTDIŞI	3	2	50,0	74	72	2,8
	TOPLAM	1.179	1.122	5,1	11.374	11.565	-1,7

Kaynak: **TKBB**, Sektör Mukayese Tablosu, <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>, (03.02.2020).

1.5.2. Faizsiz Sermaye Piyasaları Sektörü Gelişimi ve Genel Görünümü

Türkiye’de faizsiz sermaye piyasaları sektörü 2010 yılından itibaren kira sertifikalarının ortaya çıkması ile gelişmeye başlamıştır. İslami kurallara uygun varlıklarda, menkulleştirme yapılarak varlığa dayalı olarak ihraç edilen kira sertifikaları (sukuk) katılım finans sektörünün sabit getirili yatırım aracı olmuştur.

2010 yılında SPK tarafından çıkarılan Kira Sertifikaları ve Varlık Kiralama Şirketlerine ilişkin tebliğ kapsamında hayata geçirilen kira sertifikaları (sukuk) katılım finans sektörünün en önemli sermaye piyasası aracı haline gelmiştir. Bu sayede devlet hazinesi ve katılım bankaları kısa ve uzun vadeli kaynak ihtiyaçlarını kira sertifikaları ile faizsiz olarak temin edebilir hale gelmişlerdir. Kira sertifikaları Türk Lirası ve yabancı para cinsinden ihraç edilebildiği gibi altına dayalı olarak da ihraç edilebilmektedir. Yapılan düzenlemeler ile birlikte kira sertifikalarının, ikinci el piyasalarda da alım satımının yapılmasına olanak sağlanmıştır. Böylece kira sertifikalarının işlem hacmi artırılarak sermaye piyasalarında derinleşmesi hızlandırılmıştır.

Türkiye’de 2019 yılı sonu itibariyle yaklaşık 112 Milyar TL kira sertifikası ihracı gerçekleştirmiştir. Bu ihraçların %67’si katılım bankaları, %33’ü ise Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılmıştır (Bkz. Tablo 10).

Tablo 10: Türkiye’de İhraç Edilen Toplam Kira Sertifikaları Hacmi (Milyon TL)

Yıllar	Banka	Kuveyt Türk	Türkiye Finans	Vakıf Katılım	Albaraka Türk	Ziraat Katılım	Katılım Bankaları Toplam	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Toplam Kira Sertifikası İhraç Hacmi
2012	-	-	-	-	-	-	-	1.624	1.624
2013	150	-	-	-	-	-	150	3.333	3.483
2014	287	299	-	-	-	-	287	3.173	3.460
2015	1.524	1.050	-	-	-	-	2.574	3.390	5.964
2016	1.724	985	-	350	300	3.359	6.262	9.621	11.468
2017	2.330	1.258	1.620	900	1.100	7.208	4.260	27.792	48.085
2018	5.100	4.278	4.367	3.338	3.454	20.538	7.254	48.085	111.796
2019	5.891	8.440	9.013	8.990	8.150	40.484	7.601	48.085	111.796
Toplam	17.006	16.310	15.000	13.578	13.004	74.898	36.897	111.796	111.796

Kaynak: **TKBB**, Sukuk İhraçları 2012-2019, <https://www.tkbb.org.tr/arama-sonuclari?srch=sukuk> (05.02.2020) ve **T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı**, Kira Sertifikaları, <https://www.hmb.gov.tr/borclanma-genel-mudurlugu-istatistikler> (05.02.2020).

Faizsiz sermaye piyasaları sektöründe kira sertifikalarının yanında hisse senetleri ve yatırım fonları gibi diğer faizsiz yatırım araçları da ön plana çıkmaya başlamıştır. 2011 yılında katılım finans prensiplerine uygun olarak BİST’ te işlem gören hisse senetlerinden oluşan katılım endeksi kurulmuştur. 2014 yılında katılım endeksine dayalı borsa yatırım fonları faaliyete geçmiştir. 2015 yılında ise katılım esaslı olarak faizsiz prensiplere göre çalışan KT Portföy A.Ş ve Albaraka Portföy A.Ş olarak iki tane portföy yönetim şirketi kurulmuştur (Bkz. Tablo 7). Bu şirketler menkul kıymet yatırım fonları, girişim sermayesi yatırım fonları, gayrimenkul yatırım fonları ve emeklilik yatırım fonları gibi ürünler ile tasarruf sahiplerine faizsiz yatırım ürünleri sunmaktadırlar.

1.5.3. Katılım Sigortacılığı Sektörü Gelişimi ve Genel Görünümü

Dünyada, “Tekafül” olarak bilenen Türkiye’de ise “Katılım Sigortacılığı” olarak adlandırılan bu sistem; katılımcılar arasında karşılıklı dayanışma ve yardımlaşmayı esas alarak oluşabilecek risklerin paylaşımına dayanan İslami prensiplere uygun olarak çalışan bir sigorta sistemidir.⁴⁶ Toplanan sigorta primleri katılım finans çerçevesine uygun

⁴⁶ **Neova Sigorta A.Ş.**, Katılım Sigortacılığı, <https://www.neova.com.tr/hakkimizda/katilim-sigortaciligi-tanimi> (09.02.2020).

yatırım araçlarında değerlendirilmektedir. Katılım sigortacılığı sektörünün tüm faaliyetleri, şirket bünyelerinde bulunan danışma kurullarının kontrol ve onay mekanizmalarından geçmektedir. Türkiye’ de kurulan ilk katılım sigortası şirketi, 2009 yılında faaliyete başlayan Neova Sigorta A.Ş. olmuştur.

2017 yılında bu alanda gerekli yasal düzenlemeler yapılarak Hazine Müsteşarlığı tarafından Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ve Katılım Sigortacılığının Uygulanmasına ilişkin bir Genelge yayınlanmıştır.⁴⁷ Bu düzenleme ile tekafül sistemi yeni adıyla katılım sigortacılığı sistemi ülkemiz mevzuatındaki yerini almıştır. ⁴⁸ Kendine özgü olarak mevzuat alt yapısı oluşturulan katılım sigortacılığına ilgi her geçen yıl artmaktadır. Türkiye, katılım sigortacılığı gelişimi açısından büyük potansiyel taşımaktadır. Ülkemizde katılım sigortacılığı gelişimi aynı zamanda yabancı sermayenin de ekonomimize kazandırılmasını sağlayabilecektir.

Tablo 11: Türkiye’de Katılım Sigortası (Tekafül) Şirketlerinin Toplam Prim Üretimi (2018-2019)

Sıralama	Katılım Sigorta Şirketleri	2019-12		2018-12	
		Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı (%)	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı (%)
1	Neova Sigorta A.Ş	1.638.481.062	47,67	1.304.406.232	58,45
2	Bereket Sigorta A.Ş	1.094.419.704	31,84	417.132.359	18,69
3	Doga Sigorta A.Ş	384.234.071	11,18	403.599.055	18,09
4	Bereket Emeklilik ve Hayat A.Ş	181.889.644	5,29	29.638.827	1,33
5	Katılım Emeklilik ve Hayat A.Ş	67.055.317	1,95	51.822.522	2,32
6	Ziraat Sigorta A.Ş	26.329.133	0,77	12.172.507	0,55
7	HDI Sigorta A.Ş	25.805.857	0,75	0	0,00
8	Vakıf Emeklilik ve Hayat A.Ş	8.307.811	0,24	9.752.083	0,44
9	Unico Sigorta A.Ş	4.853.579	0,14	0	0,00
10	Ziraat Hayat ve Emeklilik A.Ş	4.500.830	0,13	3.037.125	0,14
11	Güneş Sigorta A.Ş	478.618	0,01	0	0,00
12	Groupama Hayat A.Ş	464.216	0,01	0	0,00
	KATILIM SİGORTACILIĞI	3.436.819.840	4,96	2.231.560.711	4,08
	SEKTÖR TOPLAMI	69.242.168.593	100,00	54.656.028.968	100,00

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, (09.02.2020).

⁴⁷ Hasan HACA ve Yunus Emre GÜRBÜZ, “İslami Finasta Sigorta ve Katılım Sigortası (Tekafül), Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın DABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No:12, 2019, s.317.

⁴⁸ Resmi Gazete, Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 20/09/2017, Sayı 30186, m.3.

Tablo 11'e göre katılım sigorta şirketlerinin 2019 yılı prim üretim hacmi 2018 yılına göre %54 artarak 3.4 Milyar TL'yi aşmıştır. Sigortacılık sektörünün genelinde ise 69.2 Milyar TL prim üretimi olmuştur. Katılım sigortacılığı sektörü, sigortacılık sektörünün yaklaşık %5 ini oluşturmaktadır. En fazla prim üretimini katılım sigortacılığı sektörünün %47'sini oluşturan Neova Sigorta A.Ş. yapmıştır. Katılım sigortacılığı sektöründe, tam tekafül ve ürün bazlı faizsiz sigortacılık yapan yarı tekafül şeklinde çalışan, şirketlerden oluşan toplamda 12 şirket faaliyet göstermektedir. Katılım sigortacılığının hacmi ve bu alanda faaliyet gösteren şirket sayısı artmaya devam etmektedir.

2. BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ FON KAYNAKLARI, LİKİDİTE TEMİNİNDE YENİ ÜRÜN VE ARAÇLAR İLE FON KULLANIMLARI, TÜRKİYE UYGULAMASI

2.1. Katılım Bankalarının Fon Kaynakları

Katılım bankalarının fon kaynakları; öz kaynaklar, katılım fonu ve katılım fonu dışındaki kaynaklardan oluşmaktadır. Öz kaynaklar banka hissedarlarının kâr elde etmek için sermaye olarak koydukları yatırımlardır.⁴⁹ Katılım bankalarının öz kaynakları TKBB verilerine göre 2019 yılı sonu itibarıyla 21 Milyar TL'yi aşmıştır.⁵⁰ Katılım bankaları son yıllarda yeni kurulan bankalar ve sermaye artışları ile birlikte güçlü öz kaynak yapısına sahip olmuştur. Katılım bankalarının öz kaynakları dışındaki en önemli fon kaynakları; özel cari hesap ve katılma hesaplarından oluşan katılım fonlarıdır. Katılım bankaları kısa ve uzun vadeli likidite ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına prensiplerine uygun olan para ve sermaye piyasası araçlarını kullanarak katılım fonu haricindeki kaynaklardan da yararlanabilmektedirler.

2.1.1. Katılım Bankalarının Fon Kaynakları Olarak Katılım Fonları

Katılım bankaları bünyesinde gerçek ve tüzel kişilerce açılan özel cari hesaplar ve katılma hesaplarında yer alan fonlar, katılım fonlarını oluşturmaktadır.⁵¹ Katılım bankaları topladıkları katılım fonlarını İslami usullere uygun olarak ticaret, üretim ve yatırım alanlarında değerlendirmektedir. Katılım bankaları topladıkları fonların işletilmesi hususunda mevduat bankalarından net bir şekilde ayrılmaktadırlar. Katılım bankalarının topladıkları fonlar TKBB verilerine göre 2019 yılı sonunda 215 Milyar TL'ye ulaşmıştır.⁵²

⁴⁹ TUNÇ, a.g.e., s.188.

⁵⁰ TKKB, Sektör Mukayese Tablosu, <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> (03.02.2020).

⁵¹ Resmî Gazete, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 19/10/2005, Sayı 2593, m.3.

⁵² TKKB, Sektör Mukayese Tablosu, <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> (03.02.2020).

Türk Lirası ve yabancı para (döviz) cinsinden açılabilen katılım fon hesapları aynı zamanda altın ve gümüşe dayalı olarak kıymetli maden depo hesapları olarak da açılabilir. Kıymetli maden depo hesapları hem özel cari hesap niteliğinde hem de katılma hesabı niteliğinde kullanılabilir. Katılım fonları, katılım bankalarının en fazla paya sahip ve en önemli fon kaynaklarını oluşturmaktadır. 2019 yıl sonu itibarıyla katılım bankalarında, Türk Lirası, döviz ve kıymetli maden cinsinden açılan toplam katılım fonları 215 Milyar TL olup, bu tutarın %33'ünü özel cari hesaplar, %67'sini ise katılım hesapları oluşturmaktadır.⁵³

Türkiye'de faaliyet gösteren bir katılım bankasının yurt içi şubelerinde ticari işleme konu olmayan, gerçek kişilere ait olan Türk Lirası, döviz ve kıymetli maden cinsinden açılan katılım fonları -konvansiyonel bankalarda açılan mevduat hesaplarında olduğu gibi- TMSF tarafından sigortalanmaktadır. Katılma hesapları ve özel cari hesaplar, 150 bin TL'ye kadar sigorta kapsamındadır.⁵⁴

TCMB, piyasadaki likiditeyi kontrol altında tutmak için para politikası araçlarından biri olan zorunlu karşılık politikasını uygulamaktadır. Tablo 12'de TCMB'nin para cinsi ve vadelerine göre değişen katılım fonları üzerinden aldığı zorunlu karşılık oranları yer almaktadır.

Tablo 12: TCMB Zorunlu Karşılık Oranları (2020)

Vade Yapısı	Türk Lirası	Yabancı Para
Özel cari hesaplar ve 3 aya kadar olan katılım hesapları	7%*	19%
6 Aya kadar olan katılım hesapları	4%*	19%
1 yılı kadar olan katılım hesapları	2%	19%
1 yıl ve daha uzun vadeli katılım hesapları	1%	15%

Kaynak: **TCMB**, Zorunlu Karşılık Oranları, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR> (23.02.2020).

*TCMB, 19 Ağustos 2019, 2019-34 sayılı kararına göre Türk Lirası cinsinden kullanılan nakdi kredilerde %10-%20 aralığında yıllık büyüme sağlayan bankalar için belirtilen vadelerdeki zorunlu karşılık oranlarını %2'ye indirmektedir.

⁵³ **BDDK**, Aylık Bankacılık Sektör Verileri, <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/> (23.02.2020).

⁵⁴ **TMSF**, <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Mevduat/mevduat.sss/> (23.02.2020).

2.1.1.1. Özel Cari Hesap

Katılım bankaları bünyesinde açılan özel cari hesaplar, istenildiği anda kısmen veya tamamen geri çekilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getirisi olmayan fonların oluşturduğu hesapları ifade etmektedir.⁵⁵ Konvansiyonel bankalarda vadesiz mevduat olarak adlandırılan hesap türü ile hukuki nitelik bakımından benzer özellikler göstermektedir. Türk Lirası, döviz ve kıymetli maden şeklinde vadesiz olarak açılabilmekte ve hesap açılışı için herhangi bir alt limit bulunmamaktadır.

Bu hesabın işletilmesinden kaynaklanacak risk veya getiriler tümüyle katılım bankasına aittir. Hesap sahibi ile kâr veya zarar paylaşımı yapılmamaktadır. Bu yönüyle özel cari hesaplar, katılım bankalarına maliyetsiz bir kaynak oluşturmaktadır.⁵⁶ Özel cari hesaplar, katılım bankalarının diğer fon kaynakları arasında kaynak maliyetini azaltıcı ve karlılığı yükseltici etkisiyle öne çıkmaktadır.⁵⁷

Özel cari hesaplar, gerçek ve tüzel kişiler tarafından getiri beklentisi olmaksızın tasarruflarını saklayabilecekleri ve para transferleri, fatura, vergi/sigorta, kira, kredi kartı ödemeleri veya çek senet tahsilatları gibi işlemlerde genel bankacılık hizmetlerinden yararlanabilmek için kullanılmaktadır. Katılım bankası, özel cari hesaba yatırılan parayı muhafaza ve iade etme yükümlülüğü altındadır. Özel cari hesaplar, katılım bankaları için kısmen borç, kısmen emanet sayılmaktadır.⁵⁸

Hesap sahibi, özel cari hesaplar vasıtasıyla vadesiz olarak yatırdığı fonları istediğinde geri almak üzere katılım bankasına karşılıksız olarak borç (karz) vermiş olmaktadır. Katılım bankası ise kendisine borç olarak verilen fonu işletmekte olup, hesap sahibi talep ettiğinde aldığı fonu aynı tutarda iade etmekle yükümlüdür. Hesap sahibi sadece anaparasını geri almakta, herhangi bir fazlalık veya ilave getiri alamamaktadır.

⁵⁵ **Resmî Gazete**, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, **a.g.k.**, m.3.

⁵⁶ TUNÇ, **a.g.e.**, s.191.

⁵⁷ Ahmet KAÇMAZ, “Katılım Bankalarının 2005-2008 Yılları Arasında Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişimi”, (Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Tezsiz Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2009, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Projesi). s.3

⁵⁸ AKTEPE, **a.g.e.**, s.155.

2.1.1.2. Kâr Zarar Ortaklığına Dayalı Katılma Hesabı

Katılım bankalarına yatırılan fonlar karşılığında hesap sahibine, kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödemeyen ve anaparanın dahi ödenmesini garanti etmeyen fonların oluşturduğu hesaplara katılma hesapları denilmektedir.⁵⁹ Katılım bankacılığı sistemi temelde kâr zarar ortaklığı prensibiyle çalışmaktadır. Katılma hesapları ise bu işleyişe hizmet eden en önemli fon toplama kaynaklarıdır.

Katılma hesapları mudarebe sözleşmesi (emek sermaye ortaklığı) kapsamında açılmaktadır. Gerçek veya tüzel kişiler bu hesaba fon yatırarak sermaye sağlarken, katılım bankası da bu fonu ticari faaliyetlerde kullanarak emeğini ortaya koymaktadır (Bkz. Şekil 4).⁶⁰ Ticari faaliyetlerin sonucunda kâr elde edilirse, taraflar arasında başta anlaşılan kâr paylaşım oranına göre paylaşım yapılmaktadır. Zarar edildiği takdirde ise hesap sahibi sermayesini, katılım bankası da emeğini kaybetmiş olur. Dolayısıyla katılım hesabına fon yatıranlar, katılım bankaları ile kâr zarar ortaklığı yapmış olmaktadır.⁶¹

Şekil 4: Katılma Hesabı Sistemi

Kaynak: Temel HAZIROĞLU, Orhan KOYUNCU ve Mehmet Yuşa SOLAK, “Katılım Bankacılığı İş Modeli”, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK, Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, 2019, s.171.

⁵⁹ Resmî Gazete, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, a.g.k., m.3.

⁶⁰ ÖZSOY, a.g.e., ss.139-140.

⁶¹ AKTEPE, a.g.e., s.157.

Türkiye’de katılım hesaplarının vade ve türlerini TCMB belirlemektedir.⁶² Katılım hesapları Türk Lirası, yabancı para ve kıymetli maden cinsinden açılabilmekte ve kâr paylaşım oranlarına göre ayrı ayrı havuzlarda işletilmektedir. Katılma hesabı açılışı için alt bir limit tutarı uygulanmaktadır. Katılma hesap sahibinin elde ettiği kâr payı gelirleri, vergi mevzuatına göre gelir vergisi (stopaj) kesintisine tabii olmaktadır. Brüt kâr tutarından gelir vergisi (stopaj) kesilmektedir. Gelir vergisi oranları Tablo13’te gösterilmiştir.

Tablo 13: Türkiye’de Katılım Hesapları için Uygulanan Gelir Vergisi (Stopaj) Oranları (2020)

Vade Yapısı	Türk Lirası	Döviz (USD, EUR)	Kıymetli Maden (Altın)
Vadesi 6 aya kadar olan katılım hesapları (6 ay dahil)	15%	20%	15%
Vadesi 1 yılı kadar olan katılım hesapları (1 yıl dahil)	12%	20%	15%
Vadesi 1 yıldan uzun vadeli katılım hesapları	10%	18%	15%

Kaynak: Deloitte, Vergi Sirküleri, <https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2018-94.aspx> (26.02.2020). **Resmî Gazete**, Cumhurbaşkanlığı Kararı, 21/03/2019, Sayı 30721, https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/Cumhurbaşkanlığı_Kararı/842_kvkk_ck.pdf (10.05.2020).

Tablo 14’te katılım hesapları ile vadeli mevduat hesapları arasındaki temel farklılıklara yer verilmiştir.

Tablo 14: Katılım Hesapları ile Vadeli Mevduat Hesaplarının Farkı

Katılma Hesapları	Vadeli Mevduat Hesapları
Ortaklık ilişkisine dayalıdır.	Borç alacak ilişkisine dayalıdır.
Katılım hesabına yatırılan fonlar, katılım bankasına borç olarak değil, ortaklık kurulması adına sermaye olarak verilmiştir. Katılma hesabı sahibinin hesaba yatırdığı fonla ilgili talep hakkı ve bankanın sorumluluğu vade sonundaki geçerli olan birim hesap değeri kadardır.	Vadeli hesaba yatırılan fonlar, bankaya faizli borç olarak verildiği için banka bu parayı tazminle yükümlüdür.
Hesap sahibi, hesabın işletilmesi sonucu kâr payı elde eder.	Hesap sahibi, hesabın işletilmesi sonucu faiz elde eder.
Kâr payı, vade sonuna kadar belli değildir.	Faiz getirisi vade başında belirlenir ve vade sonuna kadar değişmez.
Anapara ve getiri garantisi vermez. Zarar ihtimali de vardır.	Anapara ve getiri garantisi vardır.
Hesap sahibine ödenecek kâr payı, bankanın kullandığı fonlardan sağladığı kâra bağlıdır. Kar elde etmezse herhangi bir getiri vermek zorunda değildir.	Hesap sahibine ödenecek faiz, bankanın kredilerinden elde edeceği kâra bağlı değildir. Bu nedenle piyasa dalgalanmalarında banka zarar etse bile taahhüt ettiği faizi ödemek zorunda kalmaktadır.
Katılım bankaları, katılma hesaplarındaki fonları istediği gibi kullanamazlar. Mevzuat ve faizsizlik ilkesine uygun olan işlerde kullanmak zorundadır.	Konvansiyonel bankalar, vadeli hesaplardaki fonları hiçbir kısıt olmadan her alanda kullanabilmektedirler.

Kaynak: İshak Emin AKTEPE, **Katılım Finans**, 1.Baskı, İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No: 9, 2017, s.158 verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

⁶² ÖZSOY, a.g.e., s.140.

Katılıma hesabı ile toplanan fonlar para cinslerine, vadelerine ve kâr paylaşım oranlarına göre değişen havuzlarda toplanarak ayrı ayrı işletilmektedir. Havuzlar “Genel Fon Havuzları” ve “Özel Fon Havuzları” olarak ikiye ayrılmaktadır.

Genel fon havuzlarına açık havuz sistemi de denilmektedir. Bu sistemde havuzlara sürekli fon giriş çıkışı yapıldığı için havuz bakiyesi de sürekli değişmektedir. Kâr dağıtımı günlük olarak hesaplanmaktadır. Tahakkuk eden kâr ve zararlar havuz bakiyesini arttırmakta veya azaltmaktadır.⁶³

Özel fon havuzları ise TCMB tarafından belirlenen vade ve türlerine bağlı kalmaksızın vadesi üç aydan az olmayacak şekilde, genel havuzlardan bağımsız olarak işletilmektedir.⁶⁴ Bu havuzlara, kapalı havuz sistemi de denilmektedir. Önceden belirlenmiş projelerin finansmanı için toplanan fonlar, genel havuzlardan ayrı olarak özel havuzlarda takip edilmektedir. Özel havuzlar için gereken fon toplandığında ilave fon girişine izin verilmemektedir. Projelerden elde edilen kâr veya zararlar vade bitiminde fon sahiplerinin hesaplarına yansıtılmaktadır.

Katılım bankaları, kâr dağıtımını havuz sistemini kullanarak yaptığı için değişen piyasa koşulları ve ani dalgalanmalara karşı, hızlı bir şekilde aksiyon alamamaktadırlar. Bu durumun temel sebebi havuzların geriden gelmesi yani geçmişte yapılan ticaretin karının bugün dağıtılıyor olmasıdır. Bilindiği üzere bugünden ileriye yönelik olarak getiri garantisi verilmemektedir. Bu nedenle katılım bankaları getirilerini, konvansiyonel bankalar gibi hızlı bir şekilde aşağı veya yukarı yönlü değiştirememektedirler. Dolayısıyla katılım bankaları fon toplarken, getiriler bazında konvansiyonel bankalara göre piyasalar düşerken yüksek kalabilmekte, piyasalar yükselirken de düşük kalabilmektedirler.

Katılım bankaları, ticaret yaparken basiretli bir tüccar gibi davranmaktadırlar. Piyasayı ve müşterilerini iyi analiz ederek ticaretteki riskleri minimize etmeye çalışmaktadırlar. Genelde teminat karşılığında ticari faaliyetlerde bulundukları için

⁶³ TUNÇ, a.g.e., s.197.

⁶⁴ **Resmî Gazete**, BDDK Kararı, Mevduat ve Katılım Fonunun, Kabulüne, Çekilmesine ve Zaman Aşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 01/11/2006, Sayı 26333, m.7.

doğabilecek zararlar küçük tutarlarda olmaktadır. Bu zararların havuzların karlılığını düşürücü etkisi de küçüktür. Bu nedenle katılım bankaları ticari faaliyetlerinde genellikle kâr elde eder ve bu karı katılma hesabı sahipleri ile paylaşırlar.

Katılma hesaplarının işleyişi ve kâr dağıtım sistemi için uygulanan usul ve esaslar, BDDK tarafından çıkarılan 01/11/2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan yönetmelik kapsamında yürütülmektedir. İlgili yönetmelik kapsamda kâr dağıtımı ile ilgili kavramlar şunlardır:⁶⁵

-Birim Değer: Katılım hesaplarına tahakkuk edecek olan kâr ve zararı hesaplama yarayan bir ölçü birimidir. Katılma hesaplarına fonun yatırıldığı ilk gün için birim değer 100 olarak belirlenir. Hesabın bulunduğu katılım hesabı havuzu kâr elde ettiği zaman “birim değer” artar, zarar ettiğinde ise “birim değer” azalır.

-Hesap Değer: Hesap sahibince katılma hesabına yatırılan tutarın birim değere bölünmesiyle bulunur. Hesap değer, katılım hesabına para yatırıldığında artar para çekildiğinde ise azalır.

-Birim Hesap Değer: Katılma hesabının cari değerini belirleyen ve birim değeri ile hesap değerinin çarpılması suretiyle hesaplanan, katılma hesabı sahibinin, üzerinde hak iddia edebileceği tutarı ifade eder. Katılma hesabının ilk açıldığı veya vadesinin yenilendiği günkü birim değere göre, hesabın vade sonundaki birim değerinde bir yükselme olmuş ise hesap kâr etmiş, birim değer düşmüş ise o zaman hesap zarar etmiş demektir.

Tablo 15’teki örnekte katılma hesabına 3 ay vadeli olarak yatırılan 50.000 TL’nin vadesi üç kez yenilenmiştir. Havuzların karlılığına göre günlük olarak aşağı veya yukarı yönde değişen birim değer katsayısı ile üçüncü vade sonunda birim hesap değer 50.593 TL olmuş ve hesap kapatılmıştır. Toplamda 593 TL kâr elde edilmiştir.

⁶⁵ Resmî Gazete, BDDK Kararı, Mevduat ve Katılım Fonunun, Kabulüne... a.g.y., m.3.

Tablo 15: 3 Ay Vadeli Katılma Hesabının Birim Hesap Değer Tablosu (TL) (Örnek)

Tarih	Açıklama	Borç	Alacak	Birim Değer	Hesap Değ	Birim Hesa	Bakiye	Vade Sonu
15.01.2019	Hesaba Yatan		50.000,00	100,00	500,00	50.000	50.000	16.04.2019
16.04.2019	Vade sonu kâr zarar payı			101,20	500,00	50.600		
16.04.2019	%15 Vergi Stopajı	90,00		101,20	499,11	50.510	50.510	17.07.2019
11.06.2019	Hesaptan Ödenen	5.000,00		101,65	49,40	5.022		
11.06.2019	Vadeden Önce Çekilen Fon Payı	22,00		101,20	449,70	45.510	45.510	17.07.2019
17.07.2019	Vade sonu kâr zarar payı			101,95	449,70	45.847		
17.07.2019	%15 Vergi Stopajı	39,00		101,95	449,32	45.808	45.808	
17.07.2019	Hesaba Yatan		5.000,00	101,95	498,36	50.808	50.808	18.10.2019
18.10.2019	Vade sonu kâr zarar payı			101,52	498,36	50.593	50.593	
18.10.2019	%15 Vergi Stopajı	0		101,52	498,36	50.593	50.593	19.01.2020
18.10.2019	Hesabın Kapatılması	50.593,00		101,52		0	0	
	*** HESAP KAPATILDI ***							

Kaynak: **Resmî Gazete**, BDDK Kararı, Mevduat ve Katılım Fonunun, Kabulüne, Çekilmesine ve Zaman Aşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 01/11/2006, Sayı 26333, m.3. verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil 5: Katılım Bankalarında Kâr Dağıtım Sistemi

Kaynak: Temel HAZIROĞLU, Orhan KOYUNCU ve Mehmet Yuşa SOLAK, “Katılım Bankacılığı İş Modeli”, **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK, Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, 2019, s.172.

Katılma hesabı için toplanan fonlardan zorunlu karşılıklar ve ankes düşüldükten sonra kullanılabilir fon kaynağına ulaşılmaktadır. Bu fon tutarı, katılım bankasının ticari faaliyetleri için maliyetini oluşturmaktadır. Katılım bankası, bu maliyetin üzerine kâr marjını ekleyerek prensiplerine uygun alanlarda ticari faaliyetler yapmaktadır. Yapılan ticari faaliyetler sonucunda kâr elde edilmiş ise bu kazanç fon sahibi ile başta anlaşılan kâr paylaşım oranına göre paylaşılmaktadır (Bkz. Şekil 5).

Örnek: Hesap sahibi, katılım bankasında 1 yıl vadeli, kâr zarar ortaklığına dayalı 100.000 TL tutarında katılma hesabı açmıştır. Katılım bankası ile hesap sahibi arasında ticari faaliyetten elde edilecek kazanç için 80/20 kâr paylaşım oranı ile anlaşma

sağlanmıştır. Katılım bankası, bu fon ile ticari faaliyetler sonucunda %15 kâr elde etmiştir. Bu bilgiler ışığında aşağıdaki akış takip edilerek katılım bankasının kâr dağıtım sistemi ile hesap sahibine verdiği net kâr payı tutarı gösterilmiştir.

Katılma Hesabına Yatırılan Tutar	100.000 TL
(-) TCMB Zorunlu Karşılığı (%1)	(-)1.000 TL
(-) Ankes için Ayrılan Rezerv Para (%6)	(-)6.000 TL
Kullanılabilir Fon Tutarı	93.000 TL
Ticari Faaliyetin Getirisi (%15)	13.950 TL
• Katılım Bankasının Brüt Kâr Payı (%20)	2.790 TL
• Hesap Sahibinin Brüt Kâr Payı (%80)	11.160 TL
(-) Hesap Sahibi için Gelir Vergisi Stopajı (%12)	(-)1.340 TL
Hesap Sahibine Verilen Net Kâr Payı	9.820 TL

Tablo 16: Türkiye’de Katılım Bankalarının Dağıttıkları Brüt Kâr Payı Oranları (31.12.2019)

Katılım Bankası	Aylık				3 Aylık				6 Aylık				Yıllık			
	TL	USD	EUR	Altın	TL	USD	EUR	Altın	TL	USD	EUR	Altın	TL	USD	EUR	Altın
Albaraka Türk	8,29	1,03	0,54	0,18	9,4	1,38	0,57	0,24	12,18	1,74	1,06	0,03	15,36	2,31	1,79	0,34
Emlak Katılım	8,56	1,55	0,62	0,65	9,13	1,81	0,78	1,06	11,17	2,09	0,93	1,13				
Kuveyt Türk	7,62	0,92	0,3	0,33	9	1,21	0,36	0,54	10,95	1,59	0,6	0,82	15,1	2,32	1,2	1,1
Türkiye Finans	8,45	1,07	0,49		8,96	1,24	0,5	0,96	10,51	0,98	0,67	0,98	13,79	1,82	0,93	1,01
Vakıf Katılım	8,32	1,38	0,49		9,23	1,72	0,63	1	10,81	1,9	0,7	1,11	13,67	2,34		
Ziraat Katılım	8,35	1,45	0,58		9,08	1,6	0,68	0,37	11,07	1,87	0,8	0,61	14,43	2,15	1,26	1,08

Kaynak: TKBB, Kâr Payları, <https://www.tkbb.org.tr/kar-paylari> 17.03.2020.

Tablo 16’da Türkiye’de katılım bankalarının dağıttıkları brüt kâr payı oranları 2019 yıl sonu itibariyle görülmektedir. Tüm vadelerde genelde en fazla kâr payını Emlak Katılım verirken, en az kâr payını ise Kuveyt Türk vermektedir. Altında ise tüm vadelerde en düşük kâr payını hep Albaraka Türk vermiştir.

2.1.1.3. Yatırım Vekâleti Sözleşmesine Dayalı Katılma Hesabı

Yatırım vekâleti sözleşmesine dayalı katılma hesabı yeni bir katılma hesabı türüdür. Katılma hesaplarının, kâr zarar ortaklığı sözleşmesine dayalı olarak açılabilirdiği gibi yatırım vekâleti sözleşmesine dayalı olarak da açılabilmesi için imkân tanınmıştır. BDDK tarafından 01/11/2006 tarihinde Resmî Gazetede 26333 sayı ile yayımlanan “Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zaman Aşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik” kapsamında 18/10/2018 tarihinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan bu değişiklik ile yatırım vekâleti sözleşmesine dayalı katılım hesaplarının yasal çerçevesi oluşturulmuştur. Bu yasal çerçeve, TKBB bünyesinde bulunan Merkezi Danışma Kurulu tarafından da incelenerek katılım bankacılığı mesleki ilke ve standartlarına uygun olduğuna karar verilmiştir.⁶⁶ Böylece katılım bankalarının fon toplama yöntemlerine yeni bir model daha eklenmiş ve katılma hesaplarının çeşitlendirilmesi sağlanmıştır.

Dünyada “wakala” olarak adlandırılan vekâlet terimi, Türkiye’de “Vekâlet Sözleşmesi” veya “Yatırım Vekâlet Sözleşmesi” adıyla kullanılmaktadır. Türkiye’de “vekalet sözleşmesi” ürünü ağırlıklı olarak, likidite yönetiminde katılım bankalarının kısa vadeli likidite ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla yurt dışından kaynak temininde kullanılmaktadır. Katılım bankalarında vekâlet sözleşmesi; bankalararası işlemlerde, sendikasyon işlemlerinde, sukuk işlemlerinde ve yatırım fonlarının yönetiminde kullanırken, BDDK tarafından yapılan yasal alt yapı düzenlemesi ve mevzuat değişikliğinden sonra vekalet yoluyla fon toplama yöntemi olarak da kullanılmaya başlanmıştır.⁶⁷ TKBB, 2019 yıl sonu verilerine göre, katılım bankaları tarafından toplanan 215 Milyar TL fonun, 18.5 Milyar TL’si yatırım vekaleti sözleşmesine dayalı katılma hesapları vasıtasıyla toplanmıştır.⁶⁸

Aşağıda yatırım vekaleti ile ilgili bazı kavramlar tanımlanmış ve yatırım vekaleti sözleşmelerinin temel unsurlarına değinilmiştir.

⁶⁶ TKBB Danışma Kurulu, Yatırım Vekaleti, <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar-no-2-yatirim-vekaleti/> (17.03.2020).

⁶⁷ Kenan DEDE, *Katılım Bankalarında Hazine Ürünleri ve Sermaye Piyasası Uygulamaları*, İstanbul: TKBB Yayınları, 2017, s.106.

⁶⁸ TKBB, Veri Seti, <https://www.tkbb.org.tr/veri-seti> (17.03.2020).

a) Yatırım Vekâleti ile İlgili Temel Kavramlar

-Vekâlet: Kişinin temsile uygun bir konuda başkasını kendi yerine atamasıdır.⁶⁹ Vekâlet, Arapça vekil ve acente anlamına gelmektedir.⁷⁰ Vekalet sözleşmesi, temsil amacı taşır. Alım, satım ve yatırım işlemlerinde sıkça kullanılır. Vekaletin esasları; irade beyanı, vekaletin konusu ve taraflarıdır. İrade beyanı icab ve kabulden oluşur. İcab ve kabul yazılı veya sözlü olarak yapılabilir.⁷¹ Vekâletin konusu vekalet elverişli olan bütün mali sözleşmeleri içerebilir. Anaparatı ve getiriyi garanti eden sözleşmeler ile dinen yasak sayılan ürünlerin alım satımını içeren sözleşmeler vekâlete konu olmamalıdır. Vekâletin tarafları ise vekil ve müvekkildir. Vekâlet çeşitleri, genel veya özel, süreli veya süresiz, ücretli veya ücretsiz şekillerde olabilmektedir.

-Vekil: Herhangi bir iş için başkası adına hareket ederek o işin yerine getirilmesi için atanan kişi veya kuruluşa denir.⁷² Yatırım vekâleti işlemlerinde vekil, tüzel kişiliğe sahip katılım bankası veya yatırım yöneticisidir. Hesap sahibinin fonlarını yatırım ve ticaret yaparak yöneten taraftır.

-Müvekkil: Herhangi bir iş için kendisi adına başkasını yetkilendiren kişi veya kuruluşa denir. Yatırım vekâleti işlemlerinde müvekkil, elinde sermayesi olan yatırımcıdır. Sermayesini işletmek için katılım bankasına yetki veren taraftır.⁷³

-Tahmini Kâr: Yatırım vekâleti sözleşmesine dayalı katılma hesaplarında toplanan fonların katılım bankaları tarafından işletilmesi sonucu kâr elde edilmesi halinde, hesap sahibi ile katılım bankası arasında fonun işletilmeye başlandığı tarihten önce mutabık kalınan ve bu kardan hesap sahibinin gerçekleşen karı geçmemek üzere hak iddia edebileceği azami kâr oranıdır.⁷⁴

⁶⁹ TKBB, Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI), Faizsiz Finans Standartları, İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No:10, 2018, s.600.

⁷⁰ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “vekalet”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/vekalet> (17.03.2020).

⁷¹ TKBB, Faizsiz Finans Standartları, a.g.e., s.601.

⁷² Kamu Gözetim Kurumu (KGK), Faizsiz Muhasebe Standardı Yatırım Vekaleti, s.3. [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFMS/FFMS_31\(3\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFMS/FFMS_31(3).pdf) (17.03.2020)

⁷³ Kamu Gözetim Kurumu (KGK), a.g.i.s., s.3.

⁷⁴ Resmî Gazete, BDDK Kararı, Mevduat ve Katılım Fonunun, Kabulüne ..., a.g.y., m.3.

-Yatırım Vekâleti: Bir kimsenin sahip olduğu sermayeyi işletip değerlendirmesi için başkasına vekâlet vermesi onu yetkilendirmesidir.⁷⁵

-Yatırım Vekâleti Hesabı: Yatırım vekaleti katılma hesabı sözleşmesine dayalı olarak açılan ve katılım bankasına yatırılan fonların, katılım bankası tarafından vekil sıfatıyla değerlendirilmesi neticesinde doğacak tahmini kâr veya zarara katılma sonucunu veren, anapara ve kâr ödemesinin garanti edilmediği vadeli hesapları ifade eder.⁷⁶

b) Yatırım Vekâleti Sözleşmelerinin Temel Unsurları

-Yatırım vekaleti kapsamında yapılan sözleşmelerde anapara veya getiri garantisine yer verilmemektedir.⁷⁷

-Vekalet sözleşmesinin konusunu içeren ticari faaliyetler İslami prensiplere uygun olmalıdır.⁷⁸

-Fonun işletilmesi sonucu elde edilen kâr müvekkile aittir. Vekil, müvekkile ait olan fonu işletmesi sonucu sabit bir vekillik ücreti alabileceği gibi, bu ücret belirli bir orana da bağlanabilir. Ayrıca müvekkilin beklediği tahmini bir kârın üzerinde bir getiri elde edilmesi durumunda bu fazla kâr vekile, prim olarak da verilebilir.⁷⁹

-Vekâlet sözleşmesi konusu kapsamında yapılan sigorta, bakım ve onarım veya yasal yükümlülükler ile ilgili giderler müvekkile aittir.⁸⁰

-Vekalet sözleşmesinde, sözleşme maddelerine uymaması veya kasıtlı hareketlerde bulunması gibi durumlarda vermiş olduğu zararlardan dolayı vekil sorumlu tutulabilir. Ancak vekil, vekâleten yapmış olduğu yatırımdan ötürü zarar ederse sorumlu tutulmamaktadır.⁸¹

⁷⁵ TKBB, Faizsiz Finans Standartları, **a.g.e.**, s.1086.

⁷⁶ Vakıf Katılım A.Ş., Yatırım Vekâleti Katılma Hesabı Sözleşmesi, s.1.

⁷⁷ Al Hilal Bank, Master Wakala Agreement For Individuals Standard Contidions, s.10 https://alhilalbank.kz/en/getfile/513_wakala-deposit-master-agreement-for-individuals (12.03.2020).

⁷⁸ Servet BAYINDIR, Fıkhi ve İktisadi Açidan İslami Finans Para ve Sermaye Piyasaları, 1. Baskı, İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2015, s.217.

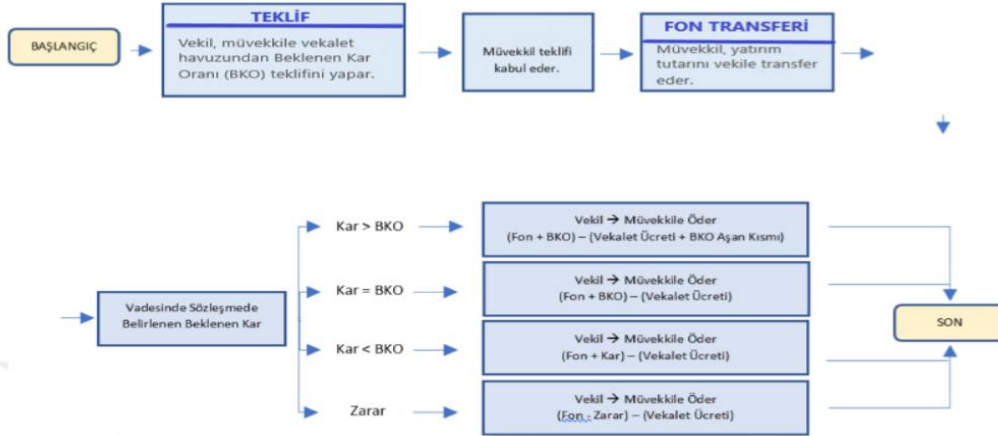
⁷⁹ TKBB, Faizsiz Finans Standartları, **a.g.e.**, s.1088.

⁸⁰ TKBB, Faizsiz Finans Standartları, **a.g.e.**, s.1088.

⁸¹ Bank Negara Malaysia, Wakalah, <https://www.bnm.gov.my/index.php?ch=57&pg=137&ac=183&bb=file> (12.03.2020).

2.1.1.3.1. Dünyada Uygulanan Yatırım Vekaleti İşlemleri

Uluslararası katılım finans piyasalarında vekâlet sözleşmesi; “yatırım vekaletine dayalı katılma hesapları (wakala deposits)”, “yatırım vekaleti (wakala investment)” ve “vekalet sözleşmesi (wakala agreement)” gibi ürünler ile gerçek ve tüzel kişi müşteriler ve bankalararası finansal kurumlardan kaynak temin etmek amacıyla bir fon toplama yöntemi olarak kullanılmaktadır.⁸² Müvekkil sıfatıyla işlem yapan müşteri ile müşterinin parasını vekaleten yöneten banka arasında yatırımdan beklenen getiri oranı konusunda anlaşma sağlanır. Hesabın vadesi geldiğinde gerçekleşen kar beklenen kâra eşit veya daha yüksek ise mutabık kalınan kâr oranı müşteriye ödenir. Fazlası ise performans primi olarak bankada kalır. Ancak gerçekleşen kâr beklenen kârın altında kalırsa müşteriye sadece gerçekleşen kâr ödenmektedir. Vekil banka her iki durumda da vekalet ücretini talep edebilir. Yatırım vekaletine dayalı vadeli hesapların yapısı İslami finans ilkeleri kurulu (şariat kurulları) tarafından uygun görülmektedir.⁸³ Aşağıdaki şekilde yurt dışında yatırım vekaleti yoluyla fon toplama yönteminin işleyişi yer almaktadır.

Şekil 6: Yatırım Vekaleti Hesaplarının İşleyişi

Kaynak: **International Islamic Financial Market**, Wakalah Standard, <https://www.iifm.net/wp-content/uploads/2019/08/Session-3-Key-Features-of-Unrestricted-Wakalah-Standard-Ijlal-Alvi-IIFM.pdf> (17.03.2020).

⁸² Muhammet Kürşat ÖZTÜRK, Vekâlet Yönteminin İslami Finanstaki Yeri ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi, (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Ekonomisi ve Finans Anabilim Dalı, İslam Ekonomisi ve Uluslararası Finans Bilim Dalı, 2019, Basılmamış Doktora Tezi), ss.170-171.

⁸³ **Al Hilal Bank**, Shariah Compliance Certificate for Wakala Deposit, <https://alhilalbank.kz/en/page/wakala> (17.03.2020).

Tablo 17’de vekalet sözleşmeleri yapan bazı katılım bankaları görülmektedir. Katılım bankalarının kullandıkları ürünler farklılık gösterebilmektedir.

Tablo 17: Küresel Finans Piyasalarındaki Vekalet Sözleşmeleri ve Hacimleri (2018)

Banka	Ülke	Wakala İşlem Hacmi (TL)	Kullanılan Ürünler
Dubai Islamic Bank	Birleşik Arap Emirlikleri	245 Milyar TL	Wakala Deposits, Wakala Investment, Wakala Sukuk
Kuwait Finance House	Kuwait	236 Milyar TL	Wakala Investment Deposit
Emirates NBD	Birleşik Arap Emirlikleri	101 Milyar TL	Islamic Wakala Customer Deposit
Al Rayan Bank	İngiltere	11 Milyar TL	Wakala Treasury Deposit
Abu Dhabi Commercial Bank	Birleşik Arap Emirlikleri	4.1 Milyon TL	Wakala Deposits
BI- Bank İslam	Malezya	3.3 Milyon TL	Wafiyah Investment Account, Waheed Investment Account

Kaynak: Muhammet Kürşat ÖZTÜRK, Vekâlet Yönteminin İslami Finanstaki Yeri ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi, (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Ekonomisi ve Finans Anabilim Dalı, İslam Ekonomisi ve Uluslararası Finans Bilim Dalı, 2019, Basılmamış Doktora Tezi), ss.170-171 verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Dünyada yatırım vekaletine dayalı katılma hesaplarını kullanan katılım finans kuruluşları ve uygulamaları aşağıdaki gibidir:

- **Al Hilal Bank- Abu Dabi / Birleşik Arap Emirlikleri**

“Investment Wakala Term Deposit” olarak ifade edilen “Yatırım Vekaleti Vadeli Mevduat Hesabı” ile şeri kural ve ilkelere uygun projelere yatırım yapılmaktadır. Banka özenle seçtiği projelere yatırım yaparak yüksek karlılık imkânı sunmaktadır. 1, 6, 12 ve 24 ay vadelerde sunulan beklenen kâr oranları ile açılabilir. Hesap açılış limiti olarak 500 USD belirlenmiştir. Üst tutar sınırı yoktur. Hesaba vadesi gelmeden ilave ekleme yapılabilir ancak vade gelmeden kısmi para çekilememektedir.⁸⁴

- **Emirates Islamic Bank- Dubai / Birleşik Arap Emirlikleri**

“Wakala Deposit” olarak kullanılan “Yatırım Vekaletine Dayalı Katılma Hesapları” gerçek kişi ve tüzel kişi müşteriler için açılabilir. Hesap açılışında 25,000 AED (Birleşik Arap Emirlikleri Dirhemi) alt tutar sınırı 5,000,000 AED üst tutar sınırı bulunmaktadır. 1, 2, 3 ve 5 yıllık vadelerde sunulan beklenen kâr oranları ile açılabilir.⁸⁵

⁸⁴ Al Hilal Bank, Wakala Deposit, <https://alhilalbank.kz/en/page/wakala> (17.03.2020).

⁸⁵ Emirates Islamic Bank, Wakala Deposit, <https://www.emiratesislamic.ae/eng/personal-banking/accounts/deposit-accounts/> (17.03.2020).

- **Kuwait International Bank- Kuveyt**

Yatırım vekaletine dayalı katılma hesabı, şeri kurallara uygun yatırım ve getiri imkânı sunmaktadır. Rekabetçi ve önceden belirlenmiş beklenen kâr oranları verilmektedir. Otomatik yenileme seçeneği ile 7 günden 2 yıla kadar esnek kullanım süresi sunulmaktadır. Hesaba yatırılan paranın vadesinden önce çekilebilmesine imkân verilmektedir. Bu hesaba karşı murabaha finansmanı yapılabilmektedir. Hesap açılışı için 5,000 Kuveyt Dinarı (KD), tutar sınırı vardır. USD ve EUR gibi diğer para birimlerinde de açılabilir. ⁸⁶

- **Bank İslam- Malezya**

“Waheed Investment Account (Wakalah)” olarak açılan “Yatırım Vekâleti Hesabı” Malezya Ringgiti (RM) ve konvertibl para birimleri ile 10 gün ile 10 yıla kadar sunulan beklenen kâr oranları ile açılabilir. Beklenen kâr oranı hesap açılışında baştan belirlenmektedir. Minimum hesap açılış tutarı 500,000 RM’ tir. ⁸⁷

2.1.1.3.2. Türkiye’de Uygulanan Yatırım Vekâleti Katılma Hesapları

Türkiye’de katılım bankaları, 2018 yılında çıkarılan BDDK yönetmeliği ile birlikte yatırım vekaleti sözleşmesine dayalı katılma hesapları ile fon toplamaya başlamışlardır. Yatırım vekâleti hesapları, katılım bankası ile hesap sahibi arasında imzalanacak yatırım vekâlet sözleşmesine istinaden açılmaktadır. Türkiye’de yatırım vekaleti sözleşmesine dayalı katılma hesaplarının başlıca özellikleri şöyledir;

-Yatırım vekaleti hesapları, hesap sahibince yatırılan fonların banka tarafından vekil sıfatıyla değerlendirilmesi neticesinde oluşacak tahmini kâra veya doğabilecek zarara katılma sonucunu vermektedir. Anapara veya kâr garantisi vermemektedir. ⁸⁸ Tahmini kâr oranı baştan belirlenmekte olup vade sonuna kadar değiştirilmemektedir.

-Yatırım vekaleti hesapları, ayrı bir fon havuzunda işletilmektedir. ⁸⁹

⁸⁶ **Kuwait International Bank**, Wakala Deposits,

<https://www.kib.com.kw/en/home/Personal/Invest/Deposits/Wakala-Deposit.html> (17.03.2020).

⁸⁷ **Bank İslam**, <https://www.bankislam.com/business-banking/treasury/money-market/> (17.03.2020).

⁸⁸ **Resmî Gazete**, BDDK Kararı, Mevduat ve Katılım Fonunun, Kabulüne..., **a.g.y.**, m.3.

⁸⁹ **Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.**, Yatırım Vekaleti Sözleşmesi, m.2, <https://www.albaraka.com.tr/assets/tr/pdf/sozlesme-formlar/Yatirim-Vekaleti-Sozlesmesi.pdf> (16.03.2020).

-Yatırım vekaleti hesap sahibinin talep hakkı, hesap vadesinin sonundaki birim hesap değeri kadardır. Birim hesap değeri, yatırılan tutar ve tahmini kâr toplamı ile sınırlıdır.⁹⁰

-Yatırım vekaleti hesapları, TL ve yabancı para cinsinden, sadece kamu haznedarlığına tabi kurum ve kuruluşlar ile tüzel kişi firmalara açılabilir. Yatırım vekaleti hesapları, 1 ayın altındaki vadelerde de açılabilir.⁹¹

-Yatırım vekâleti hesapları, vade sonunda taraflar arasında yeni bir sözleşme imzalanmadıkça yenilenmemektedir. Vade sonunda yenilenmeyen hesaplar özel cari hesaplara aktarılmaktadır.⁹²

Tablo 18’de Yatırım Vekâletine Dayalı Katılma Hesapları ile Kâr Zarar Ortaklığına Dayalı Katılma Hesaplarının arasındaki temel farklar gösterilmeye çalışılmıştır.

Tablo 18: Yatırım Vekâletine Dayalı Katılma Hesapları ile Kâr Zarar Ortaklığına Dayalı Katılma Hesaplarının Farkı

Yatırım Vekâletine Dayalı Katılma Hesapları	Kâr Zarar Ortaklığına Dayalı Katılma Hesapları
Yatırım vekâleti sözleşmesine dayalıdır.	Mudarebe sözleşmesine dayalıdır.
Yatırım vekâleti havuzlarında ayrı olarak işletilmektedir.	Katılma hesabı genel havuzlarında işletilmektedir.
Katılım bankası, fonu işleten vekil konumundadır.	Katılım bankası, emeğini ortaya koyan ortak konumundadır.
1 Aydan daha kısa süreli açılabilir.	En az 1 ay vadeli olarak açılmaktadır.
Tüzel kişi müşteriler ile Kamu Haznedarlığı'na bağlı kurum ve kuruluşlar için açılabilir.	Gerçek kişi ve tüzel kişi müşteriler gibi tüm müşteriler için açılabilir.
Hesap sahibi ile katılım bankası arasında en başta yatırımdan elde edilecek tahmini bir kâr oranında anlaşma sağlanır. Zarar olursa hesap sahibine yansıtılır. Katılım bankası sadece vekillik ücretini alır.	Hesap sahibi ile katılım bankası arasında en başta kâr paylaşım havuzu oranında anlaşma sağlanır. Zarar olursa hesap sahibine yansıtılır. Katılım bankası da emeğini kaybeder.
Vadesinde kapatılmayan hesaplar, hesap sahibi ile katılım bankası arasında yeni bir sözleşme yapılmadıkça yenilenmeyerek hesaptaki bakiye özel cari hesaplara aktarılmaktadır.	Vadesinde kapatılmayan hesaplar, hesap sahibi ile katılım bankası arasında yeni bir sözleşme yapılmaksızın başta belirlenen kâr paylaşım havuzu ve vade gün sayısı üzerinden yenilenmektedir.
Hesap sahibinin talep hakkı ve katılım bankasının ödeme yükümlülüğü, yatırılan tutar ve tahmini kâr toplamıyla sınırlı olan birim hesap değeri kadardır.	Hesap sahibinin talep hakkı ve katılım bankasının ödeme yükümlülüğü, vade sonunda geçerli birim hesap değeri kadardır.

Kaynak: **Resmî Gazete**, BDDK Kararı, Mevduat ve Katılım Fonunun, Kabulüne, Çekilmesine ve Zaman Aşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 18/10/2018, Sayı 30569, m.3. verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

⁹⁰ **Resmî Gazete**, BDDK Kararı, Mevduat ve Katılım Fonunun, Kabulüne..., a.g.y., m.3.

⁹¹ **Resmî Gazete**, TCMB Kararı, Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ (Sayı:2007/1)'de Değişiklik Yapılmasına Daire Tebliği, Sayı 2019/12, m.1.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/06/20190622-7.htm>, (16.03.2020).

⁹² **Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.**, a.g.s., m.7.

2.1.1.3.3. Yatırım Vekâleti Hesaplarının Kâr Dağıtım Sistemi

“Dünyada Uygulanan Yatırım Vekaleti İşlemleri” başlığı altında ve Şekil 6’da yatırım vekaleti hesaplarının kâr dağıtım sistemi ele alınmış, o başlık altında “beklenen kâr oranı” ifadesi, bu başlık altında “tahmini kâr oranı” olarak ifade edilmiştir. Daha önce açıklandığı gibi; yatırım vekâletine dayalı katılma hesapları ile hesap sahibi (müvekkil), elindeki sermayeyi katılım bankasına (vekile) kâr elde etmek amacıyla İslami prensiplere uygun alanlarda yatırım yapması için yetki vermektedir.⁹³ Taraflar arasında anlaşılan tahmini bir kâr payı oranı üzerinden ve belirli bir vade için yatırım vekalet sözleşmesi imzalanır. Hesap sahibi, katılım bankasına elindeki fonu transfer eder. Katılım bankası da bu fon ile alım/satım ve yatırım faaliyetlerinde bulunur. Vade sonunda, başlangıçta belirlenen tahmini kâr veya tahmini kardan daha fazla kâr elde edilmiş ise, hesap sahibine tahmini kâr oranı verilir. Tahmini kâr oranının üstünde kalan kârı da katılım bankası alır. Vekil sıfatıyla fonu yöneten katılım bankası hesap sahibinden vekillik ücreti de talep edebilir. Yatırımın sonucunda zarar oluşursa, bu zarar hesap sahibine yansıtılır. Katılım bankası ise sadece vekillik ücretini talep edebilir.

Yatırım vekâleti katılma hesaplarında dağıtılacak kar payları “Tahmini Kâr Oranı (TKO)” ve “Gerçekleşen Kâr Oranı (GKO)” na göre aşağıdaki gibi hesaplanır.⁹⁴

-**TKO < GKO** ise hesap sahibine, (Yatırılan Anapara + TKO) verilir.
Katılım bankası ise vekillik ücretini veya TKO üzerindeki karı alır.

-**TKO > GKO** ise hesap sahibine, (Yatırılan Anapara + GKO) verilir.
Katılım bankası ise vekillik ücretini alır.

-**TKO = GKO** ise hesap sahibine, (Yatırılan Anapara + TKO veya GKO) verilir.
Katılım bankası ise vekillik ücretini alır.

-**GKO < 0** ise zarar oluşmuştur. Hesap sahibine (Yatırılan Anapara – Zarar) verilir.
Katılım bankası ise vekillik ücretini alır.

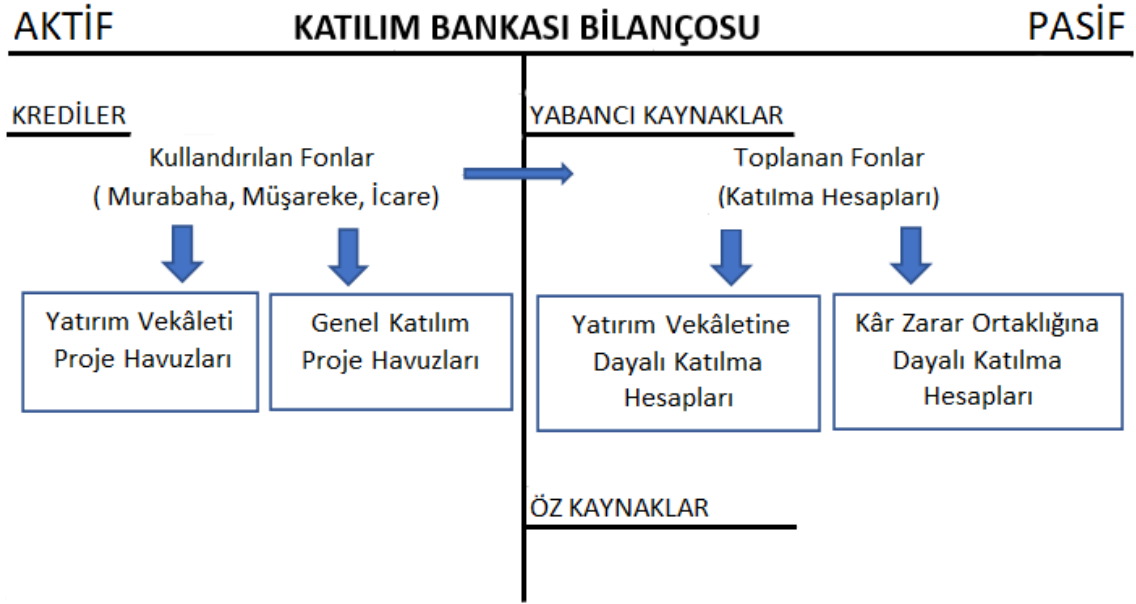
⁹³ Emirates NBD, Wakala Deposits, <https://www.emiratesnbd.com/en/personal-banking/accounts/savings-and-deposit-accounts/wakala-deposits/?SOURCE=web> , (15.03.2020).

⁹⁴ DEDE, a.g.e., s.105.

Örnek: Hesap sahibi, katılım bankasından 100,000 TL tutarında 1 yıl vade ile işletilmek üzere %15 tahmini kâr oranı beklentisine istinaden yatırım vekaleti sözleşmesine dayalı katılma hesabı açmıştır. Vade sonunda, katılım bankası bu fon ile %20 kâr sağlamıştır. Katılım bankasının vekillik ücreti 1,000 TL’dir. Ayrıca sözleşmeye göre taraflar arasında anlaşma sağlanan tahmini kâr oranı üzerinde bir getiri elde edilmesi halinde bu fazlalığın katılım bankasına ait olacağı belirtilmiştir. $TKO < GKO$.

Yatırım Vekaleti Hesabına Yatırılan Tutar	100.000 TL
(-) TCMB Zorunlu Karşılığı (%1)	(-)1.000 TL
(-) Ankes için Ayrılan Rezerv Para (%6)	(-)6.000 TL
Kullanılabilir Fon Tutarı	93.000 TL
Ticari Faaliyet Sonucunda Gerçekleşen Kâr Oranı (%20)	18.600 TL
• Katılım Bankası Kâr Payı Oranı (%5)	4.650 TL
• Hesap Sahibine Verilen Brüt Tahmini Kâr Oranı (%15) ...	13.950 TL
(-) Hesap Sahibi için Gelir Vergisi Stopajı (%12)	(-)1.675 TL
(-) Katılım Bankası Vekillik Ücreti	(-)1.000 TL
Hesap Sahibine Verilen Net Kâr Payı Tutarı	11.275 TL

Yatırım vekâleti havuzları, katılım bankalarının hazine birimleri tarafından yönetilmektedir. Bilançonun pasif tarafında yer alan yatırım vekaleti katılma hesapları, bilançonun aktif tarafında bulunan kullandırılan projelere dayanır (Bkz. Şekil 7). Katılım bankası, piyasa konjonktürüne göre kullandığı projelerden bir kısmını yatırım vekaleti havuzlarına alır. Sonra bu projelerin karlılığına istinaden pasif tarafta yatırım vekaleti ile fon toplayarak karşılığını oluşturur. Böylece bilançoda aktif pasif dengelenmeye çalışılır. Katılım bankasının, yatırım vekâleti hesapları için beklenen tahmini kâr payı oranını verebilmesi için mutlaka o getiriye sağlayabilecek projeleri, yatırım vekalet havuzlarına alması gerekmektedir. Yatırım vekalet havuzlarında, toplanan fonların karşılığını oluşturacak projeler bulunmadığı durumda, başta belirlenen tahmini kâr payı oranının hesap sahibine ödenememe riski doğabilir. Yatırım vekaleti aktiflerini oluşturan projelerin, taksitlerinde gecikme yaşanması, proje kâr oranlarının aşağı yönde revize edilmesi veya projelerden kâr alınmadan erken kapama yapılması gibi durumlar yatırım vekâlet hesaplarına verilecek tahmini kâr oranını aşağıya çekebilecek etkenlerdir.

Şekil 7: Katılım Bankası Bilançosunda Katılma Hesaplarının Görünümü

Kaynak: Tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 19: Yatırım Vekaleti Havuz Durumunu Gösteren Örnek Bir Tablo

Havuz Adı	Kullandırılan Fon Tutarı (TL)	Toplanan Fon Tutarı (TL)	Fon Kullandırma Ağırlıklı Ortalama Vade (Gün)	Fon Kullandırma Ağırlıklı Ortalama Oranı (Gerçekleşen Kâr)	Fon Toplama Ağırlıklı Ortalama Vade (Gün)	Fon Toplama Ağırlıklı Ortalama Oranı (Tahmini Kâr)	Katılım Bankası Kâr Oranı
Kamu TL Havuzu	1,000,000,000	1,300,000,000	565	15%	60	9.5 %	6.5 %
Tüzel Kişi TL Havuzu	130,000,000	100,000,000	360	20%	180	15%	5%
USD Havuzu	70,000,000	110,000,000	750	5.5 %	45	3.5 %	2%
EUR Havuzu	200,000,000	400,000,000	900	4.5 %	90	2.5 %	2%

Kaynak: Tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 19’da TL, USD ve EUR para birimlerinden oluşan yatırım vekâlet havuz durumlarına yer verilmiştir. Tabloda belirli bir vadede kullandırılan fonların gerçekleşen kâr oranları dikkate alınarak, yatırım vekâleti ile toplanan fonlara verilen tahmini kâr oranları gösterilmiştir. Gerçekleşen kâr ile tahmini kâr arasındaki fark ise katılım bankasının kârını oluşturmaktadır. Ayrıca havuzların aktifini oluşturan kullandırılan fonlara karşılık, pasifi oluşturan toplanan fonların tutarı düşük kaldığında havuzlarda kullandırılan fon fazlası, tam tersi durumda ise âtıl fon olduğu görülmektedir.

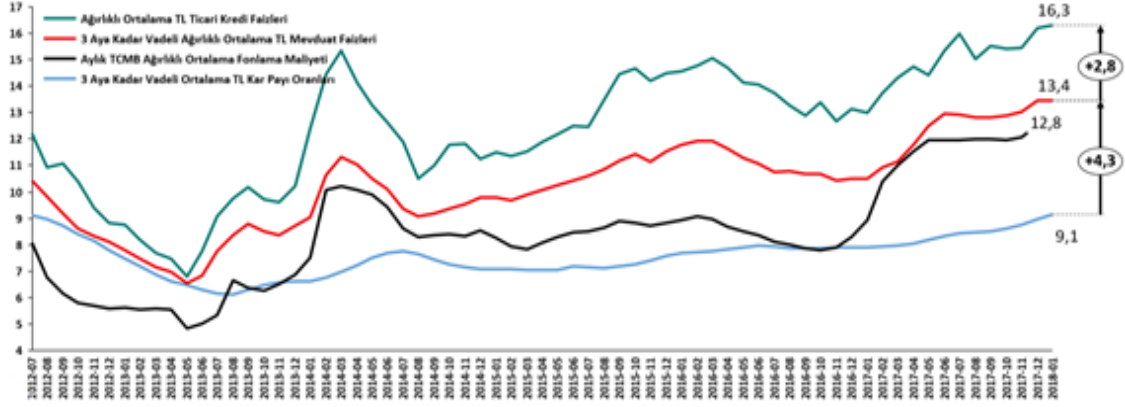
2.1.1.3.4. Yatırım Vekâleti Hesaplarını Doğuran Nedenler

Katılım bankalarının temelini oluşturan en önemli fon toplama aracı, anapara ve getiri garantisi vermeyen kâr zarara dayalı katılma hesaplarıdır. Hesap sahibi ile katılım bankası arasında başta belirlenen kâr paylaşım oranına göre toplanan fonlar ile ticari faaliyetler yapılmaktadır. Bu faaliyetler neticesinde oluşan kâr payı, vade sonunda genel havuzlara aktarılarak hesap sahiplerine dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla katılma hesabı sahibi vadesinden önce ne kadar kâr payı alacağını bilmemektedir.

Katılım bankaları, mevduat bankaları ile çalışan ve vadeli hesaplara yatırdığı fonlar için sabit getiri alan veya katılım bankaları ile çalışan ancak yatıracığı fonlar için önceden alacağı getiriyi bilmek isteyen müşterilerin fonlarına erişmekte zorluk çekmektedir. Ayrıca Sayıştay denetimine tabi kamu kurum ve kuruluşlarının fonları ise Kamu Haznedarlığı tarafından yayınlanan getiri oranları ile vadeli hesaplara yatırıldığından kâr zarara dayalı katılma hesabı havuzlarına alınamamaktadır. Bunun yanında kâr zarara dayalı katılma hesapları, bir aydan kısa süreli vadede açılmadığı için fonlarını günlük veya haftalık değerlendiren müşteriler katılma hesaplarını tercih etmemektedir.

Yukarıda sayılan başlıca nedenler katılım bankalarında yeni bir fon toplama ürününün geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Ancak bu konudaki fıkhi tartışmalar ve mevzuat eksikliğinden dolayı yakın zamana kadar herhangi bir aksiyon alınamamıştır. Bu ihtiyaca istinaden Ekim 2018 tarihinde katılma hesaplarında yapılan mevzuat değişikliği ve verilen fıkhi uygunluk ile yatırım vekâleti sözleşmesine dayalı katılma hesapları uygulamaya konulmuştur. Bu hesaplara bireysel müşteriler hariç, kamu/özel nitelikteki kurum ve kuruluşlar, fonlar ve tüzel kişi müşterilerden fon kabul edilebilir hale getirilmiştir. Aynı zamanda bu hesapların bir aydan kısa vadeli olarak açılmasına da imkân tanınmıştır. Yatırım vekâletine dayalı katılma hesapları, müşterilere sabit bir getiri garantisi taahhüt etmemekte, ancak vadeden önce tahmini bir kâr oranı beklentisi sunmaktadır. Bu sayede kâr zarar ortaklığına dayalı katılma hesapları vasıtasıyla fon toplanamayan müşterilerden yatırım vekaletine dayalı katılma hesapları vasıtasıyla fon kazanımı sağlanabilmektedir.

Grafik 7’de fon maliyeti ve getiri oranları trendi incelendiğinde, finansal piyasalarda aşırı fiyat dalgalanmalarının yaşandığı dönemlerde mevduat bankalarının getirileri ile katılım bankalarının kâr payı getirileri arasındaki farkın açıldığı görülmektedir.

Grafik 7: Fon Maliyet ve Getiri Oranları Trendi (%) (2012-2018)

Kaynak: TKBB, TKBB Olağan Genel Kurulu, Ekonomi ve Katılım Bankacılığı Görünüm ve Beklentiler <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/17-TKBB-Genel-Kurul-Sunumu.pdf>, (18.03.2020).

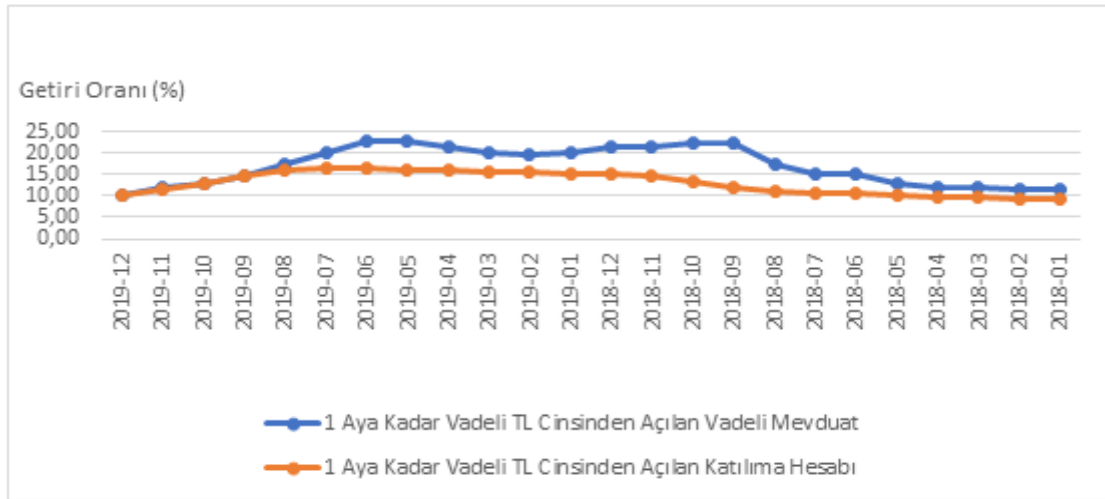
Yatırım vekaleti sözleşmesine dayalı katılma hesaplarını doğuran bir diğer önemli neden ise aktif pasif yönetiminin esnek olması ihtiyacıdır. Katılım bankaları, piyasada yaşanan ani fiyat değişimlerini kullandıkları fonlara hemen yansıtılabilmekte, ancak fon toplama getirilerine yansıtamamaktadırlar. Çünkü kâr zarara dayalı katılma hesaplarına daha önceden yapılan projelerin karı dağıtıldığı için genel havuzlar piyasanın gerisinden gelmektedir. Güncel piyasa oranları ile yapılan projelerin karı, havuzlara hızlı bir şekilde olumlu etki yapamamaktadır. Dolayısıyla katılım bankaları piyasa getirilerindeki yükseliş veya düşüş trendini gecikmeli olarak takip etmektedir. Piyasa getirilerinin hızlı düştüğü dönemlerde yeni fon girişlerinin azaldığı ve mevcut fonlarda çıkışların olduğu görülmektedir. Piyasa getirilerinin hızlı yükseldiği zamanlarda ise fazla fon girişi olduğu görülmektedir. Yatırım vekâleti hesapları ile bu sorun çözülmekte, piyasa trendine ayak uydurularak yüksek kâr oranı ile yapılan projelerin karı hızlı bir şekilde hesaplara dağıtılabilir. Böylece yatırım vekâleti hesapları ile mevcut katılma hesaplarına göre daha yüksek bir kâr oranı dağıtma imkânı bulunabilmektedir. Aynı şekilde piyasadaki sert düşüşler sonrasında düşük karlılıkla yapılan projelerin kârı, hızlı bir şekilde hesaplara dağıtılarak düşük maliyetle fon toplanabilmektedir.

2.1.1.3.5. Yatırım Vekâleti Hesaplarının Getirdiği Yenilikler ve Öneriler

Yatırım vekâleti sözleşmesine dayalı katılma hesaplarının faaliyete geçmesi ile birlikte katılım bankaları yeni bir fon toplama yöntemine sahip olmuşlardır. Özel cari hesaplar ve katılım hesaplarından oluşan katılım fonlarının içerisine yatırım vekâleti hesapları da dahil edilerek fon toplama kaynaklarında çeşitlendirme yapılmıştır. Genel fon havuzlarının yanında vekâlet havuzları da oluşturularak aktif, pasif ve likidite yönetiminde esneklik sağlanmıştır.

Katılım bankaları, yatırım vekâletine dayalı katılma hesapları ile özellikle getiri veya vade sebebiyle fon kazanımı sağlayamadıkları müşterilerden fon toplama imkânı bulmuştur. Böylece bankacılık sektöründe toplanan fonlardan daha fazla pay alarak, bilançolarına etkin katkı sağlamış ve sermaye yapılarını güçlendirmiş olacaktırlar.

Yatırım vekâleti hesaplarının 2018 yılında faaliyete geçmesinden sonra katılım bankalarının kâr payı getiri oranları ile mevduat bankalarının vadeli hesap getirileri birbirine yakın şekilde seyretmeye başlamıştır. Yatırım vekâleti hesapları, piyasa ile rekabet edebilme avantajı sağlamaktadır. Böylece rekabetin baskın olduğu dönemlerde olası fon kayıplarının da önüne geçilebilmektedir.

Grafik 8: Vadeli Mevduat Hesapları ile Katılma Hesaplarının Getiri Oranları (2018-2019)

Kaynak: TCMB, Bankalarca Açılan Mevduatlara Uygulanan Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranları, <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?evds/portlet/lrcsQFWXtgo%3D/tr> (18.03.2020) ve TKBB, Kâr Payları, <https://www.tkbb.org.tr/kar-paylari> (18.03.2020). Verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Katılım bankaları, yatırım vekâleti sözleşmesine dayalı katılma hesaplarını mevzuata, danışma kurulu kararlarına ve uluslararası standartlara uygun olarak yönetmelidirler. Ancak yatırım vekaleti hesaplarının kullanımı, katılım bankacılığının temelini oluşturan kâr zarara dayalı katılma hesaplarının önüne geçmemelidir.⁹⁵ Ayrıca vadeden önce belirlenen tahmini kâr oranı ifadesinin, sabit bir getiriye garanti eden faiz ile aynı anlama gelmediğinin müşterilere açıklanması gerekmektedir. Aksi takdirde bu ürün katılım bankalarına karşı olumsuz bir algı oluşturabilecektir. Yatırım vekâleti havuzlarının işleyişinin doğru ve sağlıklı bir şekilde yönetilmesi için gereken sistemsel alt yapı kurulmalı ve denetim sistemi geliştirilmelidir.

2.1.2. Katılım Bankalarında Katılım Fonları Dışındaki Kaynaklar

Katılım bankaları, günlük veya kısa vadeli likidite ihtiyaçlarını karşılayabilmek için para piyasası araçlarını, uzun vadeli fon kaynağı oluşturabilmek için de sermaye piyasası araçlarını kullanmaktadırlar. Bu araçlar, katılım bankalarının katılım fonları dışındaki fon kaynaklarını oluşturmaktadır. Burada para piyasası araçları kullanılarak elde edilen kaynak temin yöntemleri ve yeni yaklaşımlar konu edilecektir.

Katılım bankalarının hazine birimleri, bankaların likidite yükümlülüklerini ve fiyat risklerini İslami prensiplere uygun araçları kullanarak yönetmekle sorumludurlar. Katılım bankaları, kısa vadeli likidite ihtiyaçlarını kendi kaynaklarından ve bankalararası tezgâh üstü piyasalardan karşılamakla birlikte son yıllarda TCMB para piyasası araçlarını da kullanmaya başlamışlardır. Böylece katılım bankaları da prensiplerine uygun hale gelen TCMB para piyasası araçlarını kullanarak kaynak temin edebilir hale gelmişlerdir.

Tablo 20: Katılım Bankalarında Katılım Fonu Dışındaki Kaynaklar (31.12.2019)

Katılım Fonu Dışındaki Kaynaklar (TL)	Albaraka Türk	Kuveyt Türk	Türkiye Finans	Vakıf Katılım	Ziraat Katılım
Vekalet Kredileri	978.465.000	-	-	286.149.000	52.761.000
Murabaha Kredileri	813.133.000	-	1.908.062.000	913.921.000	426.463.000
Sukuk	2.743.027.000	4.943.776.000	1.856.577.000	2.404.844.000	2.516.831.000
Sendikasyon Kredileri	-	-	-	-	2.982.614.000
Sermaye Benzeri Kredi	1.375.164.000	3.380.983.000	1.497.558.000	537.047.000	849.689.000

Kaynak: TKBB, Veri Seti, <https://www.tkbb.org.tr/veri-seti> (01.05.2020).

⁹⁵ TKBB Danışma Kurulu, Yatırım Vekaleti, <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar-no-2-yatirim-vekaleti/> (19.03.2020).

Katılım bankaları, kısa vadeli likidite ihtiyaçlarını karşılayabilmek için aşağıda belirtilen para piyasası işlemlerini kullanmaktadır;

- Bankalararası Emtia (Mal) Murabahası İşlemleri
- Murabaha Sendikasyonu İşlemleri
- Bankalararası Vekalet İşlemleri
- Kira Sertifikaları (Sukuk) İşlemleri
- Uluslararası Likidite Yönetimi Kuruluşu İşlemleri
- TCMB Para Politikası İşlemleri

2.1.2.1. Bankalararası Emtia Murabahası İşlemleri

Katılım bankaları, yurt dışı yerleşik ve yurt içi yerleşik bankalar ile bankalararası serbest para piyasasında emtia murabahası işlemleri yaparak kısa vadeli kaynak temin edebilmektedirler. Bu işlemler Londra Metal Borsası üzerinden platin ve paladyum gibi emtialar kullanılarak yapılmaktadır. Çünkü platin veya paladyum gibi madenler fıkhi olarak emtia olarak kabul edilmekte ve alınıp satılmasına uygunluk verilmektedir. Ancak altın veya gümüş gibi madenler para olarak değerlendirildiği için para ticareti yapılmaması adına murabaha işlemlerine konu edilmemektedir.

Emtia murabahası işlemleri, bankalar arasında önceden imzalanan çerçeve anlaşması kapsamında “teverruk” yöntemiyle yapılmaktadır. Teverruk bir malın vadeli olarak alınıp bir başkasına peşin olarak satılması işlemidir. Elinde fon fazlası olan banka metal borsasında işlem gören emtia üzerine karını ekleyip vadeli olarak bu malı fon ihtiyacı olan bankaya satar. Fon ihtiyacı olan banka ise vadeli olarak aldığı bu malı peşin bedelle piyasaya satarak nakit temin etmiş olmaktadır. Alım satım işlemleri metal borsasındaki brokerler üzerinden yapılmaktadır. Bu kapsamda alım satım konu olan malların fiziki teslimatı yapılmamakta, sadece evraklar üzerinden teslim işlemleri gerçekleştirilmektedir.⁹⁶ Ancak işleme konu olan malların fiziki karşılığının olması ve alım satım işlemlerinin farklı brokerler üzerinden yapılması İslami prensiplere uygunluk açısından önem arz etmektedir.

⁹⁶ Abdullah DURMUŞ, Erkan SEVİNÇ ve Hamit KÜTÜK, “Katılım Bankacılığı Likidite Uygulamaları ve Kullanılan Ürünler”, **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK, Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, 2019, s.256.

Katılım bankaları, emtia murabahası işlemleri için ellerindeki kira sertifikalarını teminat göstererek daha uygun maliyetler ile kaynak temin etme imkânı da bulabilmektedirler.⁹⁷ Kira sertifikaları, varlığa dayalı menkul kıymetlerden oluştuğu için risk oranı da düşüktür. Bu nedenle borçlanma maliyetlerini düşürücü etkisi olmaktadır. Emtia murabahası işlemlerinde teminat olarak verilen kira sertifikaları, temin edilen fonun ödeme vadesi bitiminde tekrar geri alınmaktadır.

2.1.2.2. Murabaha Sendikasyonu İşlemleri

Sendikasyon kredisi, bir lider banka öncülüğünde iki veya daha fazla bankanın bir araya gelerek konsorsiyum oluşturmasıyla sağlanan dış kaynaktır.⁹⁸ Sendikasyon kredileri, bankalara uluslararası piyasalardan büyük tutarlarda ve düşük maliyetlerle kaynak sağlama imkânı vermektedir.

Katılım bankaları ise yurt içinden topladıkları fonların yetersiz kaldığı dönemlerde veya uygun maliyetler ile dış kaynak sağlama imkânı oluştuğunda uluslararası piyasalardan kira sertifikalarını da teminat olarak göstererek 1 yıl vadeye kadar sendikasyon kredileri alabilmektedirler. Katılım bankaları bu kredileri, mevduat bankalarından farklı olarak faizsizlik prensiplerine uygun olması için teverruk yöntemiyle alabilmektedirler.

Katılım bankaları, sendikasyon kredisi temininde uluslararası piyasadan bir malı vadeli olarak alıp, peşin olarak satarlar.⁹⁹ Bu şekilde elde edilen fonu yurt içi piyasada ticari faaliyetlerde değerlendirdikten sonra vade sonunda kreditorlere geri öderler. Böylece doğrudan nakit temini yapılmadan, mal alım satımı süreçleri ile murabaha sendikasyonu yapılmış olmaktadır.

2.1.2.3. Bankalararası Vekâlet İşlemleri

Katılım bankaları, bankalar arasında vekâlet işlemleri vasıtasıyla da fon temin edebilmektedirler. Fon ihtiyacı olan banka (vekil), fon fazlası olan bankanın (müvekkil)

⁹⁷ DEDE, a.g.e., s.31.

⁹⁸ Eyüp YILMAZ, “Sendikasyon Kredileri”, *Öneri Dergisi*, Cilt 5, Sayı 19, 2003, ss. 145-146.

⁹⁹ TUNÇ, a.g.e., s.166.

sermayesini vekil sıfatıyla vekâlet ücreti karşılığında belirli bir vadede ve tahmini bir kâr oranı ile değerlendirmek amacıyla almaktadır. Vekil banka, müvekkil bankadan aldığı bu fon kaynağı ile yatırım faaliyetlerinde bulunmakta, ancak müvekkil bankaya anapara ve getiri garantisi vermemektedir. Vade sonunda yapılan ticari faaliyetler sonucunda gerçekleşen kâr oranı, başta belirlenen tahmini kâr oranından düşük olursa müvekkile gerçekleşen kâr ödenir. Eğer gerçekleşen kâr oranı, tahmini kâr oranından yüksek olursa müvekkile başta belirlenen tahmini kâr verilip, üzerinde kalan kar, vekil bankanın olur.¹⁰⁰

Vekâlet işlemleri, katılım bankalarına alternatif bir fon kaynağı oluşturmaktadır. Yurtdışı yerleşik veya yurt içi yerleşik bankalardan vekâlet yoluyla temin edilen fonlar genelde döviz cinsinden ve kısa vadeli olmaktadır. Vekâlet yoluyla yurt dışından sağlanan döviz fonları ile yurt içindeki reel piyasaya uygun maliyetlerde plasman yapma imkânı bulunmaktadır. Böylece katılım bankaları hem likidite ihtiyaçlarını karşılayabilmekte hem de piyasa ile fiyat rekabetine girebilmektedir.

2.1.2.4. Kira Sertifikaları İşlemleri

Kira sertifikaları, her türlü varlık ve hakkın finansmanını sağlamak amacıyla varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen ve sahiplerinin bu varlık veya haktan elde edilen gelirlerden payları oranında hak sahibi olmalarını sağlayan menkul kıymetlerdir.¹⁰¹ Katılım bankaları, mevduat bankalarının kısa ve uzun vadede likidite yönetiminde kullandıkları tahvil/bono gibi faiz içeren borçlanma araçlarını kullanmamaktadır. Buna dayanılarak 2010 yılında SPK tarafından yayınlanan Kira Sertifikaları Tebliği ile katılım bankalarının çalışma prensiplerine uygun, faiz içermeyen varlığa dayalı bir menkul kıymet olan kira sertifikaları çıkarılmıştır. Böylece katılım bankaları da katılım fonları haricinde likidite ihtiyaçları için alternatif bir fon kaynağına ulaşmışlardır.

Bunun yanında 2012 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından kira sertifikası ihraçlarına başlanmıştır. 2013 yılında ise SPK tarafından yayınlanan yeni Kira Sertifikaları Tebliği ile kira sertifikalarının kapsamı genişletilerek uluslararası genel kabul gören; sahipliğe,

¹⁰⁰ DEDE, a.g.e., s.105.

¹⁰¹ **Resmî Gazete**, SPK Kararı, Kira Sertifikaları Tebliği, 07/06/2013, sayı 28670, m.3.

yönetim sözleşmesine, alım-satıma, ortaklığa ve eser sözleşmesine dayalı olmak üzere toplam beş yeni kira sertifikası sözleşme çeşidi tanımlanmıştır.¹⁰² Kira sertifikalarının fıkhi açıdan uygun görülmesinin temel sebebi işlemlerin İslami prensiplere uygun olan bu sözleşmelere dayalı olarak yapılmasıdır.¹⁰³

Faizsiz tahvil veya faizsiz bono olarak bilinen kira sertifikalarını tahvil/bono gibi araçlardan ayıran temel farklılıklara Tablo 21’de yer verilmiştir.

Tablo 21: Kira Sertifikası ile Tahvil/Bono Arasındaki Farklar

	Kira Sertifikası	Tahvil/Bono
İçerik	Belirli varlık ve hizmetlerden elde edilen gelirlerden yararlanma hakkı veya mülkiyet hakkı verir.	Bir borç aracı olup, sahibine mülkiyet hakkı tanımaz.
Amaç ve Prensip	İslami prensiplere uygun amaçlar dahilinde ihraç edilir.	İslami prensipler dışında farklı amaçlar için de ihraç edilebilir.
Dayanak	Sahipliğe, ortaklığa, alım-satıma, yönetim sözleşmesine ve eser sözleşmelerine dayanır. Min. %51’i maddi varlıklara dayanmalıdır.	Genellikle dayanak varlık bulunmamaktadır.
Teminat	Yapılandırılmış ek teminatlar ile birlikte varlıklarda veya projelerde sahiplik hakları ile teminatlandırılmıştır.	Genellikle teminatsız senetlerdir.
Anapara ve Getiri	İhraç eden tarafından ana para ve getiri garantisi verilmez.	İhraç eden tarafından ana para ve getiri garanti edilir.
İhraççı	Başta Devlet olmak üzere Kamu ve Özel Sermaye Şirketleri ile Adi Ortaklıklar her türlü kira sertifikası ihraç edebilirler.	Adi Ortaklıklar hariç olmak üzere Devlet, Kamu ve Özel Sermaye Şirketleri kira sertifikası ihraç edebilirler.
Riskler	Sertifika sahipleri varlıkların/projelerin performansından payları oranında etkilenirler. Ayrıca borçlunun performansında kira sertifikaları ödemelerini etkileyebilir.	Tahvil/Bono sahipleri dayanak varlık söz konusu olmadığı için dayanak varlığın performansından değil sadece borçlunun finansal durumundan etkilenirler.

Kaynak: Kenan DEDE, **Katılım Bankalarında Hazine Ürünleri ve Sermaye Piyasası Uygulamaları**, 1. Baskı, İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No: 5, 2017. s. 45 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

a) Kira Sertifikalarının Yatırımcılara Sunduğu Avantajlar

Kira sertifikaları, yatırımcılar için alternatif bir yatırım aracı, katılım bankaları için de alternatif bir fon toplama kaynağı olmuştur. Kira sertifikaları halka arz edilmek

¹⁰² **SPK**, Kira Sertifikalarına İlişkin Basın Duyurusu, <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20130607/0> (21.03.2020).

¹⁰³ Abdullah DURMUŞ, Erkan SEVİNÇ ve Hamit KÜTÜK, “Katılım Bankacılığı Likidite Uygulamaları ve Kullanılan Ürünler”, **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK, Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, 2019, s.258.

suretiyle, tahsisli olarak veya nitelikli yatırımcılara satılmak üzere ihraç edilmektedir.¹⁰⁴ Kira sertifikalarına yatırım yapmak isteyen nitelikli yatırımcı profiline uygun yatırımcılar (en az 1 milyon tutarında Türk Lirası, yabancı para veya sermaye piyasası aracına sahip gerçek ve tüzel kişiler), katılım bankaları nezdinde bir yatırım hesabı açarak kira sertifikası alabilmektedir.

Halka arz yöntemiyle ihraç edilen kira sertifikaları, BİST’ te kote olduğundan ikinci el piyasada alınıp satılabilmektedir. Bu sayede yatırımcılar, kira sertifikalarını ihtiyaçları doğrultusunda vadeden önce kısmen veya tamamen nakde çevirerek likidite avantajı sağlayabilmektedirler.

Kira sertifikaları, katılım finans sektörünün sabit getirili bir yatırım aracı olup sahibine, kiralanın varlıkların dönemsel olarak sabit kira gelirini alma hakkı verir. Yatırımcılara sağlanan bu avantaj, ihraççı kuruluşun önceden açıklayacağı getiri oranları ile elde edilecek karı hesaplayabilme imkânı vermektedir. Kâr zarar ortaklığına dayalı katılma hesaplarında elde edilecek getiri belirsizliğine karşın, kira sertifikalarından elde edilecek getirinin önceden biliniyor olması yatırımcılara nakit akışlarını doğru planlayabilmeleri imkânını sağlamaktadır.

Kira sertifikaları, tüzel kişi yatırımcılara vergi (stopaj) avantajı sağlamaktadır. Katılma hesaplarında TL cinsinden açılan hesaplar için 6 ay vadeye kadar %15, 1 yıl vadeye kadar %12 olarak alınan gelir vergisi, kira sertifikalarında vadeye bakılmaksızın, tüzel kişi yatırımcılara %0 olarak uygulanmaktadır.¹⁰⁵

Tablo 22’de örnek olarak, yıllık brüt %8,50 getiri oranı ile 1 milyon TL tutarında 1 yıl vadeli kira sertifikası alan gerçek ve tüzel kişi yatırımcılardan alınacak gelir vergisi kesintisi ile vade sonunda elde edilecek net getiri tablosuna yer verilmiştir.

¹⁰⁴ BİST, Kira Sertifikaları, <https://www.borsaistanbul.com/urunler-ve-piyasalar/urunler/kira-sertifikalari> (22.03.2020).

¹⁰⁵ Vakıf Varlık Kiralama, Kira Sertifikası Avantajları, <http://www.vakifvarlikkiralama.com.tr/tr/kira-sertifikasi-avantajlari> (22.03.2020).

Tablo 22: Gerçek ve Tüzel Kişiler için Kira Sertifikası Örnek Getiri Hesaplaması*

Kira Sertifikası Getiri Hesaplaması	Gerçek Kişi Müşteriler için		Tüzel Kişi Müşteriler için	
Ana Para	1.000.000 TL		1.000.000 TL	
Vade (Gün)	365		365	
Getiri Oranı (Yıllık Brüt)	% 8,50		% 8,50	
Brüt Getiri Tutarı		85.000 TL		85.000 TL
Stopaj	% 15		% 0	
	Stopaj Kesintisi	12.750 TL	Stopaj Kesintisi	0 TL
	Net Getiri	72.250 TL	Net Getiri	85.000 TL

Kaynak: Tarafımızca hazırlanmıştır.

* Hesaplamada Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) ve Takasbank saklama ücretleri istisna tutulmuştur. Kira sertifikası için verilen yıllık %8,50 brüt getiri oranı, vergi avantajı dolayısıyla katılma hesaplarında tüzel kişiler için %9,66 brüt getiri oranına eş değer olmaktadır. $(8,50/0,88=9,66)$.

b) Kira Sertifikalarının Katılım Bankalarına Sunduğu Avantajlar

Kira sertifikaları, katılım bankalarının para ve sermaye piyasası aracı olarak kullandıkları bir fon kaynağıdır. Kira sertifikaları, katılım bankalarının hazine birimleri tarafından genellikle kısa vadeli kaynak ihtiyaçlarının karşılanmasında sıkça kullanılan bir üründür. Katılım bankaları, kira sertifikaları ile para ve sermaye piyasalarında derinleşme ve bu piyasalardan yararlanma imkânı bulmaktadırlar. Kira sertifikaları, katılım fonları dışında kısa vadeli likidite ihtiyaçlarının giderilmesi veya uzun vadeli yatırımların finansmanında başvurulmuş önemli bir kaynak haline gelmiştir.

-Katılım bankaları, bilançolarındaki duran varlıklarını kira sertifikalarına dayanak olarak göstererek bu varlıkları nakde çevirebilme avantajı sağlamaktadır.

-Kira sertifikaları, katılım bankalarına ürün çeşitliliği getirmiştir. Bu sayede yeni müşteri kazanımı sağlanmakta ve mevcut müşterilere alternatif bir yatırım ürünü sunulmaktadır.

-Katılım bankaları murabaha sendikasyonu işlemlerinde veya bankalararası mal murabahası işlemlerinde kira sertifikalarını teminat olarak göstererek risk oranını düşürmekte ve bu sayede daha uygun maliyetler ile kaynak sağlayabilmektedirler.¹⁰⁶

¹⁰⁶ DEDE, a.g.e., s.31.

-Katılım bankaları, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca ihraç edilen kira sertifikalarını satın alarak bilançolarında aktif çeşitliliği oluşturmaktadırlar. 2018 yılında BİST tarafından faaliyete geçirilen Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın ihraç etmiş olduğu kira sertifikaları teminat olarak gösterilerek katılım bankaları, günlük likiditeleri yönetmeye ve kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamaya başlamışlardır.¹⁰⁷

2.1.2.5. Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Kuruluşu İşlemleri

Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Kuruluşu (The International Islamic Liquidity Management Corporation-IILM) İslami prensiplere göre çalışan bankaların likidite yönetimlerinin kolaylaştırılması ve bu konuda yeni finansal araçların oluşturulması amacıyla faizsiz esaslara göre bankacılık yapılan ülkelerin merkez bankaları tarafından kurulmuştur.

TCMB, 25 Ekim 2010 tarihinde IILM' ye ortak olmuştur. IILM, kısa vadede katılım bankalarının ihtiyaç duydukları likidite ihtiyaçlarını karşılamayı, orta ve uzun vadede ise katılım bankalarının likidite yönetimini kolaylaştırmayı, katılım bankalarından oluşan bankalararası piyasaların gelişmesini ve küresel çapta entegrasyonunu sağlamayı amaçlamaktadır.¹⁰⁸

IILM, katılım bankalarının finansal sıkışıklık dönemlerinde kısa vadeli (1 yıla kadar) ABD Doları cinsinden kira sertifikası ihraç etmektedir. İhraç edilen bu kira sertifikaları hem kısa vadeli hem de yüksek kalitede kredi notuna yani yüksek likiditeye sahip olduğu için katılım bankaları tarafından tercih edilmektedir.¹⁰⁹ IILM'nin kira sertifikası ihraç programı kapsamında ihraç edilen finansal araçlar, bankalararası borçlanma işlemlerinde ve kısa vadeli finansmanda teminat olarak kabul edilmekte ve merkez bankaları rezerv yatırım araçları arasında sayılmaktadır.¹¹⁰

¹⁰⁷ Esmâ KARABULUT, "Kira Sertifikası Piyasasının Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği", **Katılım Finans Dergisi**, Cilt 3, Sayı 15, Eylül 2019, ss.40-41.

¹⁰⁸ DEDE, **a.g.e.**, ss.102-103.

¹⁰⁹ Ahmet ALBAYRAK, "Katılım Bankacılığında Likidite Yönetimi", **Katılım Finans Dergisi**, Cilt 2, Sayı 6, Nisan 2018, ss.52-53.

¹¹⁰ **TCMB**, Uluslararası Finans Alanında Merkez Bankası, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Finansal+Istikrar/Uluslararası+Finans+Alanında+Merkez+Bankası> (23.03.2020).

2.1.2.6. TCMB Para Politikası İşlemleri

Merkez Bankası, ekonomideki fiyat istikrarını sağlamak için bankacılık sektörünün ihtiyaç duyduğu likidite düzeyini kontrol altına alabilecek para politikası araçlarını kullanmaktadır.¹¹¹ Merkez Bankası piyasadaki likiditeyi kontrol ederken; zorunlu karşılıklar, reeskont ve avans kredileri, politika faizi (1 hafta vadeli repo oranı), açık piyasa işlemleri (APİ) ve döviz işlemleri gibi araçları kullanmaktadır.

TCMB'nin uyguladığı para politikaları, katılım bankalarını da etkilemektedir. Özellikle piyasa fiyatlamalarını belirleyen Para Politikası Kurulu (PPK) kararları, göz önünde bulundurulmaktadır. PPK' da alınan kararlar, katılım bankalarının kârlılık oranlarını düzenlenmesinde önemli bir faktör olmaktadır.

TCMB, katılım bankalarının rekabette eşitlik ve likidite yönetiminde esneklik kazanmaları adına son yıllarda önemli adımlar atmıştır. Böylece katılım bankaları da TCMB'nin sunduğu likidite imkânlarından faydalanmaya başlamışlardır. Tablo 23'te TCMB'nin katılım bankalarında likidite yönetimi için almış olduğu aksiyonlar tarihsel olarak yer almaktadır.

Tablo 23: TCMB'nin Katılım Bankaları Likidite Yönetimi için Aldığı Aksiyonlar

Yıllar	TCMB' nin Katılım Bankaları Likidite Yönetimi İçin Aldığı Aksiyonlar
2010	TCMB, IILM'ye hissedar olmuştur.
2011	Katılım bankaları TCMB APİ'ye ve Bankalararası Para Piyasasına üye olmuştur.
2012	T.C Hazinesi tarafından ihraç edilen kira sertifikalarının TCMB APİ işlemlerinde teminata kabul edilmesine karar verilmiştir.
2013	Katılım bankacılığı prensiplerine uyum amacıyla TCMB APİ'nde TCMB' ye cayma opsiyonu verilmiştir.
2013	Katılım bankalarına Hazine TL kira sertifikaları karşılığında TCMB bünyesinde üst banttan likidite sağlama imkanı verilmiştir.
2014	IILM tarafından ihraç edilelen kira sertifikaları teminat olarak kabul edilmiştir.
2016	Katılım bankalarına Geç Likidite Penceresinden repo imkanı verilmesi sayesinde son kredi mercii işlemleri imkanı sağlanmıştır.
2018	Katılım bankalarına TCMB'den Döviz Karşılığı TL Swap yapma kapısı açılmıştır.
2018	Katılım bankaları BİST bünyesinde açılan Taahhütlü İşlemler Pazarında TCMB ile repo yapmaya başlamıştır.
2019	Katılım bankaları BİST bünyesinde açılan Taahhütlü İşlemler Pazarında TCMB ile ters repo yapmaya başlamıştır.
2019	TCMB Bünyesinde açılan Altın Swap Piyasası ile katılım bankaları Döviz Karşılığı Altın Swap yapmaya başlamışlardır.

Kaynak: Fatih KAZANCI, “Merkez Bankalarının Faizsiz Bankalar Üzerinde İşlev ve Etkilileri” Türkiye'nin Ekonomik Problemleri ve İslam İktisadının Çözüm Önerileri Semineri, İstanbul, 21.11.2019.

¹¹¹ TCMB, Para Politikası,

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi> (25.03.2020).

Bankaların, topladıkları fonların bir kısmını merkez bankasında zorunlu karşılık olarak tutmaları gerekmektedir. Zorunlu karşılık diğer adıyla munzam karşılık oranları merkez bankası tarafından belirlenir. Merkez bankası, önemli bir para politikası aracı olan zorunlu karşılıklar ile bankalardaki likiditeyi kontrol altına alır. Merkez bankası, bankalardaki likiditeyi arttırarak kredi hacmini ve piyasadaki para miktarını arttırmak istediğinde zorunlu karşılık oranlarını düşürmekte, bankalardaki likiditeyi azaltarak kredi hacmini düşürmek ve piyasadaki fazla parayı çekmek istediğinde ise zorunlu karşılık oranlarını arttırmaktadır. TCMB'nin zorunlu karşılık uygulamaları katılım bankalarını da mevduat bankaları gibi aynı şekilde kapsamaktadır.

TCMB, ihracatçı veya döviz kazandırıcı faaliyeti olan firmalar için veya bankaların geçici likidite ihtiyaçlarının karşılanması için ticari senet karşılığında 1 yıl vadeye kadar düşük oranlar ile reeskont kredisi imkânı sunmaktadır.¹¹² Reeskont kredileri, mevcut uygulamadaki yöntemi ile katılım bankalarının faizsizlik prensiplerine uygun olmadığından dolayı kullanılamamaktadır.¹¹³

Tablo 24: TCMB'nin Türk Lirası ve Döviz Likidite Yönetim Araçları

TCMB'nin TÜRK LİRASI ve DÖVİZ LİKİDİTE YÖNETİM ARAÇLARI					
MEVDUAT BANKALARI			KATILIM BANKALARI		
DÖVİZ İŞLEMLERİ	API	SON KREDİ MERCİİ İŞLEMLERİ	DÖVİZ İŞLEMLERİ	API	SON KREDİ MERCİİ İŞLEMLERİ
TL Karşılığı Döviz Alım/Satım	Kesin (Doğrudan) Alım/Satım	Geç Likidite Penceresi Repo	TL Karşılığı Döviz Alım/Satım	Kesin (Doğrudan) Alım/Satım	Geç Likidite Penceresi Repo
Döviz Karşılığı TL/Altın Swap	Repo Ters/Repo	Geç Likidite Penceresi Depo	Döviz Karşılığı TL/Altın Swap	Repo Ters/Repo	Gün İçi Limit
Döviz Karşı Etkatif Alım/Satım	Depo Alım/Satım	Gün İçi Limit			
TL Depo Karşılığı Döviz Depo Satım	Likidite Senet İhracı				
Döviz Depo Piyasası İşlemleri					

Kaynak: Necdet ŞENSOY, “İslam İktisadı Açısından Merkez Bankacılığı”, **Türkiye'nin Ekonomik Problemleri ve İslam İktisadının Çözüm Önerileri Semineri**, İstanbul, 21.12.2019, verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

¹¹²TCMB, Para Politikası,

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Reeskont+ve+Avans+Faiz+Oranlari> (25.03.2020).

¹¹³ TKBB Danışma Kurulu, Reeskont Kredileri, <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar-no-3-tcmb-reeskont-kredileri/> (25.03.2020).

TCMB, Türk Lirası ve yabancı para likidite yönetim araçlarını kullanarak bankalara günlük veya kısa vadeli likidite ihtiyaçları için kaynak oluşturma imkânı sunmaktadır. Bu araçlar; API, döviz işlemleri ve son kredi mercii işlemlerinden oluşmaktadır. Depo (vadeli mevduat) alım/satım ve son kredi mercii işlemleri (geç likidite penceresi ve gün içi limit) TCMB'nin kendi bünyesindeki bankalararası para piyasasında gerçekleştirilen işlemlerdir.¹¹⁴

2013 yılından itibaren katılım bankalarının TCMB Türk Lirası ve döviz likidite yönetim araçlarından faydalanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmaktadır¹¹⁵ Böylece bu araçlar ve işlem yapılan piyasalar katılım bankalarının çalışma prensiplerine uygun hale getirilmektedir. Katılım bankaları yapılan düzenlemelerle TCMB ile TL karşılığı döviz alım/satım, döviz karşılığı TL/altın swap, kesin doğrudan alım/satım, geri satım vaadi ile alım (repo), geri alım vaadi ile satım (ters repo), geç likidite penceresi repo ve gün içi limit araçlarını kullanabilir hale gelmişlerdir.

a) TCMB Swap İşlemleri

Swap, kelime manası olarak değiş tokuş ve takas anlamlarına gelmektedir. Swap işlemleri bankalara döviz pozisyonu riskini yönetme imkânı vermektedir. Diğer bir ifade ile para piyasalarında iki farklı para biriminin veya getiri oranlarının değiştirilmesi işlemidir.¹¹⁶ Bankaların topladıkları fonların para birimi ile kullandıkları fonların para birimleri farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, TL getiri oranlarının düşük, kur hareketliliğin ise fazla olduğu dönemlerde bilançoda toplanan fonlarda yabancı paranın payı artmaktadır. Buna karşılık kullanılan fonlarda TL talebinde artış görülmektedir. Bu gibi durumlarda bankalar ihtiyaç duydukları para birimini, ellerinde ihtiyaç fazlası olarak bulunan para birimi ile değiştirerek swap işlemleri yoluyla temin edilebilmektedirler. Katılım bankalarında swap işlemlerinin fıkhi açıdan uygun olabilmesi için taraflar arasında vaad bazlı sözleşme yapılması gerekmektedir. Bu sözleşme ile taraflardan birine swap işleminden cayma hakkı verilerek serbestlik

¹¹⁴ TCMB, Türk Lirası İşlemler Uygulama Talimatı 2020, <https://www.tcmb.gov.tr/>, (28.03.2020).

¹¹⁵ TCMB, Açık Piyasa İşlemleri Talimatlarındaki Değişiklikler Hakkındaki Karar, <https://www.tcmb.gov.tr/> (28.03.2020).

¹¹⁶ DEDE, a.g.e., s.36.

tanınmaktadır.¹¹⁷ Katılım bankalarında ağırlıklı olarak döviz swap işlemleri yapılmaktadır. Katılım bankaları swap işlemlerini 2018 yılına kadar organize olmayan bankalararası piyasalarda yapabiliyorken 2018 yılı itibariyle TCMB ve BİST gibi organize piyasalarda da bu işlemleri yapmaya başlamışlardır. TCMB, bankaların likidite yönetimdeki etkinliğini arttırmak adına kendi bünyesinde 2018 yılında açılan döviz karşılığı Türk Lirası swap piyasasını, 2019 yılında ise döviz karşılığı altın swap piyasasını açmıştır.¹¹⁸ Bu piyasalar, katılım bankalarının çalışma prensiplerine uygun olarak düzenlenmiştir.¹¹⁹ Böylece katılım bankaları organize piyasalarda da aktif rol alarak likidite yönetimlerinde yeni kaynaklara erişim imkânına kavuşmuşlardır.

b) Kira Sertifikası Taahhütlü TCMB APİ' si

TCMB, para politikası araçlarından olan APİ ile kısa vadeli faiz oranlarının (1 hafta vadeli repo oranı) istenen seviyelerde oluşması sağlanmakta, ayrıca para arzının ve finansal piyasalardaki likiditenin düzenlenmesi sağlanmaktadır.¹²⁰ TCMB, APİ ile bankacılık kesimine borç (likidite) vererek piyasaya para sürmekte veya piyasadaki parayı kendi bünyesine çekmektedir.

TCMB, finansal piyasalarda fiyatlamayı yönlendirmek, enflasyonu ve döviz kurlarını kontrol altına alabilmek amacıyla politika faizi adı verilen 1 hafta vadeli repo ihale faiz oranını kullanmaktadır. Repo, kısa vadeli kaynak bulma yöntemidir. Politika faiz oranı belirli periyotlarla yapılan Para Politikası Kurulu toplantıları ile belirlemektedir. Politika faiz oranı ile mevduat bankaları ellerindeki tahvil ve hazine bonolarından oluşan menkul kıymetleri merkez bankasına teminat olarak verip borçlanabilmektedirler.

¹¹⁷ Abdullah DURMUŞ, Erkan SEVİNÇ ve Hamit KÜTÜK, “Katılım Bankacılığı Likidite Uygulamaları ve Kullanılan Ürünler”, **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK, Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, 2019, s.260.

¹¹⁸ TCMB, Basın Duyurusu, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2019/DUY2019-41> (27.03.2020).

¹¹⁹ Bloomberg HT, <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/2158525-katilim-bankalarina-swap-kapisi-acildi> Yayınlanma tarihi 25.09.2018, (27.03.2020).

¹²⁰ TCMB, Açık Piyasa İşlemleri, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Piyasalar/Acik+Piyasa+Işlemleri/> (27.03.2020).

TCMB APİ ile T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Türk Lirası cinsinden ihraç edilen Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) karşılığında bankalarla; kesin (doğrudan) alım satım, geri satım vaadi ile alım (repo), geri alım vaadi ile satım (ters repo), Türk Lirası depo alım /satım ve likidite senetleri ihraç/itfa işlemleri yapmaktadır. Kesin (doğrudan) alım/satım, repo/ters repo ve likidite senedi ihracı alım satım sözleşmesine dayanmaktadır. Depo (vadeli mevduat) alım/satım işlemleri ise teminatlı ödünç sözleşmesine dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Kesin alım, repo (geri satım vaadi ile alım) ve depo (vadeli mevduat) satım işlemleri piyasaya likidite vermek için yapılmaktadır. Kesin satım, ters repo (geri alım vaadi ile satım), depo (vadeli mevduat) alım ve likidite senedi ihraç işlemleri ise piyasada oluşan fazla likiditeyi çekmek için yapılmaktadır.

2012 yılında, katılım bankalarının T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın Türk Lirası cinsinden ihraç ettiği kira sertifikalarının TCMB APİ işlemlerine konu edilmesi kararlaştırılmıştır.¹²¹ Bu karar doğrultusunda TCMB, 2013 yılında katılım bankalarının APİ' ye katılabilmesi için "Açık Piyasa İşlemleri Uygulama Talimatı" nı, katılım bankalarının çalışma prensiplerine uygun hale getirerek değiştirmiş ve katılım bankaları için ayrı ek sözleşme oluşturmuştur. Katılım bankalarının kullanacağı ek sözleşmeye TCMB için cayma hakkı ilave edilerek işlemlerin fıkhi açıdan uygun hale getirilmesi sağlanmıştır. TCMB'ye satın aldığı kira sertifikalarını vadesinde geri satmama hakkı verilmiştir. Ayrıca bu talimat ve sözleşmelerde "repo" ve "ters repo" ifadeleri kaldırılarak, bunların yerine "geri satım vaadi ile alım" ve "geri alım vaadi ile satım" ifadeleri ve "faiz" ifadelerinin yerine ise "getiri" ifadesinin kullanılmasına karar verilmiştir.¹²² Katılım bankaları, politika getiri oranı üzerinden ellerindeki kira sertifikalarının, alım satımını yaparak bu sertifikaları ihtiyaçları doğrultusunda nakde çevirebilme fırsatı elde etmişlerdir. Katılım bankalarının yapılan düzenlemeler ile TCMB'den likidite temin edebilmesinin önü açılmıştır.

¹²¹ TCMB, Açık Piyasa İşlemleri Talimatlarındaki Değişiklikler, s.1. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/fcabb985-e37b-4c7f-912b-fe5c695c8f58/katbank.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-fcabb985-e37b-4c7f-912b-fe5c695c8f58-m3LdbLS> 31/05/2013, (27.03.2020).

¹²² TCMB, Açık Piyasa İşlemleri Talimatlarındaki Değişiklikler, a.g.i.s., s.3.

2018 yılında ise katılım bankalarının çalışma prensiplerine uygun olarak, BİST bünyesindeki “Borçlanma Araçları Piyasası”nın altında “Taahhütlü İşlemler Pazarı” açılmıştır. Bu pazarda, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı ile kamu sermayeli kurumlar tarafından kurulan varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen Türk lirası cinsi kira sertifikaları işlem görmektedir.¹²³ Katılım bankaları TCMB ile gecelik vadede kira sertifikalarının geri alım taahhüdü ile satımı ve geri satım taahhüdü ile alımı işlemlerini yapabilmektedir. BİST bünyesinde repo ve ters repo yapamayan katılım bankaları sadece kira sertifikaları ile işlem yapılan bu pazarda hem TCMB ile hem de diğer bankalarla plasman yapma imkanına erişmiştir. Böylece katılım bankaları ellerindeki kira sertifikalarını teminat göstererek, günlük likiditelerini ihtiyaçları doğrultusunda yönetmeye ve kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamaya başlamıştır.

c) Müşterilerle Kira Sertifikası Taahhütlü Yatırım Hesabı İşlemleri

2019 yılı itibarıyla katılım bankaları, müşterileriyle de taahhütlü olarak kira sertifikası alım satım işlemlerini yapmaya başlamışlardır. Katılım bankaları, bilançolarında bulundurdıkları T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın Türk Lirası cinsinden ihraç ettiği kira sertifikalarını, geri alım vaadi ile müşterilerine baştan anlaşılan bir getiri oranı üzerinden satarak günlük veya kısa vadeli fon temin edebilmektedirler. Bu işlemler yatırım hesabı açan gerçek ve tüzel kişi müşteriler ile yapılabilmektedir. İşlemi gerçekleştiren müşteriler için nitelikli yatırımcı profili aranmamakta olup minimum işlem tutarı uygulaması yapılmaktadır. Katılım bankaları bu ürün ile kendilerine kısa vadeli likidite ihtiyaçları için yeni bir fon toplama kaynağı oluşturmuşlardır. Müşterilerine ise ellerindeki fon fazlasını kısa vadede değerlendirebilecekleri yeni bir ürün sunmaktadırlar.

2.2. Katılım Bankalarının Fon Kullanımları

Katılım bankaları, topladıkları fonlar ile doğrudan reel ekonomiye finansman desteği sağlamaktadırlar. Katılım bankaları, mevduat bankaları gibi nakit kredi vermemektedir. İslami ilke ve prensiplere uygun her türlü bankacılık hizmetlerini gerçekleştiren katılım bankaları; daha önce açıklandığı gibi temelde kâr ve zarara katılma

¹²³ BİST, Borçlanma Araçları Piyasası, <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/343/borclanma-araclari-piyasasi> (27.03.2020).

esasına göre fon toplamakta ve alım satım, ortaklık, kiralama, vekalet yöntemleriyle fon kullandırmaktadırlar.

Katılım bankalarında uygulanan fon kullandırma yöntemleri BDDK'nın 25 Ocak 2019 tarih ve 30666 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanan yönetmeliği ile yeniden düzenlenmiştir.¹²⁴ Bu yönetmeliğe göre katılım bankalarında kullandırılan fonlar için sözleşme yöntemleri; satım sözleşmeleri, ortaklık sözleşmeleri, kiralama sözleşmeleri ve vekalet sözleşmeleri olarak belirlenmiştir.

2.2.1. Satım Sözleşmeleri

Mal veya hizmetin alım satımını içeren sözleşmeler, satım sözleşmeleri kapsamına girmektedir. Satım sözleşmelerinin çeşitleri aşağıdaki gibidir;

-Murabaha: Mal veya hizmetin satıcıdan peşin bedelle alınıp üzerine piyasa koşullarında kâr eklenerek alıcıya belirli bir vade ile satılması işlemidir.

-Tevevruk: Mal veya hizmetin satıcıdan vadeli alınıp başka bir alıcıya peşin bedelle satılması işlemidir. Murabaha işleminin tersi olarak değerlendirilebilir.

-Tevliye: Bir mal veya hizmetin kârsız olarak maliyetine satılmasına denir.¹²⁵

-Müsâveme: Bir mal veya hizmetin pazarlık usulü ile satılmasına denir.¹²⁶

-Selem: Niteliği, miktarı ve teslim vadesi belirlenmiş olan bir malın parasının peşin alınarak vadeli satışının yapılmasına denir.¹²⁷

-İstisna: Sipariş veya taahhüt ile yapımı gereken ürünler için kullanılır. İstisna sözleşmesinde ürün bedelinin peşin ödenmesi şart değildir. Bu sözleşmede vade belirlenmesi ve sözleşme tutarına vade farkı eklenmesi meşru görülmektedir.¹²⁸

¹²⁴ Resmî Gazete, BDDK Kararı, Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 25/01/2019, Sayı 30666, m.19.

¹²⁵ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, "Tevliye", <https://islamansiklopedisi.org.tr/teвлиye>, (18.01.2020).

¹²⁶ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, "Müsâveme", <https://islamansiklopedisi.org.tr/musaveme> (18.01.2020).

¹²⁷ TKBB, Faizsiz Finans Sözlüğü, <https://www.tkbb.org.tr/faizsiz-finans-sozlugu#1566>, (18.01.2020).

¹²⁸ İshak Emin AKTEPE, Katılım Finans, İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No 9, 2007, s.119.

2.2.2. Ortaklık Sözleşmeleri

Ticaret veya yatırım faaliyetlerinde bulunmak amacıyla katılım bankası ile yatırımcıların bir araya gelerek oluşturdukları ortaklıklar için kullanılan sözleşmelerdir.

-Mudarebe: Emek sermaye ortaklığı olarak değerlendirilmektedir. Mudarebede kâr paylaşımı, taraflar arasında işin başında belirlenir. Zarar durumunda ise emek sahibi emeğini, sermaye sahibi ise sermayesini kaybeder. Kâr zarar paylaşımına dayalı açılan katılma hesapları mudarebe sözleşmesine dayanmaktadır.

-Müşareke: Bir projeyi gerçekleştirmek için her iki tarafın da sermayesini ortaya koyarak birlikte proje yatırıma girdiği sermaye ortaklığı diğer bir deyişle kâr zarar ortaklığı sözleşmesidir. Yatırımın sonunda elde edilen kâr, sözleşmede baştan belirlenen anlaşma oranına göre zarar ise ortaya koyulan sermaye oranına göre paylaşılır.

2.2.3. Kiralama Sözleşmeleri

Bir varlığın kullanım hakkının, sözleşmede belirlenen bir bedel karşılığında belirli bir süre ile başkasına kiralanması için yapılan sözleşmelerdir. Kira süresi bitiminden sonra ilgili varlığın mülkiyet devri kiralayan tarafa yapılmaktadır. Kiralama sözleşmeleri; finansal kiralama (leasing), adi kiralama, faaliyet kiralaması, ürün kiralaması ve iş gücü kiralaması gibi çeşitlere ayrılır.¹²⁹

Katılım bankaları topladıkları fonları, kiralama işlemlerinin finansmanında kullanabilmektedirler. Katılım bankaları, mevduat bankalarından farklı olarak kendi bünyelerinde kiralama işlemleri yapma yetkisine sahiptirler. Katılım bankalarında ağırlıklı olarak finansal kiralama sözleşmeleri yapılmaktadır. Mevduat bankalarında ise doğrudan kiralama işlemleri yapma yetkisi bulunmamaktadır. Mevduat bankaları finansal kiralama işlemlerini sadece leasing şirketleri üzerinden yapabilmektedirler.

2.2.4. Vekalet Sözleşmeleri

Sözlükte vekalet; birine güvenmek, bir işi güvenilir birine bırakmak anlamındaki “vekl” kökünden türemekte, fıkıhta bir kimsenin birine kendi adına hukuki işlem yapma

¹²⁹ Resmî Gazete, BDDK Kararı, a.g.y., m.19.

yetkisi vermesini ve bu yetkiyi ifade etmektedir.¹³⁰ Vekalet, İslam dininin uygun gördüğü bir sözleşme türüdür. Vekalet, geçmişten günümüze kadar insan hayatındaki ekonomik, sosyal ve dini alanlarda sıkça kullanılan bir sözleşmedir.

Katılım finans sektöründe yer alan kuruluşlar, İslami prensiplere uygun olarak yaptıkları alım satım işlemleri, hizmet işlemleri, kiralama işlemleri, aracılık, ödeme ve teslim gibi işlemler için vekil sıfatıyla müşteri adına hareket etmekte veya bu işlemler için müşterilerini vekil tayin ederek yetkilendirmektedirler.

2.2.5. Diğer Sözleşmeler

-Karz-ı Hasen Sözleşmesi: Karz kelime manası olarak borç demektir. “Karz-ı Hasen” ise “Güzel Borç” demektir.¹³¹ Katılım finans kuruluşları, karz yöntemiyle kişi ve kurumlara herhangi bir kâr veya gelir beklentisi gözetmeden finansman imkânı sunmaktadır. Getirisiz olarak sunulan bu finansman yöntemi genelde kısa vadeli olmakta olup, kişilerin eğitim, sağlık, evlilik gibi ihtiyaçları için, kurumların ise vergi, sigorta, fatura ve maaş ödemeleri gibi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla verilmektedir. Aynı şekilde elinde fon fazlası olan kişi ve kurumların katılım finans kuruluşlarına herhangi bir getiri beklemeden yatırdıkları fonlar da bir nevi karz hükmünde sayılmaktadır.

-Kefalet Sözleşmeleri: Kefalet, bir borç veya sorumluluğun yerine getirilmesi hususunda kefilin, asıl borçlu yerine geçerek hareket etmesidir. Kefalet, asıl borçluya destek için gerektiğinde borç ödemeyi taahhüt etmektir.¹³² Katılım finans kuruluşlarının yaptıkları işlemler neticesinde oluşan alacaklarını teminatlandırmaları için borçlularından kefil istemeleri durumunda kefalet sözleşmesi yapılır.

-Garanti Sözleşmeleri: Bir işin yapılması ve zamanında yerine getirilmesi için işi yapan kişi veya kurum adına alacaklı tarafa kayıtsız şartsız ödeme yapma taahhüdünü içeren garanti belgelerine, garanti sözleşmeleri denir. Örnek olarak teminat mektupları ve akreditif işlemleri gösterilebilir

¹³⁰ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Vekalet”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/vekalet> (18/01/2020).

¹³¹ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Karz”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/karz> (18.01.2020).

¹³² TKBB, Faizsiz Finans Sözlüğü, <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Faizsiz-Finans-Sozlugu-revised.pdf> (18/01/2020).

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KATILIM FİNANS SİSTEMİNDE KATILIM BANKALARI İÇİN YENİ BİR FON TOPLAMA MODELİ ÖNERİSİ OLARAK ENFLASYONA ENDEKSLİ VADELİ KARZ HESAPLARI

3.1. Karz Kavramı ve Uygulamaları

3.1.1. Karz Kavramı

Karz, kelime manası olarak geri ödenmek üzere verilen borç / ödünç demektir.¹³³ Başka bir ifade ile piyasada bulunan standart bir malın veya bir miktar paranın mülkiyetini, emsalini daha sonra iade etme yükümlülüğünü üstlenen kişiye devretmektir.¹³⁴ Karz-ı hasen ise güzel borç anlamına gelmektedir.¹³⁵ İslam dini, ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan ve darda kalan insanlar için sosyal yardımlaşmanın gereği olarak karz verilmesini teşvik etmektedir. Verilen bu borcun karşılığında menfaat sağlayarak faiz alınmasını ise yasaklamıştır.

Karz, tüketim ödünçü olarak da bilinmektedir. Kişi veya kurumların ihtiyaç duydukları para veya standart bir malın faizsiz olarak belirli bir süre ile kullanmaları için ödünç verilmesi işlemidir. Böylece para veya standart nitelikteki varlıklardan herhangi bir menfaat beklenmeden borçlunun mülkiyetine geçirilerek tüketilmesi sağlanmaktadır. Verilen varlıklar, borç süresi içerisinde alacaklı tarafından kullanılamamaktadır. Karz, bir hibe değildir. Vade belirtilmemişse alacaklı istediği zaman alacağını geri isteme hakkına sahiptir.¹³⁶ Karz sözleşmelerinde belirli bir vade belirlenebilir. Vade belirtilen karz işlemlerinde karz alan kişi veya kuruluşun vadeden önce borcu ödeme yükümlülüğü bulunmadığı gibi karz veren kişi veya kuruluşun da vadeden önce alacağını talep etme hakkı yoktur.¹³⁷

¹³³ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Karz, a.g.i.s.

¹³⁴ TKBB, Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, a.g.e., s.512.

¹³⁵ Kur'an-ı Kerim, Karz-ı Hasen, Maide Suresi, 12.Ayet.

¹³⁶ Katılım Finans, a.g.e., s.104.

¹³⁷ TKBB, Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, a.g.e., s.513.

3.1.2. Katılım Bankalarında Karz Uygulamaları

Katılım bankaları, karz yöntemiyle kişi ve kuruluşlara herhangi bir kâr veya gelir beklentisi gözetmeden finansman imkânı sunmaktadır. Kârsız olarak sunulan bu finansman yöntemi genelde kısa vadeli olmakta olup, kişilerin eğitim, sağlık, evlilik gibi ihtiyaçları için kuruluşların ise vergi, sigorta, fatura ve maaş ödemeleri gibi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla verilmektedir.

Kişi ve kuruluşların katılım bankalarındaki özel cari hesaplara herhangi bir getiri beklemeden yatırdıkları fonlar da bir nevi karz hükmünde sayılmaktadır. Bu yönüyle hesap sahipleri ellerindeki fonları katılım bankasına vadesiz olarak borç vermiş olmaktadırlar. Katılım bankası, müşterinin özel cari hesaba yatırdığı paranın mülkiyetine sahip olarak istediği gibi tasarrufta bulunmaktadır. Bu paradan elde edilen gelir ise katılım bankasına ait olmaktadır. Ancak katılım bankası başta yatırılan anaparayı hesap sahibi tarafından talep edildiği anda ödemekle yükümlüdür. Eğer anapara zarara uğratılırsa katılım bankası bu zararı tazmin etmek zorundadır. Özel cari hesaplar bu özellikleriyle fıkhi niteliği bakımından karz olarak kabul edilmektedir.¹³⁸

3.1.3. Karz İşlemleriyle İlgili Yapılan Masraflar ve Enflasyon Farkı

Karz işlemlerinde yapılan masraflar borçluya aittir.¹³⁹ Bu masraflar belirlenirken hassas davranılmalı ve gerçek olmayan masrafların yansıtılmasından kaçınılmalıdır. Bu işlemde borçlunun, borcunu zamanında ödeyerek alacaklıyı zor duruma düşürmemesi ve zarara uğratmaması gerekmektedir. Ancak yüksek enflasyon ortamında paranın satın alma gücündeki azalmadan kaynaklı alacaklının zarara uğraması kaçınılmaz olmaktadır. Örneğin, 1000 TL'lik bir borç, %20 enflasyon ile 1 yıl sonra geri verildiğinde satın alma gücü artık 800 TL'ye düşmüş olacaktır. Borç veren taraf 200 TL zarara uğramakta, borç alan taraf ise reel anlamda 200 TL eksik ödeme yapmış olmaktadır. Borç alan taraf paranın satın alma gücündeki azalışı dikkate alarak borç veren tarafa enflasyon farkıyla beraber 1200 TL ödeme yaparsa o günün koşullarında aldığı 1000 TL ile bugün ödediği paranın değeri eşit olacak ve borç veren taraf zarara uğramamış olacaktır.

¹³⁸ TKBB, Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, a.g.e., s.524.

¹³⁹ Katılım Finans, a.g.e., s.104.

Enflasyonun olduğu dönemlerde para üzerinden yapılan bir karz sözleşmesinde, geri ödeme yapılırken vade dönemindeki enflasyon farkının, karz alınan miktar üzerine ilave edileceğinin kararlaştırılması meşru görülmektedir.¹⁴⁰ Böylece vade sonunda ödenecek borç miktarı belirsiz bırakılmamakta ve borç alınan miktarın aynı değerle geri ödenmesi sağlanmaktadır. Karz işlemlerinde enflasyon farkının alınmaması kişi ve kuruluşların uzun vadeli borç vermekten veya ellerindeki fonları tasarruf etmekten kaçınmalarına sebebiyet verebilmektedir.

3.2. Genel Anlamıyla ve İslami Perspektifte Enflasyon Kavramı ve Fiyat Endeksleri

3.2.1. Enflasyon Kavramı

Faizin yasaklandığı katılım finans sisteminde, sisteme aktarılan kaynakların zaman içinde değer kaybına karşı tasarrufların korunması için enflasyon farkı gözetilmelidir. Bu sebeple burada genel olarak ekonomik anlamının yanı sıra İslami perspektifte de enflasyon kavramı irdelenmeye çalışılmıştır.

Latince bir kelime olan enflasyon, şişme/artma anlamına gelmektedir. Ekonomik anlamda enflasyon, bir ekonomide bulunan mal ve hizmetlerde fiyatlar genel seviyesinin sürekli bir biçimde ve önemli oranda artış eğiliminde olmasına denir.¹⁴¹ Enflasyon, seçilmiş ürünlerden oluşan bir mal ve hizmet sepetinin maliyeti üzerinden hesaplanmaktadır. Bu sepetin fiyatlamasındaki artış yüzdesi ise enflasyon oranı olarak ifade edilmektedir.¹⁴² Enflasyon oranı, tüketici ve üretici fiyatları genel düzeyindeki değişim oranını vermektedir. Enflasyon oranları ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından aylık olarak açıklanmaktadır.

Bir ekonomide enflasyonu oluşturan dört temel neden vardır. Bunlar; toplam talebin mal ve hizmet arzını aşmasıyla talep kaynaklı oluşan enflasyon, üretim

¹⁴⁰ TKBB Danışma Kurulu, Enflasyona Endeksli Hesaplar, <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar-no-15-enflasyona-endeksli-hesaplar/> (04.05.2020).

¹⁴¹ EĞİLMEZ, a.g.e., s.112.

¹⁴² İlhan EROĞLU ve Nalan KANGAL, “İslami Düşünce Ekseninde Enflasyon”, Seyfettin ERDOĞAN, Ayfer GEDİKLİ ve Durmuş Çağrı YILDIRIM (Ed.) **İslam Ekonomisi ve Finansı**, 1. Baskı İstanbul: Umuttepe Yayınları, 2016, s.325.

maliyetlerinde artış yaşanması sonucu mal ve hizmetlerin arzının azalması ve fiyatların yükselmesiyle oluşan maliyet enflasyonu, tüketici ve üreticilerin gelecekte fiyatların artmaya devam edeceği yönündeki beklentileri ile oluşan beklenti enflasyonu ve ekonomideki para arzının artmasıyla yatırım ve tüketim fazlalığından kaynaklı oluşan enflasyon olarak bilinmektedir.¹⁴³

Enflasyon, ülkelerin ekonomik problemlerinin başında yer almaktadır. Fiyatlar genel seviyesinin sürekli yükselmesiyle birlikte ekonomide oluşacak belirsizlik, kaynak ve gelir dağılımının bozulmasına, tasarruf ve yatırımların önemli ölçüde azalarak ekonomik büyümenin yavaşlamasına sebebiyet verilmektedir.¹⁴⁴ Özellikle yüksek enflasyon dönemleri, ekonomilerde istikrarsızlığı arttırarak yatırım maliyetlerinin yükselmesine, faiz dalgalanmalarıyla ise yatırım kararlarının olumsuz etkilenmesine ve ekonomiye olan güvenin zayıflamasına neden olabilmektedir.

Şekil 8: Enflasyonun Olumsuz Etkileri

Kaynak: TCMB, Enflasyon ve Fiyat İstikrarı Kitapçığı <https://www.tcmb.gov.tr/> (05.05.2020).

¹⁴³ TCMB, Enflasyonun Nedenleri, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Neden> (05.05.2020).

¹⁴⁴ EROĞLU ve KANGAL, a.g.e., s.316.

Enflasyonun ekonomik etkilerinin yanında sosyal etkileri de bulunmaktadır. Enflasyon, gelir dağılımının bozulmasına neden olmakta ve fakirleşmeyi arttırmaktadır. Satın alma gücünün azalmasıyla, sabit gelirli kişilerin ücretlerinde düşüşler yaşanmakta ve bu kişiler buna bağlı olarak daha az miktarda mal veya hizmet satın alabilmektedirler.¹⁴⁵ Kişilerin gelir düzeylerinin korunabilmesi adına her yıl ücretlerine enflasyon oranı kadar artış yapılması beklenmektedir. Enflasyonist dönemlerde kişi ve kuruluşlar, birikimlerinin değerini koruyabilmek adına altın ve döviz gibi alternatif yatırım araçlarına yönelebilirler.

Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde insanların birbirleriyle yaptığı parasal yardımlaşmalar sınırlı ve kısa vadeli olmaktadır. Bu gibi durumların önüne geçmek için verilen borcun anapara değerinin enflasyona karşı korunması gerekmektedir. Bu korunma belirli tarihler arasında oluşan enflasyonun, artış oranı gözetilerek yapılmaktadır. Enflasyon farkı, faiz değildir.¹⁴⁶ İslami perspektiften bakıldığında enflasyon farkı, alacaklının hakkı olarak değerlendirilmektedir.¹⁴⁷ Enflasyon farkının ödenmesiyle anaparada oluşabilecek değer kaybı önlenerek, alınan borç miktarı ile ödenecek borç miktarının eşitlenmesi sağlanmaktadır.¹⁴⁸ Enflasyon farkının alınması veya ödenmesi fıkhi açıdan adalet ilkesi gereği meşru görülmektedir. Böylece borç veren tarafa mağduriyet yaşatmadan adalet ve hakkaniyete uygun bir şekilde borçlanma işlemi yapılmış olmaktadır.

Sürdürülebilir ekonomik büyüme ve toplumsal refahı sağlamak için enflasyonun kontrol altına alınması ve istikrarlı bir yapıya dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda yüksek enflasyon dönemlerinde uygulanan sıkı para politikaları ve sıkı maliye politikaları ile enflasyonla mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Ülkelerin merkez bankaları, kişi ve kuruluşların tüketim, tasarruf ve yatırım kararlarını etkilemeyecek şekilde düşük enflasyon oranı hedefleyerek fiyat istikrarını sağlamaya çalışmaktadır.¹⁴⁹ Fiyat istikrarı ile yüksek enflasyonun oluşturduğu belirsizlik ortamı giderilerek, ekonomik büyüme ve istihdama katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Ülkemizde T.C.

¹⁴⁵ EROĞLU ve KANGAL, **a.g.e.**, s.319.

¹⁴⁶ EROĞLU ve KANGAL, **a.g.e.**, s.324.

¹⁴⁷ Katılım Finans, **a.g.e.**, s.104.

¹⁴⁸ **TKBB Danışma Kurulu**, Enflasyona Endeksli Hesaplar, **a.g.i.s.**

¹⁴⁹ **TCMB**, Enflasyon ve Fiyat İstikrar Kitapçığı, **a.g.i.s.**

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayınlanan ve 2019-2023 yıllarını kapsayan on birinci kalkınma planına göre enflasyonun %5 seviyelerine düşürülmesi hedeflenmektedir.¹⁵⁰ Kalkınma planına göre, para politikası kararları; enflasyon beklentileri ve enflasyonu etkileyen diğer faktörlerdeki gelişmeler dikkate alınarak oluşturulacaktır. Böylece Türk Lirasının güvenilirliği ve satın alma gücünün korunması ön planda tutulmaktadır.

3.2.2. Fiyat Endeksleri

Çalışmada enflasyona endeksli vadeli karz hesapları inceleneceğinden, enflasyonun hesaplanmasında kullanılan fiyat endekslerine detaylı şekilde yer verilmiştir. Endeks, bir varlık veya değer zaman içinde göstermiş olduğu değişimi ölçmek için kullanılan ve 100 ile başlayan bir sayıdır.¹⁵¹ Baz alınan yılda 100'e eşit olup sonraki dönemlerde 100'e göre değişimi gösterir. Enflasyon oranı, piyasada bulunan belirli mal ve hizmetlerdeki fiyat artışlarının bir önceki döneme göre değişimini gösteren fiyat endekslerinden yararlanılarak hesaplanmaktadır.¹⁵² Endeks oluşturmak için piyasayı temsil edebilecek mal ve hizmetlerden oluşan bir sepet oluşturulmaktadır. Bu sepette yer alan ürünlerin fiyatlarındaki değişim dönemsel olarak takip edilmektedir. Fiyat endekslerindeki dönemsel değişimi takip edebilmek için dört farklı yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler aşağıdaki gibidir;¹⁵³

-Bir önceki aya göre değişim oranı: Fiyat endeksi serisinin cari ay ile bir önceki ayın endeksine göre yüzdesel değişimini göstermektedir. Fiyat artışlarındaki aylık değişim oranını takip edebilmek için kullanılmaktadır.

-Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı: Fiyat endeksi serisinde, yıl başından itibaren cari aya kadar olan fiyat artışlarındaki değişimi göstermektedir.

-Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı: Fiyat endeksi serisinde, cari aydaki endeks ile bir önceki yılın aynı ayındaki endeks verileri karşılaştırılarak,

¹⁵⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 15/07/2019, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf> (06.05.2020).

¹⁵¹ TÜİK, Fiyat Endeksleri ve Enflasyon Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-3, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2008, s.2.

¹⁵² TCMB, Enflasyon ve Fiyat İstikrar Kitapçığı, a.g.i.s.

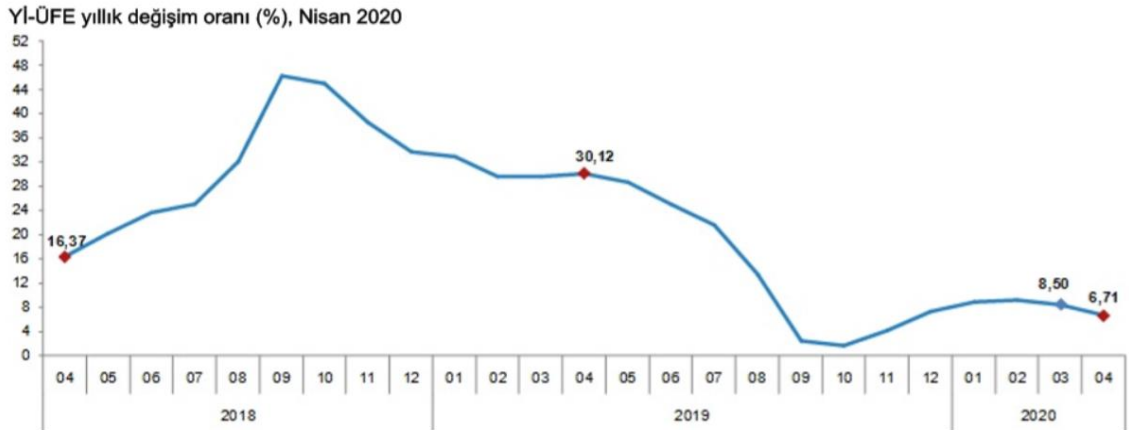
¹⁵³ TÜİK, a.g.e., ss.4-7.

aralarındaki değişim oranı hesaplanmaktadır. Bu oran fiyat artışlarındaki yıllık değişim oranı olarak kabul edilmekte ve yıllık enflasyon için gösterge oran olarak kullanılmaktadır.

-On iki aylık ortalamalara göre değişim oranı: Fiyat endeksi serisinde, cari aya ait endeks verileri dahil olmak üzere geriye dönük on iki aya ait endekslerin ortalamasının bir önceki on iki aylık endeksler ortalamasına göre değişimini ifade etmektedir.

Fiyat endeksleri, fiyatların takip edildiği mal ve hizmet piyasasına göre adlandırılır. Enflasyon oranlarının belirlenmesinde temelde “Üretici Fiyatları Endeksi” ve “Tüketici Fiyatları Endeksi” değişim oranları kullanılmaktadır.

Ülkemizde TÜİK tarafından hesaplanan üretici fiyatları endeksi (ÜFE), üretimde girdi olarak kullanılan maddelerin fiyatlarında zaman içinde görülen değişimi ölçen fiyat endeksidir.¹⁵⁴ Üretici fiyatları endeksinde, sadece tarım ve sanayi sektörlerinde yurt içine yapılan üretim baz alınmakta olup diğer sektörler ve yurt dışına yapılan üretimler endeks kapsamına alınmamaktadır.¹⁵⁵ Bu nedenle bu endeks, yurt içi üretici fiyatları endeksi (Yİ-ÜFE) olarak adlandırılmaktadır. Endekste 2003 yılı temel yıl olarak baz alınmaktadır.

Grafik 9: Yİ- ÜFE Yıllık Değişim Oranı (%) (Nisan 2020)

Kaynak: TÜİK, Haber Bülteni, <https://www.turkiye.gov.tr/tuik-haber-bulteni> (09.05.2020).

¹⁵⁴ TCMB, Enflasyon ve Fiyat İstikrar Kitapçığı, a.g.i.s.

¹⁵⁵ TÜİK, a.g.e., s.38.

Grafik 9’da Yİ-ÜFE (2003=100) gösterge olarak yıllık değişim oranları verilmiştir. Buna göre Yİ-ÜFE, 2020 yılı Nisan ayında bir önceki yılın aynı ayına göre %6,71 artmış, 2020 yılı mart ayında ise bir önceki yılın aynı ayına göre %8,50 oranında artış göstermiştir.

TÜİK tarafından hesaplanan ve en kapsamlı endeks olarak bilinen tüketici fiyatları endeksi (TÜFE), hane halkının yurt içi tüketim harcamalarına yönelik oluşturulan mal ve hizmet sepetindeki fiyatların zaman içerisindeki değişimini ölçmek için kullanılan endekstir.¹⁵⁶ Yıllık enflasyon oranı, cari aydaki mal ve hizmet sepetinde oluşan fiyatların bir önceki yılın aynı ayına göre gerçekleşen fiyatlarındaki değişime göre hesaplanmaktadır. Endekste baz alınan fiyatlar peşin satın alış ve vergiler dahil fiyatlardır. TÜFE endeksinin baz yılı 2003 yılı olarak kabul edilmiş ve o yılın endeksi 100’e eşitlenmiştir.

Tablo 25: Ana Harcama Gruplarına göre TÜFE ve Değişim Oranları

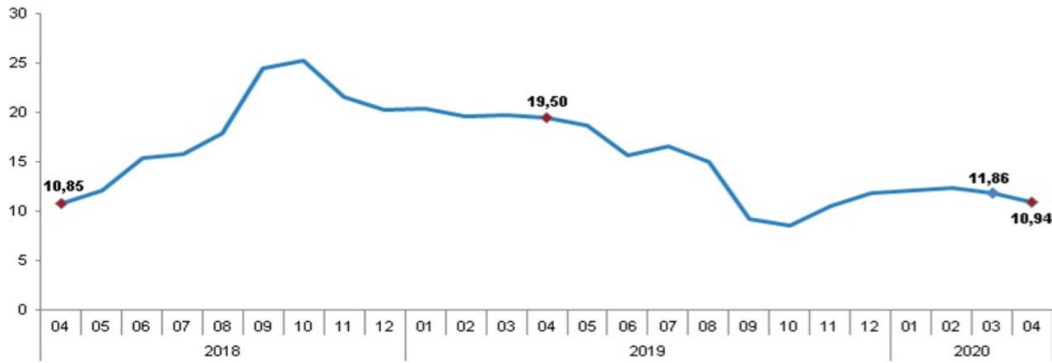
	Ağırlık	Nisan 2020		Nisan 2019	
		Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık
TÜFE (% Değişim)	100	0,85	10,94	1,69	19,50
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	22,77	2,53	11,28	1,40	31,86
Alkollü İçecekler ve Tütün	6,06	0,02	31,32	6,77	9,66
Giyim ve Ayakkabı	6,96	4,08	4,90	5,36	5,91
Konut	14,34	-0,32	14,52	0,37	15,31
Ev Eşyası	7,77	1,09	6,06	2,65	27,64
Sağlık	2,80	0,53	12,86	0,49	19,75
Ulaştırma	15,62	-1,83	5,54	1,19	12,55
Haberleşme	3,80	-1,23	1,55	-0,30	10,20
Eğlence ve Kültür	3,26	-0,67	4,91	1,04	19,33
Eğitim	2,58	0,34	12,35	1,26	12,82
Lokanta ve Oteller	8,67	0,12	12,55	1,13	19,58
Çeşitli Mal ve Hizmetler	5,37	4,66	20,34	1,94	27,47

Kaynak: TCMB, Aylık Fiyat Gelişmeleri Raporu,
<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Aylık+Fiyat+Gelişmeleri/> (09.05.2020).

¹⁵⁶ TÜİK, a.g.e., ss.20-24.

Ülkemizde, TÜFE sepetinde 2020 yılı için 418 ürün kategorisinde 897 ürün çeşidinin fiyatı yer almaktadır. Endeks sepetindeki ürün ağırlıklarının belirlenmesinde ve endeks hesaplamasında “Amaca Göre Bireysel Tüketim Sınıflaması” yöntemi kullanılmaktadır.¹⁵⁷ TÜFE sepeti tüketime konu mal ve hizmetlerden oluşan 12 ana harcama grubundan oluşmaktadır. Tablo 25’te, 2020 yılı Nisan ayı TÜFE oranları ve harcama ürün gruplarının sepet içerisindeki ağırlıklarına yer verilmiştir.

TÜFE yıllık değişim oranları (%), Nisan 2020

Grafik 10: TÜFE Yıllık Değişim Oranı (%) (Nisan 2020)

Kaynak: TÜİK, Haber Bülteni, <https://www.turkiye.gov.tr/tuik-haber-bulteni> (09.05.2020).

Grafik 10’da TÜFE (2003=100) göstergesi olarak yıllık değişim oranları verilmiştir. Buna göre TÜFE, 2020 yılı Nisan ayında bir önceki yılın aynı ayına göre %10,94 artmış, 2020 yılı mart ayında ise bir önceki yılın aynı ayına göre %11,86 oranında artış göstermiştir.

Merkez bankalarının hedeflediği düşük enflasyon oranına ulaşılması ve kalıcı fiyat istikrarının sağlanması ve buna uygun politikaların belirlenmesi önem arz etmektedir. Tüketici fiyat endeksleri, hane halkının tüketimine konu olan mal ve hizmetlerin büyük bir kısmını kapsamaları nedeniyle geçici fiyat dalgalanmalarından olumsuz etkilenebilmektedir. Bu nedenle merkez bankaları, uzun dönem fiyat hareketlerini yansıtan ve geçici nitelikteki fiyat dalgalanmalarını dışlayan çekirdek enflasyonu ön planda tutmaktadırlar.¹⁵⁸

¹⁵⁷ TÜİK, Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE), http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014, (09.05.2020).

¹⁵⁸ TCMB, Türkiye için Özel Kapsamlı Tüfe Göstergeleri Çekirdek Enflasyon Çalışma Raporu, ss.3-4, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/8de8e143-c49e-4e35-876b-59051789b870/oktg.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-8de8e143-c49e-4e35-876b-59051789b870-m3fBaj7> 03/02/2005, (10.05.2020).

Çekirdek enflasyon, fiyatların tüm geçici etkilerden arındırılması sonucunda fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen değişimleri göstermektedir. Fiyatların geçici etkilerden dışlanması için özel kapsamlı fiyat endeksleri hesaplanmaktadır.¹⁵⁹ TÜİK tarafından 2005 yılından itibaren hesaplanan özel kapsamlı TÜFE endeksleri, Türkiye için çekirdek enflasyon göstergelerini oluşturmaktadır. Özel kapsamlı TÜFE göstergeleri, TÜFE'den bazı alt ürün grupların çıkarılmasıyla oluşturulan fiyat endeksleridir. Uluslararası piyasalarda belirlenen enerji fiyatları, mevsimsel değişikliklerden etkilenen ürünlerin fiyatları, devlet tarafından yönetilen ve yönlendirilen fiyatlar, alkol ve tütün ürünlerinin fiyatları özel kapsamlı TÜFE göstergeleri kapsamının dışında tutulmaktadır.¹⁶⁰

Tablo 26'da 6 adet özel kapsamlı TÜFE gösterge grupları ve 2020 yılı Nisan ayına ait değişim oranları yer almaktadır.

Tablo 26: Özel Kapsamlı TÜFE Göstergeleri ve Değişim Oranları (%) (Nisan 2020)

Grup	Kapsam	Değişim oranı (%)				Endeks
		Bir önceki aya göre	Bir önceki yılın Aralık ayına göre	Bir önceki yılın aynı ayına göre	On iki aylık ortalamalara göre	
A	Mevsimlik ürünler hariç TÜFE	0,64	2,75	12,25	13,81	468,53
B	İşlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın hariç TÜFE	1,11	2,24	11,27	12,18	399,09
C	Enerji, gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içkiler ile tütün ürünleri ve altın hariç TÜFE	1,04	1,73	9,93	11,04	379,06
D	İşlenmemiş gıda, alkollü içecekler ve tütün ürünleri hariç TÜFE	0,50	1,31	10,78	12,10	414,52
E	Alkollü içecekler ve tütün hariç TÜFE	0,91	3,45	10,04	11,64	438,57
F	Yönetilen-yönlendirilen fiyatlar hariç TÜFE	1,04	3,46	8,69	11,12	444,11

Kaynak: TÜİK, Haber Bülteni, <https://www.turkiye.gov.tr/tuik-haber-bulteni> (10.05.2020).

¹⁵⁹ TÜİK, Özel Kapsamlı TÜFE Göstergeleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (10.05.2020).

¹⁶⁰ TÜİK, a.g.e., s.11.

Katılım finasta alacaklının hakkı olarak değerdendirilen enflasyon farkının hesaplanabilmesi için tüketime konu olan mal ve hizmet fiyatlarındaki dönemsel değışimi ölçen fiyat endekslerinden yararlanılması uygun olabilir. AAOIFI' ye göre; *“Belli bir piyasadaki değışim miktarını görebilmek için endekslerin kullanılması caizdir.”*¹⁶¹ AAOIFI, endeksin içeriğı ve kullanım yöntemleri belirlenirken teknik kuralların yanında İslami kuralların da göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla oluşturulacak endeks İslami ilke ve kurullara uygun olmalıdır. Tablo 26'da E grubunda yer alan “Alkollü İçecekler ve Tütün Hariç TÜFE” göstergesi diğer gruplara nispetle İslami kurallara daha uygun gözükmektedir.

3.3. Türkiye’de Mevduat Bankalarında Uygulanan Enflasyon Endeksli Vadeli Mevduat Hesapları

Mevduat bankaları, 2019 yılı itibariyle enflasyona endeksli vadeli mevduat hesaplarını kullanarak fon toplamaya başlamışlardır. Enflasyon endeksli vadeli hesaplar, tasarruf sahiplerine faiz getirisi sağlamaktan ziyade, uzun vadede anaparanın enflasyona karşı değeri kaybetmesine engel olan yeni bir mevduat ürünüdür.¹⁶² Endeks olarak TÜFE endeksi yıllık değışim oranları baz alınmaktadır. Bu ürün ile tasarruf sahiplerinin bankalardaki mevduatlarının Türk Lirası cinsinden uzun vadeli olarak tutulmasının sağlanması, yabancı para cinsinden açılan mevduatlara olan ilginin azaltılarak, tasarruflarda yerel para biriminin tercih edilmesi ve değeri korunması amaçlanmaktadır. Ayrıca 1 Mayıs 2019 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı kararı ile 1 yıldan uzun vadeli olarak enflasyon oranına bağılı olarak açılan hesaplar için alınacak stopaj oranı %0 olarak belirlenmiştir.¹⁶³ Bu karar ile enflasyon endeksli hesaplarla TL cinsinden uzun vadeli mevduat hesabı açılması teşvik edilmiştir.

Mevduat bankalarında uygulanan enflasyona endeksli vadeli hesapların özellikleri şunlardır:

¹⁶¹ TKBB, Faizsiz Finans Standartları, a.g.e., s.694.

¹⁶² Ziraat Bankası A.Ş., Enflasyona Endeksli Hesaplar, <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/bireysel/mevduat/vadeli-hesaplar/vadeli-tl-mevduat-hesapları/enflasyona-endeksli-hesaplar> (10.05.2020).

¹⁶³ Resmî Gazete, Cumhurbaşkanlığı Kararı, 30/04/2019, Sayı 1015, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/05/20190501-3.pdf> (10.05.2020).

- Enflasyon endeksli hesaplar, Türk Lirası cinsinden 1 yıl ve daha uzun vadeli olarak açılmakta, tercihe göre 3 aylık, 6 aylık ara dönemlerde veya vade sonunda getiri sunmaktadır.

- Hesap açılış tarihinde faiz oranı garantisi verilmemektedir.

-Vade sonundaki yıllık TÜFE değişim oranı üzerine hesap açılışında belirlenen ilave marj oranı (pirim oranı) eklenerek tercihe bağlı olarak enflasyonun üzerinde reel kazanç sağlanmasına imkân verilmektedir. İlave marj oranı (%2-%5) arasında değişmektedir.

- Enflasyon oranı negatif ise, TÜFE değişim oranı %0 olarak alınır.

- İlave marj oranı tercih edilmediği takdirde sadece enflasyona karşı korumalı hesap açılabilir.

- Hesap, 1 yıldan uzun vadeli açıldığı için stopaj oranı %0 olarak uygulanmaktadır.

- Genellikle gerçek kişi müşteriler için uygulanmakta olup, tüzel kişi müşteriler için de açılabilir.

- Hesap açılışında 500 TL ile 30,000 TL arasında değişen tutarlarda alt limit tutar uygulaması yapılmaktadır.

- Hesaptan vade süresi içerisinde para çekilebilmektedir. Bu gibi durumlarda vade bozulmadan kalan tutar üzerine enflasyon oranı ve ilave marj oranı eklenmektedir.¹⁶⁴

Tablo 27: Enflasyona Endeksli Vadeli Hesap Hizmet Sunan Bankalar ve Ürünleri

Banka Adı	Ürün Adı
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Enflasyon Korumalı Vadeli Hesap
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Enflasyon Korumalı Ara Dönem Ödemeli Mevduat Hesabı
Türkiye Vakıflar Bankası A.Ş.	Enflasyona Endeksli Kazandıran Hesap 2/ Hesap 3
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Enflasyon Korumalı Vadeli TL Mevduat Hesabı
Garanti Bankası A.Ş.	Enflasyon Endeksli Uzun Vadeli Mevduat Hesabı
Denizbank A.Ş.	Enflasyon Korumalı Ara Dönem Ödemeli TL Vadeli Mevduat
Akbank A.Ş.	Tüfe İle Kazandıran Yıllık / Dönem Ödemeli Mevduat Hesabı
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Enflasyona Endeksli Uzun Vadeli / Ara Dönem Ödemeli Mevduat
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	Enflasyona Karşı Korumalı TL Bazlı Vadeli Mevduat
Alternatifbank A.Ş.	Enflasyon Korumalı Vadeli Hesap

Kaynak: Tabloda yer alan bankaların internet sitelerindeki verilerden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır (10.05.2020).

¹⁶⁴ Ziraat Bankası A.Ş., Enflasyona Endeksli Hesaplar, a.g.i.s.

Kamu bankalarının öncülüğünde uygulamaya konulan enflasyon endeksli vadeli mevduat hesapları daha sonra özel mevduat bankaları tarafından da uygulanmaya başlanmıştır. Tablo 27’de enflasyon endeksli vadeli hesap hizmeti sunan bankalar ve bu hesaplara verilen ürün adları yer almaktadır.

Tablo 28: Enflasyona Endeksli Vadeli Mevduat Hesabı Örnek Getiri Tablosu

Tutar	Vade	İlave Marj Oranı (Risk Prim Oranı)	Vade Tarihindeki Yıllık Enflasyon Oranı (TÜFE)	Vade Tarihinde Kullanılacak Getiri Oranı	Gelir Vergisi Stopaj Oranı	İlave Marj Oranı Eklenmeden Verilecek Net Getiri*	İlave Marj Oranı Getirisi (Reel Getiri)	Yıllık Enflasyon (TÜFE) + İlave Marj Oranı ile Verilecek Net Getiri
100.000 TL	370 Gün	%2	%12	%14	%0	12.164 TL	2.028 TL	14.192 TL

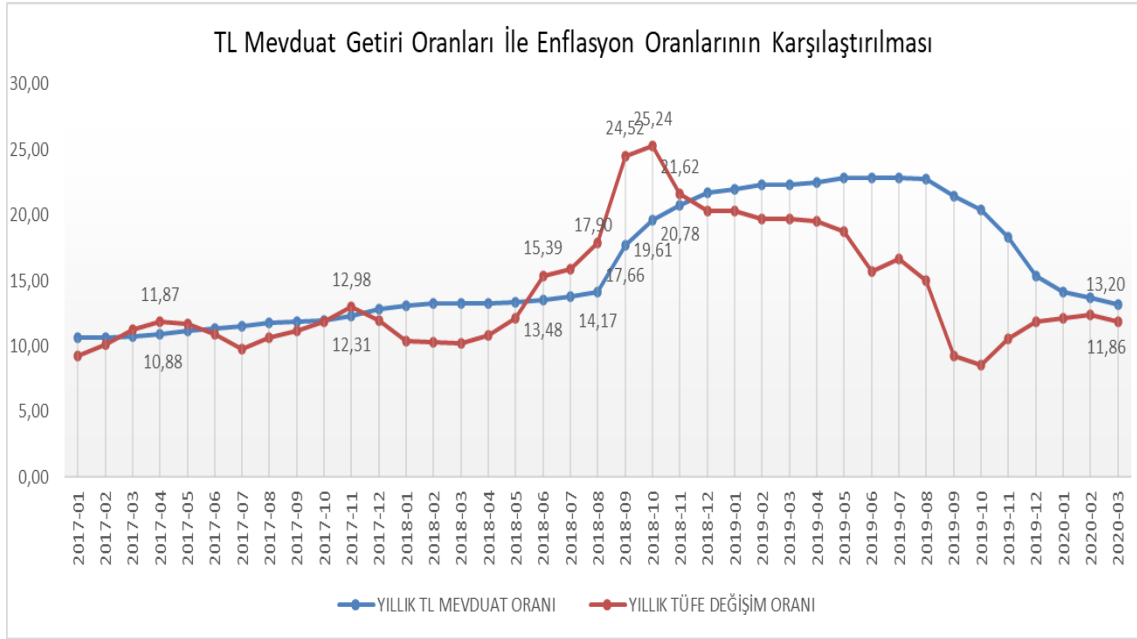
Kaynak: **Ziraat Bankası A.Ş.**, Enflasyon korumalı vadeli hesabı örnek getiri tablosundan yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. (11.05.2020).

<https://www.ziraatbank.com.tr/tr/ss/kredi-mevduat-yatirimci-iliskileri/enflasyon-korumali-vadeli-hesap>

*Getiri Hesaplaması: Tutar x Getiri Oranı x Vade/36500 formülü ile yapılmıştır.

Tablo 28’de yer alan örneğe göre; tasarruf sahibi, 100 Bin TL tutarındaki birikimini enflasyona karşı koruyabilmek ve enflasyonun üzerinde reel kazanç elde edebilmek için 370 gün vade ile enflasyona endeksli vadeli hesaba yatırmıştır. Vade tarihinde yıllık enflasyon oranı %12 olarak gerçekleşmiştir. Tasarruf sahibi, vade sonunda 12,164 TL getiri elde ederek parasının satın alma gücünü 370 gün öncesine göre korumuş vade başındaki 100,000 TL’nin değeri vade sonunda 112,164 TL’ye eşit olmuştur. Hesap vadesi 1 yıldan uzun olduğu için stopaj kesintisi yapılmamıştır. Banka ile hesap sahibi arasında hesap açılış tarihinde belirlenen %2 sabit ilave marj oranıyla hesap sahibine 2,028 TL reel kazanç sağlanmıştır. Enflasyonun üzerine eklenen ilave marj oranı ile birlikte toplam 14,192 TL getiri elde edilmiştir.

Grafik 11’de 2017-2020 yılları arasında bankalar tarafından 1 yıl ve daha uzun vadeli olarak açılan TL mevduat hesaplarının getiri oranları ile TÜFE’nin yıllık değişiminden oluşan enflasyon oranlarının aylar itibariyle trendi görülmektedir. Grafiğe göre enflasyon oranlarının yüksek olduğu dönemlerde mevduat getiri oranlarının enflasyon oranlarının altında kaldığı görülmektedir. Bu durumda tasarruf sahipleri, bankalara yatırdıkları mevduatlardan reel kazanç elde edememekte, aynı zamanda anaparalarının değerini de enflasyona karşı koruyamamaktadırlar.

Grafik 11: TL Mevduat Getiri Oranları ile Enflasyon Oranlarının Trend Analizi

Kaynak: TCMB, EVDS Veri Merkezi, <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?evds/serieMarket>, (11.05.2020).

Grafik 11’de, 2018 yılının son 6 ayına bakıldığında enflasyon oranı ile mevduat getirileri oranlarının arasındaki farkın daha çok açıldığı görülmektedir. Bu dönemde yıllık enflasyon oranı kısa bir sürede %15 seviyelerinden %25 seviyelerine kadar çıkmıştır. Buna karşılık mevduat getiri oranları ise %13-%20 seviyelerinde seyrederek enflasyon oranlarının altında kalmıştır. Bir de mevduat getirilerinden gelir vergisi stopajı kesildiği göz önünü alındığında tasarruf sahipleri, böyle dönemlerde mevduattan kazanç sağlayamamakta ve tasarruflarını enflasyona karşı koruyamamaktadırlar.

Mevduat bankaları tarafından yeni bir mevduat ürünü olarak çıkarılan, enflasyona karşı koruyan ve enflasyon üzerinden reel kazanç elde edilmesini sağlayan enflasyona endeksli vadeli mevduat hesaplarına olan ilgilinin özellikle yüksek enflasyonlu dönemlerde daha fazla artacağı düşünülmektedir. Bu yeni mevduat ürünü ve bu ürüne özel uygulanan vergi teşviğiyle birlikte özellikle hanehalkı tasarrufların uzun vadeli olarak tutulmasının önü açılmakta ve tasarruflarda yerel para biriminin tercih edilmesi amaçlanmaktadır.

3.4. Türkiye’de Katılım Bankaları için Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesapları Modeli Önerisi

Mevduat bankaları tarafından yeni bir fon toplama ürünü olarak çıkarılan ve 2019 yılından itibaren aktif olarak kullanılan enflasyona endeksli vadeli hesaplar henüz katılım bankaları tarafından kullanılmaya başlanmamıştır. Enflasyona endeksli hesaplar, mevduat bankalarındaki uygulamalardan farklı olarak İslami ilkelere ve katılım bankalarının çalışma prensiplerine uygun hale getirilerek katılım bankalarında yeni bir fon toplama ürünü olarak kullanılabilir. Katılım bankalarında uygulanan karz işlemlerinin yapısı, bu ürünün kullanılabilirliği açısından potansiyel oluşturmaktadır.

Karz, daha önce de açıklandığı gibi herhangi bir menfaat beklemeden ihtiyaç sahibine borç verme işlemidir. Katılım bankaları, karz sözleşmeleri ile tüzel kişi müşterilerinin fatura, vergi, maaş ödemelerinde veya gerçek kişi müşterilerinin eğitim, sağlık, evlilik gibi temel ihtiyaçlarında karşılıksız ve faizsiz olarak kısa vadeli borç para vermektedir. Karz işlemlerinin uzun vadeli olarak yapılmamasının sebeplerinin başında ise verilen borcun enflasyona karşı değer kaybetmesi gelmektedir.

Müşterilerin katılım bankalarındaki özel cari hesaplara yatırdıkları fonlar da bir nevi karz hükmünde sayılabilir. Çünkü özel cari hesaplar ile müşteriler, tasarruflarını istedikleri zaman geri almak üzere katılım bankasına borç vermiş olmaktadır. Aynı şekilde müşterilerin uzun vadeli olarak özel cari hesaplarda tuttukları diğer bir deyişle katılım bankasına verdikleri borç paralar geri alındığı tarihte enflasyona karşı değer kaybedebilmektedir. Bu gibi durumlarda karz veren tarafın mağduriyet yaşamaması ve karz verilen süre boyunca paranın satın alma gücünün korunabilmesi adına karz işlemlerinde enflasyon farkının alınması İslam hukukçuları ve İslam iktisatçılarının birçoğu tarafından uygun görülmektedir.

Katılım bankalarının belirli bir vade ile tasarruf sahiplerinden aldıkları karz işlemleri için yeni bir fon toplama modeli olarak “Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesapları” ortaya çıkarılması önerilebilir. Böylece tasarruf sahiplerinden uzun vadeli olarak karz şeklinde alınan fonların, geri verildiği tarihte enflasyon karşısında değer kaybetmesi engellenebilecek ve satın alma gücü korunabilecektir.

TKBB merkezi danışma kurulunun 22.08.2019 tarihli 15 sayılı kararına göre; enflasyonun olduğu dönemlerde para üzerinden yapılan bir karz sözleşmesinde, geri ödeme yapılırken vade döneminde oluşan enflasyon farkının, karz alınan miktar üzerine eklenerek verilmesi meşru görülmüştür.¹⁶⁵

Bu model, karz veren tarafı enflasyona karşı korumaya yönelik olup enflasyon farkı ve karz işlemleri için yapılan gerçek masraflar haricinde herhangi bir reel kazanç sağlamaya yönelik oluşturulmamaktadır. Mevduat bankalarındaki enflasyona endeksli hesaplarda kullanılan ve enflasyon üzerine ilave edilen sabit bir getiri marj oranı uygulaması faiz kapsamına girdiğinden dolayı burada önerilen model kapsamına alınmamıştır. Çünkü menfaat sağlamaya yönelik verilen borçlar, karz işlemlerinin amacını aşmaktadır.

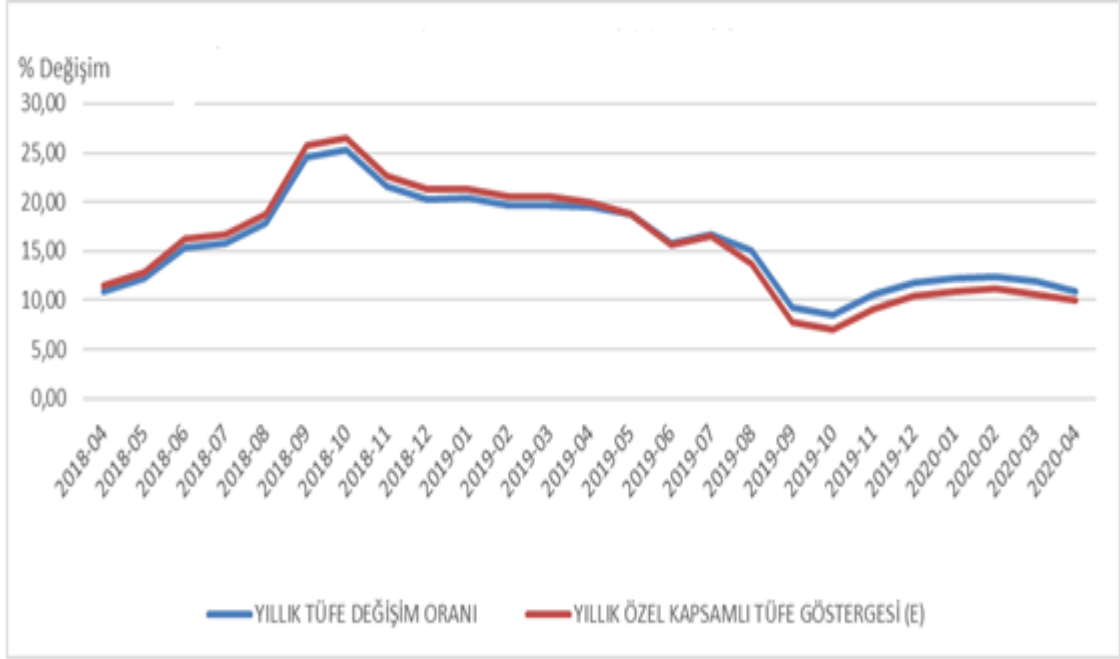
Daha öncede ifade edildiği gibi TÜFE, Türkiye genelini kapsayan ve en yaygın olarak kullanılan fiyat endeksidir. Ancak TÜFE sepetinin temsil ettiği mal ve hizmet gruplarının içerisinde İslam'ın meşru görmediği ürünler de yer almaktadır. Bu ürünler; alkollü içecekler, tütün mamulleri ve şans oyunlarıdır. Kur-an'ı Kerim'de alkollü içeceklerin tüketilmesi ve kumar olarak sayılan şans oyunlarının oynanması yasaklanmış ve haram kılınmıştır. Tütün mamulleri ise insan sağlığına zarar verdiği için harama yakın mekruh görülmektedir. Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları modeli için referans alınacak endeksin, İslam dininde uygun görülmeyen bu ürün gruplarını içermemesi gerekmektedir. Bu sebeple bu ürünlerin TÜFE'den hariç tutularak katılım bankalarına özgü yeni bir özel kapsamlı TÜFE göstergesi oluşturulması daha uygun olacaktır.

Daha önce açıklandığı gibi TÜİK tarafından, TCMB çekirdek enflasyon politikaları doğrultusunda genel fiyat endeksini yansıtan TÜFE sepetinden bazı ürün grupları çıkarılarak özel kapsamlı TÜFE göstergeleri oluşturulmaktadır. Bu kapsamda oluşturulan özel kapsamlı TÜFE göstergelerinden bir tanesi de “Alkollü İçecekler ve Tütün Hariç TÜFE” göstergesidir. Alkol ve tütün ürünleri TÜFE'nin ana ürün grupları arasında olup TÜFE içindeki ağırlığı 2020 yılı için %6,06 olarak belirlenmiştir. Şans oyunları ise eğlence ve kültür ana harcama grubunda, alt ürün olarak yer almakta olup

¹⁶⁵ TKBB Danışma Kurulu, Enflasyona Endeksli Hesaplar, a.g.i.s.

TÜFE içindeki ağırlığı 2020 yılı için %0.04'tür.¹⁶⁶ Buna göre genel TÜFE endeksi içerisinde kapsam dışında bırakılması gereken payın toplamda %6,10 olduğu görülmektedir. Ancak mevcut durumda hesaplanan özel kapsamlı TÜFE göstergelerinin içerisinde yer alan alkollü içecekler ve tütün hariç TÜFE grubu, şans oyunlarını da kapsayacak şekilde birlikte değerlendirilmemektedir. Bu nedenle şans oyunlarının, ana harcama grupları arasında ayrı bir kalemden yer almaması ve TÜFE'ye olan etkisinin ise sadece %0.04'lük pay ile çok düşük olması sebebiyle model önerisine dahil edilmemiştir.

Grafik 12'de yıllık TÜFE değişim oranları ile alkollü içecekler ve tütün hariç TÜFE'yi baz alan özel kapsamlı TÜFE göstergesi (E) yıllık değişim oranlarının (bir önceki yılın aynı ayına göre) trendi yer almaktadır.

Grafik 12: TÜFE ile Özel Kapsamlı TÜFE (E) Değişim Oranlarının Trendi

Kaynak: TÜİK, Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE), http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (12.05.2020).

Grafiğe göre özel kapsamlı TÜFE göstergesi (E) ile TÜFE'nin yıllık değişim oranlarının birbirlerini yakın izledikleri ve aynı trendlerde seyrettikleri görülmektedir. Özel kapsamlı TÜFE göstergesi (E), genel endeksin bazen çok küçük bir oranda altına

¹⁶⁶ TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33862> (12.05.2020).

düşebilmekte veya üzerinde seyredebilmektedir. Bu durumda özel kapsamlı TÜFE göstergesinin (E), genel enflasyon görünümünden çok fazla sapmadığı gözlemlenmektedir. Buna göre katılım bankaları için önerilen enflasyona endeksli vadeli karz hesapları modelinde referans olarak özel kapsamlı TÜFE göstergesinin (E) baz alınabileceği görülmektedir. Böylece referans alınan endeks hem ekonomik açıdan genel enflasyon görünümüne paralel olacak hem de İslami açıdan daha uygun olacaktır.

Tablo 29: Özel Kapsamlı TÜFE Göstergesi (E) Tablosu (2018-2020)

Özel Kapsamlı TÜFE Göstergesi (E) (2003=100)			
Yıllar	Aylar	Endeks Değeri	Yıllık Değişim %
2018	Nisan	332,09	11,44
2018	Mayıs	337,73	12,8
2018	Haziran	346,99	16,22
2018	Temmuz	348,87	16,69
2018	Ağustos	357,21	18,83
2018	Eylül	380,81	25,81
2018	Ekim	391,41	26,53
2018	Kasım	385,48	22,68
2018	Aralık	383,82	21,27
2019	Ocak	387,98	21,3
2019	Şubat	388,61	20,57
2019	Mart	392,78	20,61
2019	Nisan	398,57	20,02
2019	Mayıs	400,90	18,7
2019	Haziran	401,01	15,57
2019	Temmuz	406,57	16,54
2019	Ağustos	406,41	13,77
2019	Eylül	410,26	7,73
2019	Ekim	418,96	7,04
2019	Kasım	420,64	9,12
2019	Aralık	423,94	10,45
2020	Ocak	430,04	10,84
2020	Şubat	432,02	11,17
2020	Mart	434,63	10,65
2020	Nisan	438,57	10,04

Kaynak: TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. (12.05.2020).

Tablo 30: Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesapları için Örnek Hesaplama Tablosu

Hesap Açılış Tarihi	Tutar	Vade	Hesap Açılış Tarihindeki Özel Kapsamlı TÜFE Göstergesi (E) Endeks Değeri	Vade Tarihindeki Özel Kapsamlı TÜFE Göstergesi (E) Endeks Değeri	Vade Tarihinde Kullanılacak Enflasyon Oranı Toplam Değişim (%)	Enflasyon Farkı Brüt Tutar*	Gelir Vergisi Stopaj Oranı (%)	Enflasyon Farkı Net Tutar
2019 Ocak	100.000 TL	90 Gün	387,98	398,57	2,7	666 TL	15	566 TL
2019 Ocak	100.000 TL	185 Gün	387,98	406,57	4,8	2.433 TL	12	2.141 TL
2019 Ocak	100.000 TL	370 Gün	387,98	432,02	11,4	11.556 TL	0	11.556 TL

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

*Getiri Hesaplaması: Tutar x Getiri Oranı x Vade/36500 formülü ile yapılmıştır.

Tablo 30’da 100,000 TL tutarında 90 gün, 185 gün ve 370 gün olarak üç farklı vadede açılan enflasyona endeksli vadeli karz hesapları için örnek hesaplamalar yer almaktadır. Vade tarihinde kullanılacak enflasyon oranının belirlenmesinde ise hesap açılış tarihinde ve vade tarihinde gerçekleşen özel kapsamlı TÜFE göstergesi endeks değerinin değişim oranları baz alınmıştır. Tabloya göre 90 gün vade ile açılan hesaba vade sonunda 666 TL brüt tutarda enflasyon farkı ödenmektedir. Böylece 2019 Ocak ayındaki 100.000 TL’nin satın alma gücü, 2019 Mart ayı sonundaki 100.666 TL’nin satın alma gücü ile eşit hale gelmiş olmaktadır. Sonrasında brüt enflasyon farkı tutarından %15 gelir vergisi stopajı kesilmekte ve net enflasyon farkı 566 TL olarak hesaplanmaktadır. Aynı şekilde 185 gün vade ile açılan hesaba vade sonunda 2.433 TL brüt tutarda enflasyon farkı ödenmektedir. Böylece 2019 Ocak ayındaki 100.000 TL’nin satın alma gücü, 2019 Temmuz ayındaki 102.433 TL’nin satın alma gücü ile eşit hale gelmiş olmaktadır. Sonrasında vade 180 günü geçtiği için %12 gelir vergisi stopajı kesilerek hesaba 2.141 TL tutarında net enflasyon farkı geçmektedir. 370 gün vade ile açılan hesaba ise vade sonunda 11.556 TL brüt tutarda enflasyon farkı ödenmektedir. Böylece 2019 Ocak ayındaki 100.000 TL’nin satın alma gücü, 2020 Şubat ayındaki 111.556 TL’nin satın alma gücü ile eşit hale gelmiş olmaktadır. Mevduat bankalarında 1 yıldan uzun vadeli açılan enflasyon hesapları için uygulanan %0 stopaj oranının, katılım bankalarında da uygulanacağı varsayılarak 370 gün vade ile açılan hesaptan stopaj kesilmeyerek brüt enflasyon farkı olan 11.556 TL hesaba net enflasyon farkı olarak geçmektedir. Böylece karz veren taraf örnekte de görüldüğü gibi enflasyona karşı korunabilmektedir.

3.4.1. Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesaplarının Kullanım Amacı, Özellikleri ve Türkiye Ekonomisine Etkileri

Katılım bankaları için yeni bir fon toplama modeli olarak önerilen enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının amacı tasarruf sahiplerine reel getiri sağlamaktan ziyade yatırılan anaparanın değerini enflasyona karşı koruyabilmektir. Bu hesapların kullanımındaki amaç, karzın verildiği tarih ile geri alındığı tarih arasında oluşan satın alma gücündeki değer kaybının önüne geçilmesidir. Böylece katılım bankaları ile hesap sahipleri arasında belirli bir vade ile yapılan karz sözleşmelerinde enflasyon farkından kaynaklanan değer kayıpları önlenmiş olacaktır.

Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, karz olarak verilen borcun üzerine enflasyon farkının eklenmesiyle anaparanın enflasyona karşı değerini koruyan bir hesap modelidir. Karz vadesi sonundaki enflasyon farkının tespit edilmesinde ise İslami kurallara ve katılım bankalarının çalışma prensiplerine uygun olarak özel kapsamlı TÜFE göstergesi oluşturulması gerekmektedir.

Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, katılım bankalarının fon toplama kaynakları olan; özel cari hesaplar, katılma hesapları, yatırım vekaleti hesapları gibi hesaplardan kullanım amacı doğrultusunda ayrılmaktadır. Bu hesaplar kendine özgü farklı özellikler taşıması sebebiyle tamamen yeni bir hesap türü olarak değerlendirilmelidir. Karz işlemleri, ticaret ve yatırım amacıyla yapılmadığı için enflasyona endeksli olarak açılan karz hesapları; kâr zarar ortaklığına dayalı katılma hesaplarından ve yatırım vekaletine dayalı katılma hesaplarından bu noktada farklılaşmaktadır. Ayrıca kâr zarar ortaklığına dayalı katılma hesapları ve yatırım vekâletine dayalı katılma hesaplarının enflasyona endeksli olarak açılması uygun görülmemektedir.¹⁶⁷ Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarında belirli bir vade olması yönüyle vadesiz olarak açılan özel cari hesaplardan da ayrılmaktadır.

¹⁶⁷ TKBB Danışma Kurulu, Enflasyona Endeksli Hesaplar, <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar-no-15-enflasyona-endeksli-hesaplar/> (04.05.2020).

Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, katılım bankacılığının nispeten fazla uygulandığı Malezya, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri gibi Ortadoğu’da bulunan İslami ülkelerde kullanılmamaktadır. Çünkü bu ülkelerde enflasyon oranı sıfırın altında eksilerde seyretmektedir.¹⁶⁸ Bu nedenle bu hesapların kullanımının, Türkiye gibi enflasyonun yüksek ve ülke ekonomisi üzerinde önemli bir etken olduğu ülkeler için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Böylece enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile katılım bankalarında toplanan fonların Türk Lirası cinsinden uzun vadeli olarak tutulması ve yabancı para olarak tutulan fonlara (para ikâmesi) karşı ilginin azaltılması sağlanabilecektir. Bu sayede milli paramıza karşı duyulan güven artırılarak Türk Lirasının değer kazanması ve ülke ekonomimizin güçlenmesi mümkün olabilecektir. Ayrıca katılım bankaları, enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile uzun vadeli olarak topladıkları kaynakları reel ekonomiye daha fazla aktarma imkânı bulabileceklerdir.

3.4.2. Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesaplarının Tasarruf Sahiplerine Sağlayacağı Avantajlar

Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları taraflara birtakım avantajlar sağlayabilecektir. Burada tasarruf sahiplerinin elde edecekleri avantajlara yer verilmiştir.

-Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, tasarruf sahiplerine tasarruflarını enflasyona karşı koruyabilme imkânı vermektedir. Bu sayede özellikle enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde yaşanan mağduriyetlerin önüne geçilmesi sağlanabilecektir.

-Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile tasarruf sahiplerine yeni bir hesap modeli sunulabilecektir. Tasarruflarını özel cari hesaplarında tutmak veya katılma hesaplarında değerlendirmek istemeyen kişi ve kuruluşlar için alternatif bir seçenek oluşturulmaktadır.

-1 yıldan uzun vadeli olarak açılan enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, gelir vergisi stopajından istisna tutulabileceği için tasarruf sahiplerine vergi avantajı sunabilecektir.

¹⁶⁸ Trading Economics, Enflasyon Oranları, <https://tr.tradingeconomics.com/country-list/inflation-rate> (01.08.2020).

-Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının katılım bankalarında da uygulanmaya başlanması ile fonlarını mevduat bankalarında bulunan enflasyon korumalı hesaplarda tutmak istemeyen müşteri profilinin talebi karşılanabilecektir.

3.4.3. Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesaplarının Katılım Bankalarına Sağlayacağı Avantajlar

Burada enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının taraflarından biri olan katılım bankalarının sağlayabilecekleri avantajlara değinilmiştir.

-Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, katılım bankaları için yeni bir fon toplama ürünü potansiyeli taşımaktadır. Bu ürünün aktif hale getirilmesiyle katılım bankalarının fon toplama ürünlerinde çeşitlilik sağlanmış olacaktır.

-Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, finansal sisteme girmeyen yastık altında duran fonların katılım bankalarına çekilmesi için potansiyel oluşturmaktadır. Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, sabit bir getiri taahhüt etmemesi nedeniyle faiz hassasiyeti olan kişi ve kuruluşlar için de uygun bir hesap türü olabilecektir.

-Mevduat bankaları tarafından uygulanan enflasyon korumalı vadeli mevduat hesaplarına alternatif olan enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile mevduat bankalarıyla rekabet edilebilecektir. Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, katılım bankalarına yeni müşteri ve yeni fon kazanımları noktasında avantaj sağlayabilecek ve katılım bankalarının sektördeki payını genişletebilecektir.

-Katılım bankaları, enflasyona endeksli vadeli karz hesapları vasıtasıyla uzun vadeli olarak Türk Lirası cinsinden topladıkları fonlar ile reel ekonomiye daha fazla kaynak aktarma imkanına sahip olabileceklerdir. Böylece aktarım mekanizması daha etkin işleyebilecektir.

-Katılım bankaları, müşterilerinin ihtiyaçları doğrultusunda kısa süreli olarak verdikleri karz şeklindeki borçları enflasyona endeksli olarak daha uzun vadeli olarak verilebilme imkânı bulabileceklerdir. Bu sayede karz olarak verilen borcun anapara değeri enflasyona karşı korunabilecektir.

-Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının uygulanması ve hacminin artması ile katılım bankalarının fon kaynak ve kullanımları genişleyecek, aynı zamanda bu bankaların riski (özellikle likidite riski) azalabilecektir.

4. BÖLÜM

ENFLASYONA ENDEKSLİ VADELİ KARZ HESAPLARI MODELİNİN DERİNLEMESİNE MÜLAKAT TEKNİĞİ İLE ANALİZİ

4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın amacı, katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki paylarını arttırabilmeleri ve sürdürülebilir bir büyüme sağlayabilmeleri adına katılım bankaları için finansal kaynak ve ürün çeşitliliği sağlayabilecek yeni bir fon toplama yöntemi sunabilmektir. Bu amaç ile önerilen enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının katılım bankaları için yeni bir fon toplama modeli olarak uygulanabilirliği analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucuna yönelik bulgular, derlenerek sonuçlarla ilgili genel değerlendirilmeler yapılmış ve konuyla ilgili çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın kapsamı, katılım bankaları için yeni bir fon toplama modeli olarak önerilen enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının sektördeki algısını ve uygulanabilirliğini araştıran mülakat sorularından ve çıktılarından oluşmaktadır. Araştırmaya yönelik yapılan literatür taramasında araştırmanın kapsamına giren bir çalışmaya rastlanmamıştır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan “bireysel derinlemesine mülakat tekniği” uygulanmıştır. Derinlemesine mülakat veya görüşme tekniği, sosyal gerçekliklerin araştırılmasına ve doğru bir şekilde algılanmasına yardımcı olması amacıyla yapılan bilimsel analiz yöntemini ifade etmektedir. Derinlemesine mülakat tekniğinde konunun kapsamına giren bireylere, konuya yönelik önemli çıkarımlarda bulunulabilecek sorular yöneltilmekte ve alınan cevaplar sınıflandırılarak analiz edilmeye çalışılmaktadır. Bu yöntem sosyal bilimlerin bütün araştırma alanları başta olmak üzere birçok alanda profesyonel bir veri toplama tekniği olarak uygulanmaktadır.

Araştırmada bu yöntemin tercih edilme nedeni; incelenecek konuyla ilgili sektör çalışanlarının bilgi, tecrübe, fikir ve yönlendirmelerinden yararlanarak araştırma konusuna sektörün ihtiyaçları ve bakış açısı doğrultusunda anlam ve uygulanabilirlik kazandırabilmektir.

4.3. Derinlemesine Mülakat Tekniğini Uygularken Karşılaşılan Kısıt ve Zorluklar

Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının bir fon toplama yöntemi olarak dünyada katılım bankacılığı faaliyeti gösterilen hiçbir ülkede uygulanmıyor olması nedeni ile literatür yetersiz kalmıştır. Araştırma kapsamında olan enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının henüz Türkiye’de de katılım bankalarında aktif olarak uygulamada olmaması, araştırma konusunun ülkemizdeki bankacılık sektörünün gündemine yeni girmesi, ülkemizde de literatürün yetersiz kalmasına neden olmuştur. Ayrıca Türkiye’de ürünü hayata geçirebilecek aktif faaliyet gösteren katılım bankalarının sayısının az olması gibi kısıtlarla da karşılaşmıştır.

Dünyada ve ülkemizde görülen Covid-19 salgını nedeniyle bireysel mülakatlar sokağa çıkma kısıtları, dönüşümlü çalışma ve sosyal mesafe kuralları gereği katılımcılarla bir araya gelinerek yüz yüze yapılamamıştır. Mülakatların tamamı bu sebeplerden dolayı telefon görüşmeleri ile yapılmıştır.

4.4. Araştırmanın Katılımcı Profili

Görüşme öncesinde tez çalışmasında önerilen finansal ürün ile ilgili bilgi sahibi olabilecek kişiler araştırılmıştır. Bu kapsamda görüşme yapabilmek için mevcutta faaliyette bulunan 6 katılım bankasının genel müdürlük ve şube birimlerinde satış, pazarlama, ürün geliştirme ve danışma kurulu servislerinde görev yapan uzman, yönetmen ve müdür unvanlarındaki kişiler belirlenmiştir. Bu kişiler katılım bankacılığı sektöründe en az 5 yıl ve üzeri tecrübeye sahip sektör çalışanlarından oluşmaktadır. Bu çerçevede toplam 30 sektör çalışanı ile mülakat görüşmesi yapılmıştır. Yapılan görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Katılımcı profilindeki en fazla ağırlığı 31-36 yaş aralığındaki, 9-12 yıllık mesleki tecrübeye ve yönetmen unvanına sahip kişiler almaktadır.

Tablo 31: Araştırmaya Katılan Katılımcı Profili

		KATILIMCI SAYISI	YÜZDELİK PAY (%)
YAŞ	25-30	9	30
	31-36	15	50
	37-42	6	20
	Toplam	30	100
SEKTÖR TECRÜBESİ	5-8	10	33
	9-12	15	50
	13-17	5	17
	Toplam	30	100
UNVAN	Uzman	3	10
	Yönetmen	21	70
	Müdür	6	20
	Toplam	30	100
KATILIM BANKASI	Albaraka Türk	4	13
	Kuveyt Türk	6	20
	Türkiye Finans	2	7
	Ziraat Katılım	3	10
	Vakıf Katılım	12	40
	Emlak Katılım	3	10
	Toplam	30	100

4.5. Derinlemesine Mülakat Soruları ve Çıktılar

Bireysel derinlemesine mülakat görüşmesi yapılan kişilere katılım bankaları için önerilen model ile ilgili açık uçlu ve kapalı uçlu sorular yönlendirilmiştir. Görüşmede sorulan sorularda yönlendirme yapmaktan ve konunun dışına çıkılmasından kaçınılmıştır. Yapılan bireysel görüşmelerde bulunan katılımcılar, mülakatlarda sadece şahsi görüş ve önerilerini aktarmışlardır. Katılımcılar çalışmış oldukları kurumların genel görüşlerini yansıtmamışlardır. Katılımcılara araştırma konusunun uygulanabilirliği ve işlevselliği ile ilgili 6 adet soru yöneltilmiştir. Görüşme sonrasında sorulara verilen cevaplar aşağıdaki şekilde derlenmiştir.

Tablo 32: Bireysel Derinlemesine Mülakat Görüşmelerinde Katılımcılara Yöneltilen Sorular

	Bireysel Derinlemesine Mülakat Görüşmelerinde Katılımcılara Yöneltilen Sorular
Soru 1	Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları özel cari hesapların yerini alır mı, alırsa bu durum özel cari hesapların kullanımını nasıl etkiler?
Soru 2	Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları katılma hesaplarının yerini alır mı, alırsa bu durum katılma hesaplarının kullanımını nasıl etkiler?
Soru 3	Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları için ödenecek enflasyon farkı primleri kamuoyunda faizli bir getiri olarak algılanır mı? Bu konuda neler yapılmalıdır?
Soru 4	Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile finansal sisteme hiç girmeyen âtil fonlar katılım bankalarına çekilebilir mi?
Soru 5	Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, Türk Lirası cinsinden tasarrufların uzun vadeli olarak tutulmasını sağlayabilir mi?
Soru 6	Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları katılım bankalarında ihtiyacı karşılayan yeni bir ürün olarak tutunabilir mi?

Soru 1: Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları özel cari hesapların yerini alır mı, alırsa bu durum özel cari hesapların kullanımını nasıl etkiler?

Özel cari hesaplar, kişi ve kuruluşlar tarafından daha çok kısa vadeli ihtiyaçlar için kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu hesapları kullanan kişi veya kuruluşlar, herhangi bir getiri veya enflasyon farkı beklentisi olmadan hesaplarını istedikleri zaman arzu ettikleri şekilde kullanmayı tercih etmektedirler.

Özel cari hesaplar üzerinden daha çok para transferleri, tahsilatlar, fatura, vergi, maaş ödemeleri yapılarak günlük nakit akışları sağlanmaktadır. Özel cari hesapların kullanım amacı göz önüne alındığında enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının vadesiz olarak kullanılan özel cari hesapların yerine geçebileceği veya kullanımını etkileyebileceği düşünülmemektedir. Ancak günlük ihtiyaçlar dışında uzun süreli olarak cari hesaplarda tutulan ve hareket görmeyen TL fonlar, enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarına kayabilir. Uzun vadede anaparasının değerinin enflasyona karşı değer kaybetmesini istemeyen hesap sahipleri fonlarını özel cari hesaplarda tutmak yerine enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarında tutmak isteyebilirler. Genel olarak bakıldığında enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının özel cari hesapların yerini tamamen alması düşünülmemektedir. Mülakata katılanların %90 'ı bu şekilde cevap vermiştir.

Soru 2: Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları katılma hesaplarının yerini alır mı, alırsa bu durum katılma hesaplarının kullanımını nasıl etkiler?

Kişi ve kuruluşlar, kâr elde etme beklentisiyle tasarruflarını ticaret ve yatırım faaliyetlerinde kullanılması için katılma hesaplarına yönlendirmektedirler. Ancak katılma hesaplarının çalışma prensibi gereği kâr garantisi verilmemektedir. Zarar edilmesi durumunda ise anaparanın kaybı da söz konusu olabilir. Oysa enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının amacı anapara üzerinden kâr/zarar elde etmek yerine anaparanın değerinin korunmasını sağlamaktır.

Diğer bir husus ise katılma hesaplarında genellikle aylık vadeler tercih edilmesidir. 3 aylık, 6 aylık veya 1 yıllık gibi uzun vadeli katılma hesapları çok fazla tercih edilmemektedir. Oysaki enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının uzun vade ile açılması söz konusudur. Katılma hesaplarının bu özellikleri dikkate alındığında enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarından ayrıştıkları görülmektedir.

Enflasyonun düşük olduğu dönemlerde katılma hesap sahipleri, enflasyona göre daha yüksek kazanç elde etme beklentisi içerisinde girmektedirler. Ancak enflasyonun, getiri oranlarına göre yüksek olduğu dönemlerde anaparanın değerini korumak isteyen kişi ve kuruluşlar enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarına yönelebilirler. Genel olarak bakıldığında enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde kısmi olarak katılma hesaplarının kullanımını etkileyebileceği öngörülmekte, ancak katılma hesaplarının yerini alabileceği düşünülmemektedir. Mülakata katılanların %83'ü bu şekilde yanıt vermiştir.

Soru 3: Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları için ödenecek enflasyon farkı primleri kamuoyunda faizli bir getiri olarak algılanır mı? Bu konuda neler yapılmalıdır?

Enflasyon farkı, kamuoyunda faizli bir getiri olarak algılanabilir. Mülakata katılanların %80'i bu şekilde yanıt vermiştir. Bazen kâr payı getirilerinin de faiz olarak algılandığı söylenebilir. Bu konuların kamuoyu tarafından doğru anlaşılmadığı veya kamuoyuna doğru anlatılamadığı görülmektedir.

Bu konuda icazet makamları tarafından enflasyon farkının meşru olduğunun herkesin anlayabileceği yalın bir dil ile kamuoyuna aktarılması gerekmektedir. Katılım bankalarının üzerine de çok iş düşmektedir. Katılım bankası çalışanları bu konuda yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Özellikle de faiz hassasiyeti yüksek olan kişilere enflasyon farkı primlerinin faizli bir getiri olmaktan ziyade anaparanın satın alma gücünü koruyan bir faktör olduğunun anlatılması gerekmektedir.

Soru 4: Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile finansal sisteme hiç girmeyen âtil fonlar katılım bankalarına çekilebilir mi?

Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile finansal sisteme hiç girmeyen âtil fonlar katılım bankalarına çekilebilir. Mülakata katılanların %90'ı bu şekilde yanıt vermiştir. Yastık altında uzun vadeli olarak Türk Lirası bulunduran veya parasının değerini koruyabilmek adına tasarruflarını altın ve dövize yönlendiren tasarruf sahipleri için alternatif bir yatırım aracı olabilir. Bu hesaplar vasıtasıyla yeni müşteriler kazanılabilir.

Soru 5: Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, Türk Lirası cinsinden tasarrufların uzun vadeli olarak tutulmasını sağlayabilir mi?

Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları amacı ve özelliği gereği uzun vadeli olarak açılabilmektedir. Çünkü Türk Lirası cinsinden olan tasarruflar, enflasyona karşı değer kaybetmeyeceğinden enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile tasarrufların uzun vadeli olarak katılım bankalarda tutulması sağlanabilir. Bu hesaplara olan talep artarsa mevcutta 30-45 gün aralığında açılan vadeli fonların daha uzun süre ile açılması sağlanabilir.

Türkiye’de enflasyonun birçok ülkeye göre yüksek olduğu ve uzun vadelerde reel getiriler konusunda belirsizlik oluşturduğu göz önüne alındığında, uzun vadeli bir hesap olarak enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının tercih edileceği düşünülmektedir. Mülakata katılanların %90'ı soruya bu şekilde yanıt vermiştir.

Soru 6: Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları katılım bankalarında ihtiyacı karşılayan yeni bir ürün olarak tutunabilir mi?

Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları katılım bankalarında ihtiyacı karşılayan yeni bir ürün olarak tutunabilir. Mülakata katılanların %100'ü yani tamamı soruya bu şekilde yanıt vermiştir. Katılım bankalarının temel sorunlarından biri ürün çeşitliliğinin az olması sebebiyle müşterilerine alternatif hizmetler sunamamalarıdır. Mevduat bankalarında var olan her ürün katılım bankacılığı çalışma prensipleri gereği katılım bankalarında kullanılmamaktadır. Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının katılım bankacılığı prensiplerine göre hayata geçirilmesi durumunda bu ürünü tercih edecek yeni bir müşteri kitlesi oluşabilir. Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları, katılım bankaları için alternatif bir fon toplama ürünü olabilir. Sonuç olarak bu ürünün hayata geçirilmesinin, katılım bankalarına ürün çeşitliliği sağlaması bakımından faydalı olacağı düşünülmektedir.

4.6. Araştırmaya İlişkin Çıktıların Genel Değerlendirmesi

Mevduat bankalarında daha önce açıklandığı gibi 2019 yılı itibariyle yeni bir mevduat ürünü olarak, enflasyon korumalı vadeli hesaplar ortaya çıkarılmıştır. Bu hesapların amacı hane halkı tasarruflarını enflasyona karşı koruyabilmek ve bu tasarrufların Türk Lirası cinsinden uzun süre ile mevduat olarak bankalarda tutulmasını sağlamaktır. Katılım bankalarında ise bu nitelikte çıkarılan bir ürün henüz bulunmamaktadır. Bu çalışma ile katılım bankalarında kullanılan “Karz Hesapları” üzerinden katılım bankacılığı çalışma prensiplerine uygun olarak yeni bir fon toplama ürününün ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda çalışmada katılım bankaları için enflasyona endeksli vadeli karz hesapları modelinin ortaya çıkarılması önerilmektedir. Bu sayede milli paramızın ülke ekonomisinde enflasyona karşı değer kaybetmeden daha uzun süreyle durmasında katılım bankalarının da aktif rol alması beklenmektedir. Önerilen model doğrultusunda katılım bankacılığı sektöründe çalışan, alanında tecrübe sahibi 30 kişi ile bireysel mülakat görüşmeleri yapılmıştır. Yapılan mülakat görüşmeleri sonrasında katılım bankaları için önerilen enflasyona endeksli vadeli karz hesapları modelinin katılım bankacılığı sektörü için uygulanabilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapılan mülakatlardan genel itibariyle aşağıda yer alan bulgular çıkarılmıştır:

- Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının, katılım bankalarında ihtiyacı karşılayabilecek, yeni bir fon toplama ürünü olarak önemli bir potansiyel taşıdığı görülmüştür.

- Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının, amaç ve özellikleri bakımından katılım bankalarında kullanılan özel cari hesaplardan ve katılma hesaplarından ayrıştığı görülmektedir. Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının özel cari hesaplar ve katılma hesaplarının kullanımını kısmi olarak etkileyebileceği ancak bu iki hesabın yerini alamayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

- Özellikle enflasyonun piyasa getirilerine göre yüksek olduğu dönemlerde enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarına olan talebin artacağı görüşü hâkim olmuştur.

- Enflasyon farkı primlerinin; içeriği, hesaplanması ve meşruluğu gibi hususların icazet makamları ve katılım bankaları tarafından kamuoyuna doğru bir şekilde anlatılmadığı sürece faizli bir getiri olarak algılanabileceği görüşü ön plana çıkmıştır.

- Katılma hesaplarından getiri almak istemeyen, tasarruflarını uzun süreli olarak cari hesaplarda tutan müşteri profili için faydalı ve tercih edilebilir bir hesap türü olacağı öngörülmüştür.

- Katılım bankaları ile çalışmayan ve uzun vadeli birikimlerini mevduat bankalarında sadece cari hesaplarda tutan müşteriler bu hesap ile katılım bankalarına çekilerek yeni bir müşteri kitlesi oluşturabileceği görüşü hâkim olmuştur.

- Ülkemizde enflasyonun varlığından ötürü, tasarrufların değerini uzun vadede koruyabilmek adına Türk Lirası yerine döviz veya altın olarak tutulan yastık altı fonların bir kısmının bu hesaplar ile ülke ekonomisine kazandırılabilmesi öngörülmüştür. Bu hesaplarla yastık altındaki fonların, Türk Lirası cinsinden uzun vadelerde katılım bankalarında tutulabileceği öngörülmüştür.

4.7. Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesapları İçin Öneriler

Çalışmada yapılan mülakatlardan elde edilen bulgulara da dayanarak katılım bankalarında yeni bir fon toplama ürünü olarak enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının hayata geçirilmesi, tutundurulabilmesi ve bu hesaplara bir derinlik kazandırılabilmesi için aşağıdaki politikaların uygulanması önerilmektedir.

- Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarında enflasyon farkının referans alınacağı fiyat endeksi, İslami kurallara uygun ve katılım bankacılığına özgün olmalıdır. Bu sebeple alkol, tütün ve şans oyunları gibi ürünleri içermeyen yeni bir özel kapsamlı TÜFE göstergesi oluşturulmalıdır. Katılım bankalarının danışma kurulları da endeks içeriğini belirli periyodlarla gözden geçirmeli ve fıkhi kurallara uygunluğunu kontrol etmelidir.

- Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları için ödenecek enflasyon farkının, faizli bir getiri olarak algılanmaması adına katılım bankalarının bu hususta müşterilerini doğru bir şekilde bilgilendirmesi gerekmektedir. Bu hesapların kullanımı için danışma kurullarından alınacak icazet belgesi de katılım bankalarının internet sitelerinde görünür bir alanda yer almalıdır.

- Katılım bankaları ile müşteriler arasında, enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarında kullanılmak üzere “Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesabı Sözleşmesi” hazırlanması önerilmektedir.

- Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları için yasal zemin oluşturulmalı, tarafların hak ve yükümlülükleri belirlenmelidir.

- Katılım bankalarının, şeffaflık ilkesi gereği enflasyona endeksli hesaplar için uygulanacak enflasyon farklarının hesaplama yöntemini ve örnek hesaplama tablosunu müşterilerinin bilgisine sunması önerilmektedir. Ayrıca katılım bankalarının çalışma prensiplerine göre enflasyon farklarının tespiti için oluşturulacak özel kapsamlı TÜFE göstergesi endeks değerlerinin TÜİK tarafından alınan güncel veriler doğrultusunda güncellenmesi ve kurumsal internet sitelerinde aylık olarak yayınlanması önerilmektedir.

- Mevduat bankalarında kullanılan enflasyon korumalı vadeli hesaplar minimum 1 yıl vade ile açılabilir. Katılım bankaları için uygulanacak enflasyona endeksli vadeli karz hesapları vadesinin ise minimum 90 gün olarak açılması önerilmektedir. Böylece bu hesapların daha fazla müşteri tarafından tercih edilebileceği düşünülmektedir.

- Mevduat bankalarında 1 yıldan uzun vadeli olarak açılan enflasyon korumalı hesaplar için gelir vergisi stopajı Cumhurbaşkanlığı kararı ile 1 Mayıs 2019 tarihinden itibaren sıfırlanmıştır. Türk Lirası cinsinden uzun vadeli mevduat tutulmasına yönelik uygulanan bu teşvik katılım bankaları için önerilen enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarını da kapsamalıdır. Böylece rekabette eşitlik sağlanarak 1 yıldan uzun vadeli olarak açılan enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarında da gelir vergisi stopajı %0 olarak uygulanabilir hale gelecektir.

- Mevduat bankalarında uygulanan enflasyon korumalı hesaplar, daha çok hane halkı tasarruflarını kapsayarak gerçek kişi müşterilere yönelik olarak açılabilir. Ancak katılım bankalarında uygulanacak enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının hedef kitlesinin hem gerçek kişi müşteriler hem de tüzel kişi müşterilerden oluşması önerilmektedir. Katılım bankaları topladıkları kaynaklar ile reel sektörü finanse etmektedirler. Katılım bankalarında toplanan fonlar ne kadar fazla olursa ekonomiye verilen destek de o kadar fazla olacaktır. Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarına olan talebi arttırabilmek ve derinlik oluşturabilmek adına gerçek kişi ve tüzel kişi ayrımı gözetmeksizin bu hesaplar tüm müşterilerin kullanıma uygun hale getirilmelidir.

- Katılım bankaları havuz sistemine göre fon toplamaktadır. Buna göre kâr zarara dayalı katılma hesapları ve yatırım vekâletine dayalı katılma hesapları için ayrı ayrı fon havuzları mevcuttur. Ticari faaliyetler sonucunda elde edilen kâr ve zarar tekrar bu havuzlara aktarılmaktadır. Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları için de ayrı bir fon havuzunun oluşturulması gereklidir. Bu havuzda toplanan fonlar karşılığında enflasyona endeksli olarak hazırlanan projelere bu fonlar kullanılmalıdır. Çünkü hesap sahiplerinin yatırdıkları anaparaların üzerine enflasyon farkı kadar bir tutar tahakkuk ettirilecektir. Bu tutarın hesaplara yatırılabilmesi için fon havuzunun en az enflasyon farkı kadar gelir elde etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde enflasyon farklarını, katılım bankası kendi öz kaynaklarından karşılamak zorunda kalabilecektir.

- Enflasyona endeksli vadeli karz hesabı açılışı için alt bir tutar belirlenmelidir.
- Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarına sadece vadesi dolduğunda ilave para yatırılmalı, enflasyon farkının doğru çalışabilmesi adına vade süresi içerisinde hesaba ilave tutar eklenmesine izin verilmemelidir. Enflasyona endeksli vadeli karz hesabının vadesi dolduğunda otomatik olarak aynı vadeyle yenilenebilir olmalıdır.
- Enflasyona endeksli vadeli karz hesabından ihtiyaçlar doğrultusunda vade süresi içerisinde hesabın vadesi bozulmadan para çekilebilir olabilir. Ancak enflasyon farkının alınabilmesi için hesaptan çekilmek istenen tutar, hesaptaki toplam tutarın belirli bir oranını geçmemeli veya hesap açılışında belirlenen alt limitin altına düşmemelidir. Bu şartların sağlanmadığı durumda ise enflasyon farkı, hesaplanmamalı kalan tutar ise vadesiz olarak özel cari hesap gibi değerlendirilmelidir.
- Enflasyona endeksli vadeli karz hesabının vadesinden önce tamamen kapatılması durumunda enflasyon farkının ödenmemesi önerilmektedir. Bu hesapların amacı Türk Lirası cinsindeki tasarrufların uzun vadede değerini korumaktır. Bu sebeple enflasyon farkı hesaplaması sadece hesabın açıldığı vade gün sayısı kadar yapılmalı, hesabın vadesi dolmadan tamamen kapatılması durumunda ise enflasyon farkı hiç ödenmemelidir.
- Enflasyon göstergesindeki değişimin %0 (sıfır) veya sıfırın altında olduğu vade dönemlerinde enflasyon farkı hesaplanmamalıdır. Çünkü bu dönemlerde hesaba yatırılan fonlar enflasyona karşı değer kaybetmemiş olacaktır.
- Ülkede tasarruf birikimini artırması beklenen enflasyona endeksli vadeli karz hesabı uygulamasının yerleşmesi için gerekli tanıtım ve reklamlar yayın organları aracılığıyla yapılmalıdır.

SONUÇ

Katılım finans sistemi, finansal faaliyetlerini İslami kurallar çerçevesinde ve faizsizlik prensibi başta olmak üzere kendine özgü çalışma prensipleri doğrultusunda gerçekleştiren bir finans sistemini ifade etmektedir. Katılım finans ekosisteminin içerisinde katılım bankaları, katılım sigortacılığı ve faizsiz olarak çalışan sermaye piyasası kuruluşları ile bu kapsamda faaliyet gösteren diğer kurum ve kuruluşlar yer almaktadır. Katılım finans sistemi, dini nedenler başta olmak üzere ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı mevcut finansal sisteme alternatif olarak ortaya çıkmış ve küresel finans piyasalarının ilgi odağı haline gelmiştir.

Gelişen küresel finans piyasaları içerisinde bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan katılım finans sistemi, mevcut finansal sistemde yaşanan sorunlara yeni çözümler getirmektedir. Katılım finans sistemi, tasarrufların emeksiz kazanç sağlayan faize değil üretim, yatırım ve ortaklık gibi ticari faaliyetler ile doğrudan reel ekonomiye aktarılmasını sağlamaktadır. Bu sayede faiz gelirinden uzak duran sermayenin finans piyasalarına çekilerek reel ekonomiye kazandırılmasına imkân verilmektedir. Reel ekonomiye aktarılan tasarrufların milli gelirden oluşturacağı artış, toplumun refah seviyesini yükseltmesi, ekonomik büyüme ve kalkınmayı hızlandırması açısından önemli görülmektedir. Katılım finans sistemi, insanın emeğini odak noktasına alarak riskin ve getirinin paylaşımını esas almaktadır. Ticari faaliyetlere ve varlığa dayalı finansman yapısına sahip olması ile aşırı bilinmezlik içeren ve spekülasyona imkân veren finansal ürünlerin kullanılmaması bu sistemi finansal krizlere karşı daha güçlü hale getirmektedir. Bu durum katılım finans sistemine duyulan güveni arttırmaktadır. Diğer yandan katılım finans sistemi, gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesine ve toplumdaki sosyal dengenin sağlanmasına yardımcı olacak hizmetler sunmaktadır.

Dünya küresel finans piyasalarında hızlı bir büyüme ivmesi yakalayan katılım finans sektörü 2018 yıl sonu verilerine göre yaklaşık 2,5 trilyon dolar aktif büyüklüğe ulaşmıştır. Bu büyüklüğün %70'ini Körfez, Ortadoğu ve Güneydoğu Asya ülkelerindeki İslami bankacılık olarak bilinen katılım bankacılığı sektörü oluşturmaktadır.

Türkiye'nin dünya katılım bankacılığında aldığı pay ise %2,2 civarındadır. Bu oranın düşük olması dünyada katılım bankacılığı alanında daha fazla yol almamız gerektiğini göstermektedir. Katılım bankacılığı uygulanma potansiyelinin yüksek olarak görüldüğü Türkiye'de katılım bankalarının aktif büyüklüğü 2019 yılı sonunda yaklaşık 285 milyar TL'ye yükselmiştir. Türk bankacılık sektöründen aldıkları pay ise %6,33'e ulaşmıştır. Katılım bankalarının büyüme performanslarının bankacılık sektörüne göre daha yüksek olduğu görülmektedir. TKBB, 2015-2025 strateji belgesine göre 2025 yılına kadar katılım bankalarının sektör payının %15 seviyelerine gelmesi ve bu sektörün dünya standartlarında ürün ve hizmet sunması hedeflenmektedir.

Türkiye'de katılım finans sektörünün gelişimi için kamu otoriteleri tarafından son yıllarda önemli adımlar atılmaktadır. Katılım finans sektörünün stratejik sektör haline getirilerek desteklenmesi ve katılım finansa özgü yasal düzenlemeler yapılması atılan bu adımların başında gelmektedir. Yapılan bu çalışmaların katılım finans sektöründe en fazla paya sahip olan katılım bankalarının geleceği için olumlu etkiler yaratması beklenmektedir. Ancak katılım bankalarının sektör paylarını hızlı bir şekilde artırabilmeleri için gerekli yasal düzenlemelerin yanında ürün, hizmet ve fon kaynaklarında çeşitlilik sağlanması gerekmektedir. Bunun için mevcut finansal sistemde yer alan ürünler, katılım bankacılığı çalışma prensiplerine uygun hale getirilerek geliştirilmeli veya katılım bankacılığına özgü yeni ürünler çıkartılarak müşterilerin hizmetine sunulmalıdır. Diğer yandan katılım bankalarının reel ekonomik faaliyetleri daha fazla destekleyebilmeleri için güçlü sermaye yapısına sahip olmaları gerekmektedir. Bu güçlü yapı sadece öz kaynaklar ile değil yurt içinden ve yurt dışından temin edilen fon kaynaklarının çeşitlendirilmesi ile sağlanabilir.

2018 yılında BDDK mevzuatı ile birlikte yasal çerçevesi oluşturularak uygulamaya konulan “Yatırım Vekaletine Dayalı Katılma Hesapları” katılım bankalarına yeni bir fon toplama yöntemi olarak kazandırılmıştır. Yatırım vekaletine dayalı katılma hesapları, klasik fon toplama yöntemlerinden biri olan, kâr zarar esasına dayalı katılım hesaplarına alternatif bir yöntem olarak yeni bir yaklaşım getirmiştir.

Yatırım vekaletine dayalı katılma hesapları, sadece tüzel kişi müşteriler ve kamu haznedarlığına tabii kurum ve kuruluşların tasarruflarına yönelik olması, gecelik veya haftalık olarak 1 aydan daha kısa süre ile açılabilmesi ve getirinin vade sonunda değil vade başında tahmini olarak belirlenmesi gibi özellikleriyle katılma hesaplarından ayrılmaktadır. Yatırım vekaletine dayalı katılma hesaplarının sağladığı en önemli avantaj, toplanan fonlara piyasadaki fiyat dalgalanmalarına paralel olarak getiri dağıtılmasına imkân sağlamasıdır. Böylece ani piyasa dalgalanmalarında rekabetten uzak kalınmaması ve rekabetin baskın olduğu dönemlerde olası toplanan fon kayıplarının önüne geçilmesi sağlanabilmektedir. Ayrıca bu hesap ile toplanan fonların ayrı bir fon havuzunda takip edilebilmesi katılım bankalarının aktif pasif yönetimine esneklik kazandırmaktadır. Yatırım vekaletine dayalı hesapların kullanılmaya başlanmasıyla katılma hesaplarının getiri oranları ile mevduat bankalarındaki vadeli mevduat hesapları getiri oranlarının birbirlerine yakınlığı görülmektedir. Katılım bankalarının bu hesaplar vasıtasıyla özellikle getiri veya vade sebebiyle fon kazanımı sağlayamadıkları ve fonlarını gecelik veya haftalık mevduat olarak değerlendiren tüzel nitelikteki müşterilerden yeni fon kazanımı elde edilebilecekleri düşünülmektedir. Yatırım vekaleti hesaplarına hacim ve derinlik kazandırılabilmesi için bu hesapların kullanımını ve bilinirliğini arttıracak çalışmalar yapılmalıdır. Ancak vadeden önce belirlenen tahmini kâr oranı ifadesinin, sabit bir getiriyi garanti eden faiz ile aynı anlama gelmediğinin müşterilere açıklanması gerekmektedir. Aksi takdirde bu ürün katılım bankalarına karşı olumsuz bir algı oluşturabilir.

Katılım bankaları, katılım fonları dışında TCMB'nin Türk Lirası ve yabancı para likidite yönetim araçlarını kullanmaya başlayarak günlük veya kısa vadeli likidite ihtiyaçları için TCMB'den kaynak temin etme imkânına erişmişlerdir. Katılım bankaları 2018 yılında BİST bünyesinde açılan taahhütlü işlemler pazarında ellerindeki kira sertifikalarını teminat göstererek TCMB ile repo ve ters repo işlemleri yapmaya başlamışlardır. TCMB bünyesinde bankaların likidite yönetimdeki etkinliğini arttırmak adına 2018 yılında açılan döviz karşılığı Türk Lirası swap piyasası ve 2019 yılında açılan döviz karşılığı altın swap piyasası katılım bankalarının çalışma prensiplerine uygun hale getirilmiştir. Böylece katılım bankaları organize piyasalarda da aktif rol alarak likidite yönetimlerinde esneklik kazanmış ve yeni likidite kaynaklarına sahip olmuşlardır.

Diğer yandan katılım bankaları 2019 yılı itibariyle ellerinde bulundurdukları kira sertifikalarını, müşterilerine geri alım vaadi ile baştan anlaşılan bir getiri oranı üzerinden satarak günlük veya kısa vadeli likidite ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri yeni bir fon toplama kaynağı oluşturmuşlardır. Müşterilerine sermaye piyasası yatırım hesabı açarak ellerindeki fon fazlasını kısa vadede değerlendirebilecekleri yeni bir ürün sunmaktadırlar.

Katılım bankacılığındaki yasal düzenlemelerin yanı sıra ürün ve hizmet çeşitliliğinin de arttığı görülmektedir. Çalışmada katılım bankaları için yeni bir fon toplama modeli olarak önerilen enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile tasarruf sahiplerine reel getiri sağlamaktan ziyade yatırılan anaparanın değerini enflasyona karşı koruyabilmek amaçlanmaktadır. Özellikle enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde bu hesaplara olan talebin artacağı düşünülmektedir. Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları model önerisinin uygulanabilmesi için İslami kurallara ve katılım bankalarının çalışma prensiplerine uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu hesaplarda kullanılan enflasyon farkının, faizli bir getiri olmadığı konusunda müşterileri aydınlatacak doğru bilgilendirmeler yapılmalıdır. Enflasyona endeksli vadeli karz hesaplarının, kullanım amacı bakımından ve kendine özgü özellikleri ile diğer fon toplama yöntemlerinden ayrıldıkları görülmektedir. Enflasyona endeksli vadeli karz hesapları ile katılım bankalarında toplanan fonların Türk Lirası cinsinden uzun vadeli olarak tutulması ve yabancı para olarak tutulan fonlara karşı ilginin azaltılması sağlanabilir. Bu sayede milli paramıza karşı duyulan güven arttırılarak Türk Lirasının ve ülke ekonomimizin güçlenmesine katkıda bulunulabilir.

Bu çalışmada, güncel yasal gelişmeler ve uygulamalar ışığında katılım bankalarının ürün ve fon kaynaklarını çeşitlendiren yeni fon toplama yöntemleri ve kısa vadeli fon ihtiyaçları için likidite temine imkân veren yeni yaklaşımlar ele alınmıştır.

Ayrıca henüz fon toplama yöntemi olarak uygulamaya geçilmemiş olan enflasyona endeksli vadeli karz hesabı model önerisinin detaylı analizi yapılmıştır. Enflasyona endeksli vadeli karz hesabı uygulamasının dünyada hiçbir ülkede henüz işlerlik kazanmamış olması nedeniyle konuya ilişkin literatür bulunmamaktadır. Bu sebeple konuyla ilgili derinlemesine mülakat tekniği ile yapılan mülakat görüşmeleri ve yapılan araştırmalar sonucunda “Enflasyona Endeksli Vadeli Karz Hesabı”nın katılım

bankaları için ihtiyacı karşılayan, uygulanabilir bir ürün olabileceği sonucuna varılmıştır. Önerilen yeni ürün modelinin Türkiye'nin 2023 vizyonu doğrultusunda yürütölen İstanbul Finans Merkezi projesi kapsamında stratejik sektör haline getirilen katılım finans sektörüne katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Ayrıca bu hesap aracılığıyla elde edilecek fonların aktarım mekanizmasıyla reel sektöre aktarılabilieceği öngörölmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar, Süreli Yayınlar, Konferanslar, Kanunlar ve Tezler

AHMED, Salahuddin. **Islamic Banking Finance And Insurance: A Global Overview**. Malezya. Dar Al Wahi Yayınları 2. Baskı. 2009.

AKBEN, Mehmet Ali. “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Olacak”. **Katılım Finans Dergisi**. Sayı 8. Temmuz 2018, ss.30-33.

AKTEPE, İshak Emin. **Katılım Finans**.1.Baskı, İstanbul. TKBB Yayınları. Yayın No.9 2017.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. **Katılım Bankacılığı Sistemi Çalışma Esasları ve Uygulaması**. İstanbul. Albaraka Yayınları. Eylül 2016.

ALBAYRAK, Ahmet. “Katılım Bankacılığında Likidite Yönetimi”. **Katılım Finans Dergisi**. Cilt 2, Sayı 6, Nisan 2018, ss.52-53.

ALBAYRAK, Ruşen Ahmet ve Şerafettin ÖZSOY. “Katılım Bankacılığı Ekosistemi: Paydaşlar, Kurumlar ve Piyasalar”. **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**. Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.). İstanbul. TKBB Yayınları. Yayın No.12. 2019.

AL-JARHİ, Mabid Ali. “Economic Theory of İslamic Finance” **INCEIF**, Munich Personel Repec Archive. July 2016, ss.2-48.

BAYINDIR, Servet. **Fıkhi ve İktisadi Açıdan İslami Finans Para ve Sermaye Piyasaları**. 1. Baskı. İstanbul. Süleymaniye Vakfı Yayınları. 2015.

ÇEKİN, Semih Emre. “Türkiye’de Finans Sisteminin Yapısı ve Dönüşüm Gereksinimi”. **Seta Analiz Dergisi**. Sayı 290. Temmuz 2019.

DEDE, Kenan. **Katılım Bankalarında Hazine Ürünleri ve Sermaye Piyasası Uygulamaları**. 1. Baskı, İstanbul. TKBB Yayınları. Yayın No. 5. 2017.

DERECİ, Mustafa. “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Finans”. **Katılım Finans Dergisi**. Sayı 9. Eylül 2018, ss.32-36.

Diyanet İşleri Başkanlığı. **Kur’an-ı Kerim Meali**. 6.Baskı. Ankara. Dini Yayınlar Daire Başkanlığı. 2000.

DURMUŞ, Abdullah. Erkan SEVİNÇ ve Hamit KÜTÜK, “Katılım Bankacılığı Likidite Uygulamaları ve Kullanılan Ürünler”, **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**, Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK, Aydın YABANLI (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, 2019.

EĞİLMEZ, Mahfi. **Örneklerle Kolay Ekonomi**, 14. Baskı. İstanbul. Remzi Kitapevi. 2016.

EROĞLU, İlhan ve Nalan KANGAL. “İslami Düşünce Ekseninde Enflasyon”. **İslam Ekonomisi ve Finansı**, Seyfettin ERDOĞAN, Ayfer GEDİKLİ ve Durmuş Çağrı YILDIRIM (Ed.). 1. Baskı İstanbul. Umuttepe Yayınları. 2016.

GÖRMÜŞ, Şakir ve Aydın YABANLI. “Katılım Bankacılığı Ekosisteminin Gelişimi”. **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**. Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.). İstanbul. TKBB Yayınları. Yayın No.12. 2019.

HACAK, Hasan ve Yunus Emre GÜRBÜZ. “İslami Finansta Sigorta ve Katılım Sigortası (Tekafül)”. **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**. Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.). İstanbul. TKBB Yayınları. Yayın No.12. 2019.

HALİTOĞLU, İsmail, Bekir HALAÇOĞLU ve Ümit AKKAYA. “Katılım Bankacılığında Mevzuat, Denetleme ve Hukuki Alt Yapı”. **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**. Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK ve Aydın YABANLI (Ed.). İstanbul. TKBB Yayınları. Yayın No.12. 2019.

HANİF, Muhammad. **Islamic Finance Theory and Practice**. Create Space Independent Publishing. Vol 3. 2014.

HAZIROĞLU, Temel. **Katılım Ekonomisi Yeni Zihin, Yeni İktisat**. 2. Baskı. İstanbul. İz Yayıncılık. 2018.

HAZIROĞLU, Temel, Orhan KOYUNCU ve Mehmet Yuşa SOLAK. “Katılım Bankacılığı İş Modeli”. **Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı**. Şakir GÖRMÜŞ, Ahmet ALBAYRAK, Aydın YABANLI (Ed.). İstanbul. TKBB Yayınları. Yayın No.12. 2019.

IQBAL, Zamir ve Abbas MİRAKHOR. “Stakeholders Model of Governance in Islamic Economic System”. **Islamic Economic Studies**, Vol 11. No 2. March 2004, ss. 43-63.

IQBAL, Zamir ve Hennie Van GREUNING. **Risk Analysis For Islamic Banks**. The World Bank. No. 424481. 2008.

KAÇMAZ, Ahmet. “Katılım Bankalarının 2005-2008 Yılları Arasında Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişimi”. (Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Tezsiz Yüksek Lisans Programı. İstanbul. 2009. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Projesi).

KARABULUT, Esmâ. “Kira Sertifikası Piyasasının Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği”. **Katılım Finans Dergisi**. Cilt 3. Sayı 15. Eylül 2019, ss.40-41.

KAZANCI, Fatih. “Merkez Bankalarının Faizsiz Bankalar Üzerinde İşlev ve Etkilileri”. **Türkiye’nin Ekonomik Problemleri ve İslam İktisadının Çözüm Önerileri Semineri**. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. İstanbul. 21.11.2019.

Kur’an-ı Kerim. Karz-ı Hasen. Maide Suresi. 12.Ayet.

KUTVAL, Yunus. “İslam İktisadi Düşünce, Ticaret ve Finansman Yöntemlerinin Tarihsel Gelişimi”. **Medeniyet ve Toplum Dergisi**. Cilt 1. Sayı 2. Aralık 2017, ss.149-162.

ÖZSOY, M. Şerafettin. **Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş**. 1. Baskı. İstanbul. Bil Tur Basın ve Yayın Hizmetleri. 2012.

ÖZTÜRK, Muhammet Kürşat. Vekâlet Yönteminin İslami Finanstaki Yeri ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi. (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İslam Ekonomisi ve Finans Anabilim Dalı, İslam Ekonomisi ve Uluslararası Finans Bilim Dalı. 2019. Basılmamış Doktora Tezi).

PIÇAK, Murat. “Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi”. **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Cilt 1. Sayı 4. 2012, ss.62-88.

Resmî Gazete. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. 19/10/2005. Sayı 2593.

Resmî Gazete. BDDK Kararı. Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. 25/01/2019. Sayı 30666.

Resmî Gazete. BDDK Kararı. Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ. 14/09/2019. Sayı 30888.

Resmî Gazete. BDDK Kararı. Mevduat ve Katılım Fonunun, Kabulüne, Çekilmesine ve Zaman Aşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. 01/11/2006. Sayı 26333.

Resmî Gazete. BDDK Kararı. Mevduat ve Katılım Fonunun, Kabulüne, Çekilmesine ve Zaman Aşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. 18/10/2018. Sayı 30569.

Resmî Gazete. Cumhurbaşkanı Kararı. 21/03/2019. Sayı 30721.

Resmî Gazete. Cumhurbaşkanı Kararı. 30/04/2019. Sayı 1015.

Resmî Gazete. Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. 20/09/2017. Sayı 30186.

Resmî Gazete. Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 83/7506 Kararname Eki Kararına İlişkin Tebliğ. 25/02/1984. Sayı 18323.

Resmî Gazete. SPK Kararı. Kira Sertifikaları Tebliği. 07/06/2013. Sayı 28670.

Resmî Gazete, TCMB Kararı. Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ (Sayı:2007/1)'de Değişiklik Yapılmasına Daire Tebliği. Sayı 2019/12.

SIDDIQI, Mohammad Nejatullah. "Islamic Banking and Finance in Theory and Practice a Survey of State of the art". **Islamic Economic Studies**, Vol. 13. No. 2. February 2006, ss.4-5.

ŞENSOY, Necdet. "İslam İktisadı Açısından Merkez Bankacılığı", **Türkiye'nin Ekonomik Problemleri ve İslam İktisadının Çözüm Önerileri Semineri**, İstanbul, 21.12.2019.

TABAKOĞLU, Ahmet. "İslam İktisadında Temiz Kalbe Ulaşmak İlk Hedefdir". **Katılım Finans Dergisi**, Cilt 2. Sayı 9. 2018, ss.26-31.

TKBB. Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI). Faizsiz Finans Standartları. İstanbul. TKBB Yayınları. Yayın No.10. 2018.

TUNÇ, Hüseyin. **Katılım Bankacılığı Felsefesi Teorisi ve Türkiye Uygulaması**. 8. Baskı, İstanbul. Nesil Yayın Grubu. 2010.

TÜİK. Fiyat Endeksleri ve Enflasyon Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-3. Ankara. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. 2008.

UYAN, Ufuk. "Faizsiz Finans Değerlendirmeleri", **Katılım Finans**. Cilt 2. Sayı 9. Eylül 2018. s.37.

Vakıf Katılım A.Ş. Yatırım Vekâleti Katılma Hesabı Sözleşmesi.

YILMAZ, Eyüp. "Sendikasyon Kredileri". **Öneri Dergisi**. Cilt 5. Sayı 19. 2003, ss.145-154.

ZAİM, Sabahaddin. "İslam Açısından İktisadi ve Sosyal Faaliyetler ile İlgili Normatif Kaideler". **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**. Cilt 44. Sayı 1-4. Ekim 2011, ss.17-37.

İnternet Kaynakları

Al Hilal Bank. Master Wakala Agreement For Individuals Standard Contidions.

https://alhilalbank.kz/en/getfile/513_wakala-deposit-master-agreement-for-individuals (12.03.2020).

Al Hilal Bank. Shariah Compliance Certificate for Wakala Deposit.

<https://alhilalbank.kz/en/page/wakala> (17.03.2020).

Al Hilal Bank. Wakala Deposit. <https://alhilalbank.kz/en/page/wakala> (17.03.2020).

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Yatırım Vekaleti Sözleşmesi.

<https://www.albaraka.com.tr/assets/tr/pdf/sozlesme-formlar/Yatirim-Vekaleti-Sozlesmesi.pdf> (16.03.2020).

Bank İslam. <https://www.bankislam.com/business-banking/treasury/money-market/> (17.03.2020).

Bank Negara Malaysia. Wakalah.

<https://www.bnm.gov.my/index.php?ch=57&pg=137&ac=183&bb=file> (12.03.2020).

BAYINDIR, Servet. “Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı”. **TKBB Sunumları**. 26 Mayıs 2012.

<https://www.tkbb.org.tr/arama-sonuclari?srch=servet%20bay%c4%b1nd%c4%b1r> (11/10/2020).

BDDK, 2019-2021 Stratejik Plan. 27/03/2019.

<https://www.bddk.org.tr/Duyurular/Basin-Duyurusu-Stratejik-Plan-2019-2021-Hk/708> (02.02.2020).

BDDK. Aylık Bankacılık Sektör Verileri. <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/> (23.02.2020).

BİST. Borçlanma Araçları Piyasası. <https://www.borsaistanbul.com/urunler-ve-piyasalar/piyasalar/borclanma-araclari-piyasasi> (27.03.2020).

BİST. Kira Sertifikaları. <https://www.borsaistanbul.com/urunler-ve-piyasalar/urunler/kira-sertifikalari> (22.03.2020).

Bloomberg HT. <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/2158525-katilim-bankalarina-swap-kapisi-acildi> Yayımlanma tarihi 25.09.2018, (27.03.2020).

Deloitte. Vergi Sirküleri. <https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2018-94.aspx> (26.02.2020).

Emirates Islamic Bank. Wakala Deposit.

<https://www.emiratesislamic.ae/eng/personal-banking/accounts/deposit-accounts/> (17.03.2020).

Emirates NBD. Wakala Deposits. <https://www.emiratesnbd.com/en/personal-banking/accounts/savings-and-deposit-accounts/wakala-deposits/?SOURCE=web>, (15.03.2020).

Global Finance. World's Best Islamic Financial Institutions 2019.

<https://www.gfmag.com/magazine/may-2019/best-islamic-banks-world-2019> (31.05.2020).

GPAS İSTANBUL. Küresel Katılım Finans Zirvesi Programı, Kasım 2017.

<https://www.gpasistanbul.com/themes/app/GPAS.pdf> (04.01.2020).

International Islamic Financial Market. Wakalah Standard. [https://www.iifm.net/wp-content/uploads/2019/08/Session-3-Key-Features-of-Unrestricted-Wakalah-](https://www.iifm.net/wp-content/uploads/2019/08/Session-3-Key-Features-of-Unrestricted-Wakalah-Standard-Ijlal-Alvi-IIFM.pdf)

[Standard-Ijlal-Alvi-IIFM.pdf](https://www.iifm.net/wp-content/uploads/2019/08/Session-3-Key-Features-of-Unrestricted-Wakalah-Standard-Ijlal-Alvi-IIFM.pdf) (17.03.2020).

Islamic Corporation Development. Islamic Finance Development Report 2019.

https://icd-ps.org/uploads/files/IFDI%202019%20DEF%20digital1574605094_7214.pdf (27.01.2020).

Islamic Financial Services Board (IFSB). Islamic Financial Services Industry Stability

Report 2019. <https://www.ifsfb.org/sec03.php> (30.05.2020).

Kamu Gözetim Kurumu (KGK). Faizsiz Muhasebe Standardı Yatırım Vekaleti.

[https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFMS/FFMS_31\(3\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFMS/FFMS_31(3).pdf) (17.03.2020).

Kuwait International Bank (KIB). Wakala Deposit.

<https://www.kib.com.kw/en/home/Personal/Invest/Deposits/Wakala-Deposit.html> (17.03.2020).

Neova Sigorta A.Ş. Katılım Sigortacılığı.

<https://www.neova.com.tr/hakkimizda/katilim-sigortaciligi-tanimi> (09.02.2020).

Salaam Gateway. State of the Global Islamic Economy Report 2019/20.

<https://salaamgateway.com/reports/report-state-of-the-global-islamic-economy-201920>, (26.01.2020).

SPK. Kira Sertifikalarına İlişkin Basın Duyurusu.

<https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20130607/0> (21.03.2020).

Standart & Poor's Global Ratings. Islamic Finance Outlook 2020 Edition.

https://www.spglobal.com/assets/documents/ratings/research/islamic_finance_2020_screen.pdf (30.05.2020).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB). On Birinci Kalkınma Planı, 15/07/2019.

<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf> (06.05.2020).

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. Kira Sertifikaları.

<https://www.hmb.gov.tr/borclanma-genel-mudurlugu-istatistikler> (05.02.2020).

TCMB. Açık Piyasa İşlemleri Talimatlarındaki Değişiklikler.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/fcabb985-e37b-4c7f-912b-fe5c695c8f58/katbank.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-fcabb985-e37b-4c7f-912b-fe5c695c8f58-m3LdbLS> 31/05/2013, (27.03.2020).

TCMB. Açık Piyasa İşlemleri.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Piyasalar/Acik+Piyasa+Islemleri/> (27.03.2020).

TCMB. Açık Piyasa İşlemleri Talimatlarındaki Değişiklikler Hakkındaki Karar.

<https://www.tcmb.gov.tr/> (28.03.2020).

TCMB. Aylık Fiyat Gelişmeleri Raporu.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Aylik+Fiyat+Gelismeleri/> (09.05.2020).

TCMB. Bankalarca Açılan Mevduatlara Uygulanan Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranları.

<https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/portlet/lrcsQFWXtqo%3D/tr>
(18.03.2020).

TCMB. Basın Duyurusu.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2019/DUY2019-41> (27.03.2020).

TCMB. Enflasyonun Nedenleri.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Neden> (05.05.2020).

TCMB. Enflasyon ve Fiyat İstikrar Kitapçığı. <https://www.tcmb.gov.tr/> (06.05.2020).

TCMB. EVDS Veri Merkezi. <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket>

(11.05.2020).

TCMB. Para Politikası.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi> (25.03.2020).

TCMB. Türkiye için Özel Kapsamlı Tüfe Göstergeleri Çekirdek Enflasyon Çalışma Raporu.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/8de8e143-c49e-4e35-876b-59051789b870/oktg.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-8de8e143-c49e-4e35-876b-59051789b870-m3fBaj7> 03/02/2005, (10.05.2020).

TCMB. Türk Lirası İşlemler Uygulama Talimatı 2020.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/253edbc9-e20f-48df-bcfe-794ffd3205f3/Turk+Lirasi+Islemleri+Uygulama+Talimati.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-253edbc9-e20f-48df-bcfe-794ffd3205f3-mijOOOrl> (28.03.2020).

TCMB. Uluslararası Finans Alanında Merkez Bankası.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Finansal+Istikrar/Uluslararası+Finans+Alanında+Merkez+Bankası> (23.03.2020).

TCMB. Zorunlu Karşılık Oranları.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR> (23.02.2020).

TKBB Danışma Kurulu. Enflasyona Endeksli Hesaplar.

<https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar-no-15-enflasyona-endeksli-hesaplar/> (04.05.2020).

TKBB Danışma Kurulu. Reeskont Kredileri. <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar-no-3-tcmb-reeskont-kredileri/> (25.03.2020).

TKBB Danışma Kurulu. Yatırım Vekaleti. <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar-no-2-yatirim-vekaleti/> (19.03.2020).

TKBB. Faizsiz Finans Sözlüğü. <https://www.tkbb.org.tr/faizsiz-finans-sozlugu>, (11/01/2020).

TKBB. Genel Sunumlar. <https://www.tkbb.org.tr/-genel-sunumlar> (03.04.2020).

- TKBB.** Kâr Payları. <https://www.tkbb.org.tr/kar-paylari>, (17.03.2020).
- TKBB.** Sektör Mukayese Tablosu.
<https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> (03.02.2020).
- TKBB.** Sukuk İhraçları 2012-2019.
<https://www.tkbb.org.tr/arama-sonuclari?srch=sukuk> (05.02.2020).
- TKBB.** Strateji Belgesi. <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf> (02.02.2020).
- TKBB.** TKBB Olağan Genel Kurulu. Ekonomi ve Katılım Bankacılığı Görünüm ve Beklentiler Sunumu. <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/17-TKBB-Genel-Kurul-Sunumu.pdf> (18.03.2020).
- TKBB.** Veri Seti. <https://www.tkbb.org.tr/veri-seti>, (17.03.2020).
- TMSF.** <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Mevduat/mevduat.sss/> (23.02.2020).
- Trading Economics.** Dünya Ülkeleri Enflasyon Oranları.
<https://tr.tradingeconomics.com/country-list/inflation-rate> (01.08.2020).
- TÜİK.** Haber Bülteni. <https://www.turkiye.gov.tr/tuik-haber-bulteni> (09.05.2020).
- TÜİK.** Özel Kapsamlı TÜFE Göstergeleri.
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (10.05.2020).
- TÜİK.** Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE).
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (12.05.2020).
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.**
<https://islamansiklopedisi.org.tr/> (11.01.2020).
- Türkiye Sigorta Birliği.** Resmi İstatistikler.
<https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909> (09.02.2020).

Vakıf Varlık Kiralama. Kira Sertifikası Avantajları.

<http://www.vakifvarlikkiralama.com.tr/tr/kira-sertifikasi-avantajlari> (22.03.2020).

Ziraat Bankası A.Ş. Enflasyona Endeksli Hesaplar.

<https://www.ziraatbank.com.tr/tr/bireysel/mevduat/vadeli-hesaplar/vadeli-tl-mevduat-hesaplari/enflasyona-endeksli-hesaplar> (10.05.2020).

